

M. A. GÜLSÜM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2019

T.C

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YAHYÂ BİN BAHŞÎ'NİN MAKTEL-İ HÜSEYN ADLI MESNEVİSİ
(İNCELEME-METİN)**

MEHMET AKİF GÜLSÜM

TEMMUZ-2019

T.C
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAHYÂ BİN BAŞÎ'NİN MAKTEL-İ HÜSEYN ADLI MESNEVİSİ
(İNCELEME-METİN)

MEHMET AKİF GÜLSÜM

TEZ DANIŞMANI:
Dr. Öğr. Üyesi NİYAZİ ADIGÜZEL

TEMMUZ-2019

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet Akif GÜLSÜM'ün "Yahyâ Bin Bahşî'nin Maktel-i Hüseyin Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin)" başlıklı tezi 11/07/2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Dr.Öğr.Üyesi Yasin ÇAKIREL
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi elde etmek için gerekli olan koşulları sağladığını onaylarım.

Doç.Dr. Yakup YILMAZ
Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı Başkanı

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimizi ve Yüksek Lisans derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyoruz.

Niyazi Adigüzel
Dr.Öğr.Üyesi Niyazi ADIGÜZEL
Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri:

Dr.Öğr.Üyesi Niyazi ADIGÜZEL

Dr.Öğr.Üyesi Yeliz YASAK PERAN

Dr.Öğr.Üyesi Erdoğan TAŞTAN

Kırklareli Üniversitesi

Kırklareli Üniversitesi

Marmara Üniversitesi

Niyazi Adigüzel
Yeliz Yatak Peran
Erdoğan Taştan

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Mehmet Akif Gülsüm

11.07.2019

ÖZ

YAHYÂ BİN BAŞÎ'NİN MAKTEL-İ HÜSEYN ADLI MESNEVİSİ

(İNCELEME-METİN)

Gülsüm, Mehmet Akif

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Yöneticisi: Dr. Öğr. Üyesi Niyazi Adıgüzel

Temmuz 2019

Bu çalışma, Maktel-i Hüseyin türünün Türk edebiyatında Şâdî Meddâh'ın Kitâb-ı Maktel-i Hüseyin'inden sonra bilinen ikinci örneği olan Yahyâ bin Bahşî'nin Maktel-i Hüseyin adlı eserinin tahlili ve edisyon kritiğidir. Çalışma, söz konusu eserin yazma eserler kütüphanelerinde bulunan iki nüshası üzerinden yapılmıştır. Hayatı ile ilgili sınırlı ve ihtilafli bilgi bulunan Yahyâ bin Bahşî'nin şeyhlik yaptığı tekkesi ve müderrislik yaptığı medrese ziyaret edilmiştir. Bu sayede müellif hakkında biyografi kitaplarında verilen bilgiler söz konusu ziyaret sonucu edinilen bilgilerle zenginleştirilerek daha kapsamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca Kerbelâ olayı ve Maktel-i Hüseyin türünün oluşum süreci ele alınmış ve bu türün Arap, Fars ve Türk edebiyatındaki gelişimi incelenmiştir. Eserin detaylı tanıtımı yapılarak eserin yazıldığı dönemin dil ve imla özellikleriyle muhteva özelliklerine değinilmiştir. Metin kurulumunda iki nüshası bulunan eserin önce istinsah edilen nüshası esas alınmakla birlikte iki nüshadaki farklar olay örgüsüne göre ayrıca belirtilerek eserin 1000 beyitlik tam metnine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Hüseyin, Kerbelâ, Yahyâ bin Bahşî, Maktel-i Hüseyin

ABSTRACT

YAHYÂ BİN BAHŞÎ'S MAKTEL-İ HÜSEYN NAMED MESNEVÎ

(REVIEW- TEXT)

Gülsüm, Mehmet Akif

Master of Arts, Turkish Language and Literature Department

Supervisor: Assistant Professor Niyazi Adıgüzel

July 2019

This study is the analysis and edition critique of eser Yahyâ bin Bahşî's Maktel-i Hüseyin eser which is the second known example of Maktel-i Hüseyin after Şâdî Meddâh's Kitâb-ı Maktel-i Hüseyin in Turkish literature. The study was conducted on two copies of the work in question in the manuscript libraries. Yahyâ bin Bahşî, who had limited and controversial information about his life, was visited in the madrasah where he served as a sheikh and as a professor. In this way, the information given about the author in the biography books was enriched with the information obtained as a result of the visit and more comprehensive results were reached. In this study, the process of formation of "Karbâlâ event" and Maktel-i Hüseyin genre is discussed and its development in Arabic, Persian and Turkish literature is examined. The language and spelling features and the content features of the period in which the work was written are explained with a detailed introduction of the work. In the text set-up, the first copy of the work, which has two copies, is taken as a basis, but the differences in the two copies are indicated separately according to the plot and the full text of the work is reached to 1000 couplets.

Key Words: Hz. Hüseyin, Kerbelâ, Yahyâ bin Bahşî, Maktel-i Hüseyin

ÖNSÖZ

Çalışmamızın ve müellifin eserine kaynak olan konu yaşandığı günden bugüne toplumun farklı kesimlerini derinden etkileyen Kerbelâ vakasıdır. Bu elem verici hadise Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında verilen eserlerle müstakil bir tür oluşturmuş ve bu eserlerin genel adına Maktel-i Hüseyin denilmiştir. Bu türün ilk olarak Arap edebiyatında teşekkül ettiği bilinmekle birlikte Türk edebiyatına Arap veya Fars edebiyatlarının hangisinden geçtiği konusu tartışmalıdır.

Maktel-i Hüseyin türündeki eserler Türk edebiyatında erken denebilecek bir dönemde yazılmıştır. Edebiyatımızda bu türde kaleme alınan ilk eser Şâdî Meddâh'ın m. 1362 yılında kaleme aldığı Maktel-i Hüseyin'dir. Türk edebiyatında Şâdî Meddâh'ın Maktel-i Hüseyin'inden sonra yazılan ikinci eser ise çalışmamızın konusu olan Yahyâ b. Bahşî'nin 905 (1499) yılında tamamladığı Maktel-i Hüseyin'dir.

Çalışmamızın konusu olan Yahyâ b. Bahşî ve Maktel-i Hüseyin adlı eseri hakkında daha önce detaylı bir çalışma yapılmaması ve eserin tam metninin yayınlanmamasından dolayı söz konusu eser araştırma konusu olarak tercih edilmiştir. Bahşî'nin Maktel-i Hüseyin'inin yazmalarından Bursa ve Ankara'da bulunan iki nüshası tespit edilmiştir. Bunlardan Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Muzaffer Ozak 1/248'de kayıtlı nüsha esas alınarak, mevcut iki nüsha üzerinden tenkitli metin oluşturulmuştur.

Çalışmamız giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde "Maktel-i Hüseyin" türüne konu olan Kerbelâ olayının tarihi süreci ve bu olayın sebepleri üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde "Maktel-i Hüseyin" türünün teşekkülü, Arap, Fars ve Türk edebiyatlarındaki gelişimleri ayrı ayrı ele alınmış ve bu edebiyatlarda "Maktel" türünde verilen eserler tanıtılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde hayatı hakkında sınırlı ve yer yer yanlış bilgi bulunan Yahyâ b. Bahşî biyografik ve tarihi kitaplar üzerinde yapılan araştırmanın yanında müderrislik yaptığı medrese ile kendi kurduğu tekke ziyaret edilerek eldeki bilgiler muhakeme edilmiş ve önemine binaen yaşadığı

dönemde temas kurduğu Emir Sultan ve II. Bayezid ile ilgili rivayetler nakledilmiştir. Bölümün ikinci kısmında, müellifin çeşitli konularda yazdığı eserlerle ona nispet edilen eserler kütüphane kayıtlarından ulaşılan nüshaları da zikredilerek tanıtılmış ve hakkında çalışma yapılanlar ayrıca belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde eser genel yönleriyle tanıtılmış ve değerlendirilmiştir. Eserin adı, müellife aidiyeti, yazılış sebebi, yazıldığı yer ve tarih konularında değinildikten sonra olay örgüsünün anlaşılması açısından eserde geçen yer adlarıyla, kişiler kadrosu tarihi bilgilerle eserdeki bilgiler karşılaştırılarak incelenmiştir. Eski Anadolu Türkçesi döneminin birçok özelliğini yansıtan eser dil, üslup, şekil, muhteva özellikleri açısından incelenmiş ve eserdeki arkaik kelimeler ile atasözleri ve deyimleri içeren iki ayrı başlık açılmıştır.

Dördüncü bölümde mevcut iki nüshası bulunan Maktel-i Hüseyin'in kullandığı dil ve şekil açısından daha eski tarihli olan Ankara nüshası esas alınarak eserin tenkitli metni oluşturulmuş ve Bursa Yazma Eserler Kütüphanesi nüshasındaki farklar dipnotlarda gösterilmiştir. Daha önce tam olduğu düşünülen Ankara nüshasında eksik iki varak tespit edilerek 972 beyit olarak bilinen eserin toplamda 1000 beyitlik bir hacime ulaştığı görülmüştür. Eserin transkripsiyonunda ve tenkitli metnin kurulmasında müellif nüshasına yaklaşmak gayesi güdülerek şekil ve imla hususiyetleri korunmuş ve metin tamiri ihtiyacı doğan yerlerde eserin ve dönemin genel dil özelliklerine dikkat edilerek doğru ibareler seçilmesine gayret edilmiştir.

Son olarak, bu araştırmanın başından sonuna kadar bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, metnin tamamını başından sonuna kadar inceleyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Niyazi Adıgüzel'e, çalışmamıza konu olan Maktel-i Hüseyin'in çalışılmasını teşvik eden kıymetli hocam Dr. İsa Akpınar'a ve bu yolculukluda hiçbir desteği esirgemeyen sevgili aileme en kalbî teşekkür ve hürmetlerimi sunarım.

Mehmet Akif Gülsüm

Temmuz, 2019

Bursa

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKTEL-İ HÜSEYN GELENEĞİNİN TEŞEKKÜLÜ.....	5
1.1. Arap Edebiyatında Maktel-i Hüseyin.....	6
1.2. İran Edebiyatında Maktel-i Hüseyin	7
1.3. Türk Edebiyatında Maktel-i Hüseyin.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

YAHYÂ BİN BAŞŞÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ.....	11
2.1. Hayatı.....	11
2.2. Yahyâ Bin Başşî'nin Eserleri	15
2.2.1. Maktel-i Hüseyin.....	15
2.2.2. Menâkıb-ı Emîr Sultân	15
2.2.3. Mevlidü'n-Nebî	16
2.2.4. Lemhu'l Mesâ'ili'n Nahviyye fî Şerhi'l 'Avâmili'l- Birgiviyye	16
2.2.5. Şir'atü'l-İslâm Şerhi	16
2.2.6. Menâkıb-ı Şeyh Muhammed b. Îsâ-yı Akhisârî.....	17
2.2.7. Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Vikâye.....	17
2.2.8. İzhâru'l Esrâr	17
2.2.9. Sıhah-ı Acemî	17
2.2.10. Divan-ı İlâhiyat	17
2.2.11. Envârü'l-Kulûb	18
2.2.12.Ferâidü'l-Leâli	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAKTEL-İ HÜSEYN'İN TANITILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	19
3.1. Eserin İsmi ve Müellife Aidiyeti.....	19
3.2. Yazılış Sebebi	20

3.3. Yazılış Tarihi ve Yeri.....	21
3.4. Eserin Kaynakları.....	22
3.5. Eserde Yer Alan Coğrafi Bilgiler.....	23
3.5.1. Kerbelâ.....	23
3.5.2. Şam (Dımişk).....	25
3.5.3. Irak, Basra, Kûfe.....	26
3.5.4. Medine ve Mekke.....	27
3.5.5. Fırat.....	29
3.5.6. Rey.....	29
3.5.7. Buhara ve Anadolu.....	30
3.6. Eserin Kişiler Kadrosu.....	31
3.6.1. Hz. Hüseyin.....	31
3.6.2. Hz. Hasan.....	32
3.6.3. Yezîd b. Muâviye.....	33
3.6.4. Müslim b. Akîl.....	34
3.6.5. Ubeydullah b. Ziyâd.....	35
3.6.6. Hür b. Yezîd.....	36
3.6.7. Ümmü Seleme.....	37
3.6.8. Amr-ı Nahs (Ömer b. Sa'd).....	38
3.6.9. Ali Ekber.....	39
3.6.10. Şimr b. Zilcevşen.....	40
3.6.11. Abdullah b. Havze.....	42
3.6.12. Abdullah b. Hüseyin (Sabî).....	43
3.6.13. İbrahim b. Ca'fer.....	43
3.6.14. Muhammed b. Ca'fer.....	44
3.6.15. Zeynelâbidîn (Ali Asgar).....	45
3.6.16. Şehribânû.....	48
3.6.17. Hz. Hatice ve Fatıma.....	48
3.6.18. Ümmü Külsûm bint Ali.....	48
3.6.19. Rukıyye.....	49
3.6.20. Bahr b. Ka'b.....	50
3.6.21. Said.....	51
3.6.22. İmran (Yahudi).....	52
3.6.23. Mervân b. El-Hakem.....	53

3.7. Eserin Şekil ve İmla Özellikleri	54
3.7.1. Nazım Şekli.....	58
3.7.2. Vezin	60
3.7.3. Kafiye.....	62
3.7.4. Redif.....	65
3.8. Dil ve Üslûp Özellikleri	67
3.8.1. Arkaik Kelimeler	76
3.9. Eserin Muhteva Özellikleri	80
3.9.1. Atasözleri ve Deyimler	80
3.9.2. Eserin Konusu ve Tertibi	87

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MAKTEL-İ HÜSEYN	93
4.1. Nüsha Tavsifleri.....	93
4.1.1. DTCF Kütüphanesi M. Ozak-1/248.....	93
4.1.2. BEEK Ulucami 8074/1	94
4.2. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem.....	96
4.3. Transkripsiyon Alfabesi	97
4.4. Tenkitli Metin	98
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	189
KAYNAKÇA	191
EKLER.....	195
EK 1: DTCF NÜSHASININ İLK VE SON SAYFALARI	195
EK 2: BEEK NÜSHASININ İLK VE SON SAYFALARI	196
EK 3: YAHYÂ B. BAŞŞÎ'NİN YAYLACIK'TAKİ TÜRBESİ... 197	
EK 4: YAHYÂ B. BAŞŞÎ'NİN MÜDERRİSLİK YAPTIĞI	
TUZLA'DAKİ İ. MURÂD HÜDÂVENDİGÂR CAMİİ.....	198

KISALTMALAR

age :Adı geçen eser

agm :Adı geçen makale

agy :Adı geçen yayın

Ar. :Arapça

AÜ :Ankara Üniversitesi

BEEK :Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi

bkz :Bakınız

Böl :Bölüm

C :Cilt

çev. :Çeviren

DİA :Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

drl :Derleyen

drl :Derleyen

DTCF :Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi

ed. :Editör

h. :Hicri

haz. :Hazırlayan

Hz. :Hazreti

KLÜ :Kırklareli Üniversitesi

m. :miladi

MEB :Milli Eğitim Bakanlığı

ö :ölümü, ölüm tarihi

s. :Sayfa

S. :Sayı

T.T.K :Türk Tarih Kurumu

TDEA : Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

TDK :Türk Dil Kurumu

Ü :Üniversite

vr. :varak

Yay. :Yayımları

yy. :Yüzyıl

GİRİŞ

Kerbelâ bugün Irak sınırları içinde Bağdat'ın yüz km. güneybatısında bulunmaktadır. Kerbelâ kelimesi anlam ve köken bakımından Akadca sivri külâh anlamında *karballatu* kelimesinin Orta İbranice ve Aramice'de aldığı karbalâ şeklinden, Arapça'da Babil çevresi anlamına gelen *Küver Bâbil'den* ve yine Arapça'da ayakların yumuşak zemine batması anlamına gelen *kerbele* kökünden geldiği yönünde fikirlerin mevcut olduğu bilinmektedir.¹

Kerbelâ'nın İslam tarihi içindeki bilinirliği, Hz. Hüseyin ve ailesinden bazılarının Yezîd kuvvetleri tarafından 10 Ekim 680 tarihinde şehit edildiği yerin adı olmasıyla. Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in şehit edilişi siyasi kaygılarla olduğu için bu olayın tarihi gelişim sürecinin bilinmesi ihtiyacı doğmaktadır. Kerbelâ vakasına kadar gelen süreç şöyledir:

Hz. Peygamber'in vefatının akabinde halife olarak Hz. Ebubekir vazifelendirilmiş ve sonrasında şura, seçim istişare, bey'at, emaneti ehline teslim, toplumun geneli tarafından kabul görme gibi yol ve usullerle bu görev tevdi edilmiştir. Hz. Ebubekir'den sonra Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali halife seçilmiş ve bu halifeler kendi istekleri doğrultusunda yerine gelecekleri kendi nesillerinden veya yakınlarından seçmemişlerdir.²

Hz Ali'nin vefatından sonra Hz. Hasan Hicaz, Medine ve Kûfelilerin desteği ile m. 660 yılında halife seçildi. Şam ve Mısır ise Muâviye b. Ebû Süfyân'a biat etmişlerdi. Muâviye, Hz. Hasan'ın halifeliğini tanımayarak onun üstüne büyük bir ordu gönderdi. Hz. Hasan elindeki güç ve imkânlarına rağmen ümmetin kanı dökülmemesi amacıyla m. 661 yılında halifeliği Muâviye'ye devretti. Bu yıla oluşan uzlaşmadan dolayı "*âmü'l-cemâa*" (*birlik yılı*) denildi.³ Hz. Hasan'ın m. 669 yılında vefatından sonra Hz. Ali'nin ashabının büyüklerinden olan Hucr b. Adî'nin Şam'da Muâviye tarafından öldürülmesi (ö. 671) üzerine Kûfeliler gönderdikleri elçiyle Hz. Hüseyin'e her türlü desteği vereceklerini iletmışlerdir. Bu durumu öğrenen Muâviye Hz.

¹ Mustafa Öz, "Kerbelâ", *DİA*, C. 25, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, ss. 271-272.

² Ünal Kılıç, "Kerbelâ Vakası (Tarihi Süreç)", *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, C.I, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu Bildiriler Kitabı (20-22 Mayıs 2010)*, Ankara, 2010, s. 16.

³ Ethem Ruhi Fığlalı, "Hasan", *DİA*, C. 16, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1987, ss. 282,283.

Hüseyin'e mektup yazarak fitne çıkarmak isteyenlere uymamasını söylemiş, Hz. Hüseyin ise Muâviye'ye "ona söylenenlerden beri olduğunu ve onunla savaşıma niyetinde olmadığını" belirterek Muâviye'nin halifeliğini tanımıştır.⁴

Muâviye oğlu Yezîd'i halife tayin ettiğini duyurması ilk defa halifeliğin babadan oğula geçmesine yol açarak istişare modelinden saltanatvâri bir düzene geçilmesine yol açmıştır. Şamlılar Yezîd'in halifeliğini kabullense de Hz. Hüseyin'in akrabaları ve onu seven Hicazlılar ile Medineliler Yezîd'in halifeliğini hoş karşılamadılar. Kûfeliler, Hz Hüseyin'e desteklerini bildiren birçok mektup göndererek ona biat edeceklerini açıkladılar. Bu mektuplarda hem Kûfe'nin ileri gelenlerinin hem de yüz bin Kûfelinin desteği olduğu kaydedilmektedir.⁵

Hz. Hüseyin Kûfe'deki durumu incelemesi için Müslim b. Akîl'i vazifelendirdi. Müslim b. Akîl Kûfe'ye ulaştığı ilk günden itibaren Hz. Hüseyin adına 12 bin veya 18 bin kişiden biat aldı. Akîl, Hz. Hüseyin'e, Kûfe'deki durumun lehine olduğu halkın onu başında görmek istediklerini ve acil bir şekilde yola çıkması gerektiğini bildiren bir mektup gönderdi. Ashaptan ileri gelenlerin "Kûfelilerin sözlerinde durmayacaklarını abisi ile babasının o topraklarda şehit edildiğini" hatırlatmalarına rağmen Hz. Hüseyin, Hz. Peygamber'i rüyasında gördüğünü ister lehine ister aleyhine sonuçlansa da emrolunduğunu yapacağını söyleyerek Kûfe'ye doğru yola çıktı.⁶

Müslim b. Akîl'in Kûfe'de Hz. Hüseyin adına biat aldığını öğrenen, Kûfe valisi Numan b. Beşîr halkı mescide çağırarak halifeye verdikleri biatlarından dönmemelerini ve tefrika çıkarmamalarını tavsiye ederek kendisiyle çarpışmamaları durumunda kimseyle çarpışmayacağını bildiren bir konuşma yaptı. Yezîd'in oradaki muhbirlerinden Abdullah b. Müslim, Kûfe valisinin Müslim b. Akîl'i öldürmekten imtina ettiğini bildiren bir mektubu Yezîd'e gönderdi. Bunun üzerine Yezîd, Numan b. Beşîr'i azledip Basra valisi

⁴ Ethem Ruhi Fıglalı, "Hüseyin", *DİA*, C. 18, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998, ss. 518-519; M. Asım Köksal, *Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, İstanbul: Köksal Yayıncılık, 2001, ss. 38-39.

⁵ Asım Köksal, *age*, s. 48.

⁶ Asım Köksal, *age*, s. 105,109; Ethem Ruhi, "Hüseyin", *DİA*, ss. 519-520.

Ubeydullah b. Ziyâd'ı Kûfe'ye vali olarak tayin etti.⁷ Ziyâd kısa sürede halkın ileri gelenlerini türlü oyunlarla yanına çekip şehre hâkim oldu ve Müslim b. Akîl'i şehit ettirdi.

Hz. Hüseyin Kûfe yolundayken Salebiyye mevkiinde hac farizasını yapıp Kûfe tarafından gelen iki kişiden Müslim b. Akîl'in öldürüldüğü haberini aldı. Bu iki kişi Hz. Hüseyin'e geri dönmesini artık Kûfe 'de onu destekleyecek kimsenin kalmadığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Hüseyin'in yanında bulunan Müslim b. Akîl'in oğulları babalarının intikamını almadan dönmeyeceklerini bildirdiler. Hz. Hüseyin'de "şu Akîl çocukları da öldükten sonra yaşamakta hayır yoktur" diyerek onlara mukabele etti ve onunla birlikte yolculuk edenlere isteyenin geri dönebileceğini bundan dolayı onların ayıplanmayacağını söyledi. Yol üstünde kendisine çeşitli yerlerden katılan halk dağıldı ve yanında aile fertleri ile birlikte yaklaşık yetmiş iki kişi kaldığı halde Kûfe'ye doğru ilerleyişine devam etti.⁸

Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'ya yakın bir bölgeye geldiğini haber alan Kûfe Valisi İbni Ziyâd, Hür b. Yezîd'i 1000 kişilik kuvvetiyle Hz. Hüseyin'in yolculuğunda onları takip etmekle görevlendirdi. Bunun dışında Ömer b. Sa'd'a, Rey valiliğini vererek tarafına çektikten sonra 4000 kişiyle Kerbelâ'ya gönderdi. Ömer b. Sa'd, Hz. Hüseyin'e elçi göndererek Yezîd'e biat etmesi gerektiğini bildirdi. Hz. Hüseyin onların bu isteğini kabul etmedi. Ömer b. Sa'd kafilenin su ile irtibatını kestirmek için Amr b. Haccâc'ı görevlendirdi. Sonrasında Ömer b. Sa'd, Hz. Hüseyin'le temas kurarak bizzat kendisi de görüştü. Rivayetlere göre Hz. Hüseyin, bu görüşmelerde kendilerini serbest bırakmaları halinde onların isteyeceği bir yere gidebileceğini söylediye de bu haber İbni Ziyâd'a iletilince kabul etmedi ve Hz. Hüseyin'in kendisine teslim edilmesini emretti.

9 Muharrem gecesi Hz. Hüseyin ve beraberindekiler geceyi ibadet ve istiğfarla geçirdiler. 10 Muharrem günü savaş hazırlıkları yapıldıktan sonra Hz. Hüseyin atı üstünde karşı tarafa bir konuşma yaptı. Kendisinin Hz. Peygamberin torunu olduğunu bu yaptıklarından vazgeçmelerini söyledi. Bu konuşmadan etkilenen Hür b. Yezîd tövbe ederek Hz. Hüseyin tarafına geçti.

⁷ Asım Köksal, *age*, ss. 52-56.

⁸ Asım Köksal, *age*, ss. 116-120.

Tüm yorgunluk ve susuzluklarına rağmen 23 süvari 42 erle kahramanca savaşı Hz. Hüseyin'e, Şimr b. Zilcevşen'in emriyle her taraftan hücum edildi ve Hz. Hüseyin atından düşürüldü. Sinan b. Enes tarafından başı kesilerek şehit edildi ve gözünü hırs bürümüş askerlerce kıymetli eşyaları ve çadırları yağmalandı. Hz. Hüseyin'in küçük oğlu Zeynelâbidîn öldürülmek istendiyse de Ömer b. Sa'd buna engel oldu. Akabinde Hz. Hüseyin'in kesilen başı ve ailesinin hanımları ile Zeynelâbidîn Dımişk'a götürüldü. Yezîd bu durum için üzgün olduğunu belirtip Ubeydullah b. Ziyâd'ı azarlasa da, Şimr b. Zilcevşen'i ve bu olaya sebep olanları cezalandırıp görevlerinden almaması onun bu konuda samimi olmadığını göstermektedir.⁹

---

⁹ Asım Köksal, *age*, ss. 125-208; Ethem Ruhi, "Hüseyin", *DİA*, ss. 518-521.

1. BÖLÜM

MAKTEL-İ HÜSEYN GELENEĞİNİN TEŞEKKÜLÜ

“Maktel” kelimesi birinin öldürüldüğü yer anlamında kullanılmakla birlikte ayrıca Arap dilinin ifade imkânları içerisinde birinin öldüğü zamanı da belirtir ve bir kimsenin şehit düştüğü yer olan “meşhet” kelimesi ile aynı anlamda kullanılır. Bu iki kelimenin genel bir kullanım alanı olmakla birlikte “maktel” kelimesi özelde Hz. Hüseyin’in öldürülüşünü anlatan edebi türün adı olarak yaygın anlamını kazanmıştır. Ayrıca makteller birinin ölümünün ardından yazılan edebi tür olan mersiye'nin özel bir biçimi olarak da ifade edilse de mersiye ve maktel ayrı türler olarak edebi zemindeki yerlerini almışlardır.¹⁰

Kerbelâ olayı yaşandığı andan itibaren sadece kendi coğrafyasında değil daha geniş coğrafyalardaki Müslüman toplumlarda da elemle anılarak anlatılmış ve bu anlatı geleneği zamanla kendini ilim ve sanat alanlarında ifade etme imkânı bulmuştur. Tarihsellik bağlamında olayın ilk yaşandığı zamandan bugüne yaşananlar kaydedilmiş; sanat alanında ise sadece edebiyatla sınırlı olmayıp tiyatro, müzik, minyatür ve hat sanatlarında da kendini ifade imkânı bulmuştur. Bu elemli hadisenin üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen acısı hala tazedir. İslam coğrafyasındaki her millet bu acıyı kendi dillerinin ifade imkânları ve kendi kültür coğrafyasının duygu ve düşünce harmanı ile dile getirerek bir gelenek oluşturmuştur. Bu olay siyasi ve sosyal olarak birçok sonuç ortaya çıkarmış ve şiirle ve sanatla bu mesaj korunmuş ve insanlara iletilmiştir. “Kerbelâ” edebiyatımızda Hz. Hüseyin’in öldürüldüğü yerin adı olmakla birlikte bu acı olay birçok şair tarafından mazmun ve remiz olarak da kullanılmış ve “Hâber-i Kerbelâ, “Dil-Sûz-ı Kerbelâ” gibi isimlerle hatırlanmıştır. Osmanlı döneminde tekkeler sosyal hayatta çok önemli bir yer tuttıkları için Kerbelâ hadisesinin acısının muhafaza edilmesinde ve yaşatılmasında en büyük rolü üstlenmişlerdir. Yine Osmanlı döneminde hac görevini yerine getirmek maksadıyla yola çıkan

---

¹⁰ Şeyma Güngör, “Maktel”, *DİA*, C. 27, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.

insanlar öncelikle Kerbelâ'ya uğramışlar ve burayı ziyaret etmişlerdir. Bu yapılan ziyaretler sonucu bir kültür oluşmuş ve “Kâmilü’z-Zîyârât”, “Fazlu Ziyâreti’l-Hüseyn” adlı eserler kaleme alınmıştır.¹¹

Bu anlatı kendine Halk edebiyatında da yer bulmuş ve eserlerde “Kerbelâ” motifi oluşturulmuştur. Bu motif Arap, Fars ve Türk kültürünün hâkim olduğu İslam coğrafyasında Sünni topluluklarla birlikte Şii Caferilik Zeydilik gibi mezhebi; Kızılbaşlık Alevilik ve Bektaşilik gibi zümrevi anlayış tarafından kullanılmıştır. Türk edebiyatında Kerbelâ hadisesi çoğunlukla manzum olarak işlenmekle birlikte manzum-mensur karışık ve sadece mensur eserlerinde yazıldığı görülmektedir. Manzum olarak yazılanlar kaside, gazel, mesnevi, terki-i bend, terci-i bend gibi nazım biçimlerinde kaleme alınmış, manzum ve nesir birlikte kullanılarak oluşturulan eserler ise genellikle bir mecliste okunmak için yazılmışlardır. Özellikle İran’da bu meclisler Muharrem ayında on gün boyunca okunmuş ve bu toplantılara “*Mecâlis-i Ravzahani*” maktelleri okuyanlara ise “*razvzahani*” denilmiştir. Kerbelâ hadisesi etrafında oluşturulan bütün bu yazılı ve sözlü ögeler, müstakil bir Maktel-Hüseyn yazma geleneğini oluşturmuştur.¹²

1.1. Arap Edebiyatında Maktel-i Hüseyin

Hz. Peygamber’in vefatından sonra farklı görüşler sonucu oluşan siyasi rekabet, halifeliği elde tutma/ele geçirme ve fikir ayrılıkları sonucu bazen bir kişinin öldürülmesi bazen de orduların karşılaştığı büyük savaşlar meydana getirmiştir. Bu olaylarda meydana gelen ölümler Arapların tarih, biyografi/tabakât kitaplarında maktel/makâtil başlığı altında kaleme alınmıştır. İlk maktellerinden biri Hz. Osman’ın öldürülmesinden sonra yazılmış, daha sonra “Maktelü’l-Hüseyn” başlığı altında müstakil eserler olarak Hz. Hüseyin’in öldürülmesini ve Kerbelâ’yı anlatan eserler maktellerin edebi bir tür olarak teşekkülünü sağlamıştır.¹³

¹¹ Murat Özer, *Türk Sanatında Kerbelâ İzleri*, Bakü: Yunus Emre Enstitüsü Y, 2014, ss. 4-6.

¹² “Maktel”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul: Dergah Yayınları, 1986.

¹³ Ali Aksu, “Kerbelâ Literatürü”, *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, C.I, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Ankara, 2010, s.346; Şeyma Güngör, “Maktel”, *DİA*, C. 27, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.

Maktelerde işlenen konu kısmen kaynaklara ve râvîlere dayandırılarak yazılsa da okuyucuyu etkilemek, konuyu daha etkili hale getirmek maksadı ile tarihsellik ver gerçeklik ilkesinden uzaklaşarak, söz konusu metinlerin destanî ve mitsel özellikler etrafında kurulduğu da gözlemlenmiştir.¹⁴

Makteller ilk olarak Arap yazarlarınca kaleme alınmıştır. Ulaşılabilen ilk eser Ebu Mihnef 'in (ö. 774) Kitabı Makteli Hüseyin'i olsa da maktellerle ilgili yazılan ilk şiir Ebü'l-Esved ed-Düeli'ye (ö. 688)¹⁵ nispet edilmektedir. Esbag b. Nubâte (ö. 719), Câbir b. Yezîd el Cufî (ö. 746), Hişam b. Muhammed el Kelbî (ö. 819), Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî (ö. 822), Nasr b. Muzâhim el-Minkari (ö. 827), Ma'mer b. Müsennâ (ö. 828), Ebu'l-Hasan Medâinî (843), Muhammed b. Zekeriyya el-Gallâbî (ö. 911), İsfehanî (ö. 967) Makâtîlü't-talibin, Ebû İshâk İsfereyînî (ö. 1027) maktel ismi ile eser veren isimlerden bazılarıdır.¹⁶

1.2. İran Edebiyatında Maktel-i Hüseyin

Fars edebiyatında maktellerin yazılmasına Şiiliğin etkisiyle ayrı bir önem verilmiş ve konunun işlenişi bu görüşün etkisiyle şekillenmiş, bu konuda birçok eser yazılmıştır. Büveyhiler (932-1055) ve sonrasında on iki imam inancını resmî olarak kabul eden Safevîler (1499-1750) döneminde Kerbelâ olayı milli bir mesele olarak kabul edilmiş ve hükümdarlar imamlar hakkında eser yazmayı teşvik etmişlerdir. Şii inancına göre Hz. Hüseyin ve Kerbelâ olayı için gözyaşı dökmek ve matem tutmak cennete girmeye vesile olacağı kabul görmüş, Hz. Hüseyin'in öldürüleceğini bildiği halde Kerbelâ'ya gidişi ümmetin günahları için kendisini kurban ettiğine dair inanışlar oluşmuştur.¹⁷

Fars edebiyatı sahasında maktel türünde yazılan ilk önemli eser Hüseyin Vaiz Kâşifi'nin (ö. 1505) Ravzatü'ş-Şühedâ adlı eseridir. On bölüm bir

¹⁴ Şeyma Güngör, "Maktel", *DİA*.

¹⁵ Rıza Kurtuluş, "Kerbelâ", *DİA*, C. 25, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, s. 272.

¹⁶ Arapça maktellerle ilgili detaylı bilgi için bkz. Şeyma Güngör, "Maktel- i Hüseyin", *DİA*, C. 27, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003 s. 456; "Maktel", TDEA, C. 6; Eyup Baş, "İslâm Tarihinde Matem/Yas Kültürü ve Kerbelâ", *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, C.II, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Ankara, 2010, ss. 384-386.

¹⁷ Şâdi Meddâh, *Maktel-i Hüseyin*, haz. Erdoğan Erbay ve Selahattin Tozlu, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları, 2015, s. 26.

hatimeden oluşan eser, yapısı ve konunun işleniş şekli itibarıyla kendinden sonra hem Türkçe hem de Farsça yazılan maktelleri etkilemiş ve ravza denilen matem meclislerinde ravzahanlar tarafından okunarak bir gelenek oluşturmuştur. Fuzuli, Hadikatü's-Süeda'sının mukaddimesinde Kâşifi'nin eserini zikrederek ve bu vesileyle eserin önemini vurgulamıştır.¹⁸

Fars edebiyatında daha çok manzum eserlerde işlenen Kerbelâ konusunun ilk örneklerine XII. yy.'da rastlanılır. Bu şiirlerden biri İsfahânî'nin Lağzap adlı kasidesidir.¹⁹ Kaçarlar döneminde ise Belâ vü İbtıla, Envâr-ı Hüseyinî, Matemgede, Dâstan-ı Gam, Esrârü'ş-şehâde gibi birçok eser yazılmıştır.²⁰

1.3. Türk Edebiyatında Maktel-i Hüseyin

Arap ve Fars edebiyatlarında olduğu gibi Türk edebiyatında da Hz. Hüseyin'in şehadeti etrafında edebî bir gelenek oluşturulmuş ve birçok eser telif edilmiştir. Arap edebiyatından sonra ilk önemli makteller Türk edebiyatında kaleme alınmıştır. Bu maktellerin dışında Arapça ve Farsça'dan çeviri yoluyla da birçok eser edebiyatımıza uyarlanmıştır. Türk edebiyatında Kerbelâ adı Hz. Hüseyin'in şehadetin dışında birçok müellif tarafından bir remiz ve mazmuna dönüştürülmüştür.²¹

Türk edebiyatında bilinen ilk maktel örneği bazı araştırmacılar tarafından Kastamonulu Şâzî'ye, Kenan Özçelik²² tarafından ise Yusuf Meddâh'a nispet edilen Dâstân-ı Maktel-i Hüseyin (763/1362) adlı eserdir. 763 yılında Kastamonu'da manzum olarak yazılan eser on bölümden oluşmaktadır. Toplamda 3313 beyit olan eser sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır.

¹⁸ Fuzulî, *Hadikatü's-Sü'eda*, haz. Şeyma Güngör, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987, ss. XXV-XXVI.

¹⁹ Rıza Kurtuluş, "Kerbelâ", *DİA*.

²⁰ Şeyma Güngör, "Maktel- i Hüseyin", *DİA*, s. 456.

²¹ Mustafa Uzun, "Kerbelâ", *DİA*, C. 25, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, s. 274.

²² Kenan Özçelik'in bu eserle ilgili yüksek lisan tezi ve eserin müellifi ile ilgili bir araştırması mevcuttur. Detaylı bilgi için bkz. Kenan Özçelik, *Yusuf-ı Meddâh ve Maktel-i Hüseyin (İnceleme-Metin-Sözlük)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008; Kenan Özçelik, "Türk Edebiyatında Yazılmış İlk Maktel-i Hüseyin Kimin Eseridir?", *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, C.II, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Ankara, 2010.

Türkçe yazılan maktellerden Yahyâ Bin Bahşî'nin Maktel-i Hüseyin'i bu sahada yazıldığı bilinen ikinci makteldir. Müellifin Maktel'inde kendisinin verdiği bilgiye göre eserini 905/1499 yılında tamamlanmıştır. Eserde müstakil bir sebab-i telif bölümü olmamakla birlikte eserin meclislerde okunmak ve Kerbelâ olayını tahkik ve tetkik etmek amacıyla telif edildiği, söz konusu eserin beyitlerinden anlaşılmaktadır. Bahşî'nin Maktel'inin yazılış tarihinin Türk edebiyatı sahasında örnek alınan Hüseyin Vâiz Kâşifi'nin Ravztü'ş-Şühedâ'sından önce olması ve eser içerisinde verilen kıssalardan bazılarının farklılığı nedeniyle de ayrı bir önem taşıdığını düşünülebilir.

Lâmiî Çelebi'nin Kitâb-ı Maktel-i Âl-i Resûl'ünün yazıldığı tarih tam olarak bilinmemekle birlikte XVI. yy.'ın ilk yarısında telif edildiği düşünülmektedir. Eserin üç nüshası üzerinden yapılan bir çalışmada toplamda 992 beyitlik bir tenkitli metin ortaya çıkarılmıştır.²³

XVI yy. da yazılan bir diğer maktel ise Hacı Nureddin Efendi'nin Maktel-i Hüseyin (940/1533) adlı eseridir. Eser muharrem ayının ilk on gününde kurulan meclislerde okunan maktellerden biri olma özelliğine sahiptir ve kaynaklarda halk arasında rağbet gördüğü kaydedilmiştir. On meclis üzerine kurulan eser mesnevi nazım biçiminde yazılmış ve eserde aruz kusurlarının yaygın olduğu görülmektedir.²⁴

Bu yüzyılda yazılan diğer eserlerden önemli bir kısmı Hüseyin Vâiz Kâşifinin Ravzatü'ş-Şühedâ isimli eserine yazılan kısmi veya bütün tercümelere meydana getirilmiştir. Câmî Rûmî'nin Saâdetnâmesi (999/1591) ve Âşık b. Ali Nattaî'nin Ravzatü'ş-Şühedâ'sıdır. Diğer bir eser ise Fuzûli'nin Hadîkatü's-Suadâ (954/1547) isimli eseridir ki bunlar içinde ve yazılan makteller içerisinde söyleyiş güzelliği ve üslup özellikleri ile ayrı bir öneme sahiptir.²⁵

---

²³ Eser ile ilgili yapılan yüksek lisans tezi için bkz. Harun Arslan, *Lâmi'î Çelebi Kitâb-ı Maktel-i Âl-i Resûl*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.

²⁴ Eserle ilgili detaylı bilgi için bkz. Abdülmecit İslamoğlu, "Hacı Nureddin Efendi ve Hüseyin'in Maktel-i Adli Eseri", *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, C.II, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Ankara, 2010

²⁵ Şeyma Güngör, "Maktel- i Hüseyin", *DİA*.

Bu eserlerin dışında Cumhuriyet döneminden günümüze Kerbelâ konusu roman, şir ve tarih kitaplarında yerini almaktadır. Konunu önemine binaen siyasi ve mezhebi çatışma ortamının önüne geçmek amacıyla Kerbelâ olayı ile ilgili nitelikli eserlerin ortaya çıkarılması gerekli olmaktadır. Kültürel mirasımız olan yazma eserler taranarak bu konuda ortaya çıkarılacak eserlerin bu konuda önemli bir fonksiyon üstleneceği şüphesizdir.

2. BÖLÜM

YAHYÂ BİN BAHŞÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

2.1. Hayatı

Bahşî adı çeşitli kaynaklarda, Yahyâ Efendi, Bahşî-Zâde Yahyâ Efendi, Tuzlalı Yahyâ Efendi, Yahyâ b. Yahşî Efendi, Mevlânâ Şeyh Yahyâ bin Bahşî, Yahyâ b. Yahşî b. Bahşî ibn İbrâhim er-Rûmi, Kuzlalı Yahyâ Efendi, Muhyiddin Yahyâ b. Bahşî, Molla Yahyâ Efendi²⁶ gibi farklı isimlerle zikredilmektedir. Şiirlerinde Yahyâ mahlasını kullanan şair genellikle Yahyâ b. Bahşî ismi ile bilinmektedir. Tarihi ve biyografik eserlerden hayatı hakkında edinilen bilgilerde nerede ve ne zaman doğduğuyla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

Kaynaklarda umumiyetle Gönenli²⁷ olduğu kaydedilen Bahşî'nin, müderrislik yaptığı Tuzla kasabasına nispetle Tuzlalı²⁸ olduğu belirtilmiştir. Âlim ve ârif bir zat olarak nitelendirilen Bahşî'nin medrese eğitimini nerede tamamladığı ve kimlerden ders aldığı bilinmemekle birlikte medrese eğitimini tamamlayıp “mülazemetini” yaptıktan sonra, eskiden Tuzla-i Behramiyye sancağı diye anılan Çanakkale'nin Ayvacık ilçesine bağlı Kızılca Tuzla Medresesi'nde müderrislik yaptığı kaydedilmiştir.²⁹

Bahşî'nin müderrislik yaptığı bu medrese, I. Murâd Hüdâvendigâr tarafından 1336 senesinde yaptırılmıştır. Bazı kaynaklarda Hüdâvendigâr medresesi adıyla da kaydedilen cami Karesi eyaletinin Tuzla sancağında

²⁶Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, haz. Mustafa Kara ve Kadir Atlansoy, Bursa: Uludağ Yayınları, 1997, s. 38, 44; Baldırzâde Selîsî Şeyh Mehmed, *Ravza-i Evliya*, Haz. Mefail Hızlı ve Murat Yurtsever, Bursa: Arasta Yayınları, 2000, s. 194; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, C. 3, çev. Rüşti Balcı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014, s.835; Taşköprülüzâde Ahmet Efendi, *Şakâiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniye “Osmanlı Bilginleri”*, çev. Muharrem Tan, İstanbul: İz Yayıncılık, 2007, s. 256,373; Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul: İrfan Matbaası, 1976, s. 92; Osmanzâde Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, C. 1 çev. Mehmet Akkuş ve Ali Yılmaz, İstanbul: Seha Neşriyat, 1990, s. 294; Mecdî Mehmed Efendi, *Şakâik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri*, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul: Çağrı Yayınları, s. 343.

²⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Karesi Meşâhiri*, haz. Mehmet Sarı ve Ahmet Karahan, Balıkesir: Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı, 1999, s. 70; Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. 1, İstanbul: Meral Yayınevi, 1975, s. 227, H. Vassâf, *age*, c. 1, s. 294.

²⁸ Baldırzâde, *age*, s.221; M. Şemseddin, *age*, s.44.

²⁹ Cahid Baltacı, *age*, ss. 94-95.

bulunmaktadır.³⁰ Baltacı ise medreseyi Yıldırım Bayezid Han'a isnat etmekte ve banisinin o olduğunu söylemektedir.³¹ Caminin kitabesinden caminin H. Şaban 767 (1366 Mayıs) ayında Sultan Murad'ın emriyle Emir Hacı bin Süleyman'a yaptırılmış olduğu bilgisi³² mevcut olduğundan söz konusu medreseyi Murâd Hüdâvendigâr'a isnat etmek ilmi olarak daha doğru olacaktır.

Yahyâ b. Bahşî'nin medresedeki görevine devam ederken Kızılca Tuzla'da vaizlik de yaptığı bilinmektedir. Taşköprülüzâde'nin bildirdiğine göre Yahyâ b. Bahşî, müderrislik görevi sırasında tasavvuf yolunu seçerek, irşâd makamına yükselmiş ve daha sonra aynı vilayette halktan uzaklaşarak kendi tekkesini kurmuş, zikir ve irşat faaliyetleri ile meşgul olmuştur.³³ Bahşî'nin kendi tekkesini kurduğu yer bugün Çanakkale'nin Ezine ilçesinin Yaylacık köyüdür.

Yahyâ b. Bahşî'nin tasavvufî eğitimi ile ilgili, birden fazla şeyhin terbiyesinden geçtiği, onlardan icâzet aldığı ve umumiyetle Emir Sultan'ın (ö. 845) halifelerinden olduğu, Alaşehirli Şeyh Sinan efendi ve Emir Sultan'ın üçüncü halifesi Lütfullah Efendi'nin (ö. 894)³⁴ de terbiyesinden geçtiği belirtilmektedir.³⁵

Tasavvufî eğitimini tamamladıktan sonra irşat makamına ulaşmış olan Bahşî diğer dini ilimlerde de kendini yetiştirmiştir. Kaynaklarda Bahşî'nin medrese ilimlerine olan hâkimiyeti için "öğrencilerine Kadı Beyzâvî tefsirini mütalaâsız okutacak kadar güçlü bir hafızaya sahip olduğu" bilgisi yer almaktadır.³⁶ İlimi konulara hâkimiyeti ve vaizliği ile ilgili diğer bir örnek ise şu şekilde nakledilmiştir: Bir gün Sultan II. Bâyezîd Han, Lütfullâh

³⁰ Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1984, ss. 198-199.

³¹ Baltacı, *age*, s. 92.

³² Ekrem Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri*, C.1, İstanbul: Baha Matbaası, 1966, ss. 355-356.

³³ Taşköprülüzâde, *age*, s.256

³⁴ Şeyh Lütfullah Karamani için bkz. Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî*, s.43

³⁵ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. 1, s.227, Baldırzâde, *Ravza-i Evliya*, s. 221.

³⁶ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C. 5, haz. Nuri Akbayar, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996, s.1669; Taşköprülüzâde, *age*, s.256; Aziz Kılınc, "Ezine Yöresinin Folklorik Yapısında Manevi Ziyaret Yerleri", *Hacı Bektaş-ı Velî Araştırma Dergisi*, sayı:29, Sayı 29 (2004): Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, (Erişim: 06.05.2019)

Efendi'yi camiye davet eder ve o da bu davete Tuzlalı Yahyâ Efendi ve Yenişehirli Hacı Halîfe'yi de beraberinde götürür. Cuma namazı kılındıktan sonra Yıldırım Bâyezîd vaaz teklifinde bulununca Lutfullâh Efendi, Bahşî'nin kürsüye çıkmasını ister. Bahşî, Meryem suresinin tefsirini o kadar güzel ve dokunaklı vaaz eder ki meclisteki herkesi bir aşk ve hararet kaplar ve bütün cemaat gözyaşlarına boğulur. II. Bâyezîd Han, Bahşî ve beraberindekilere ihsan edip izzet ve ikramda bulunur.³⁷

Kaynaklarda Bahşî ile ilgili olarak şeyhi Lutfullâh Efendi'nin oğlu Abdurrahman Efendi zamanında Emir Sultan dergâhının postnişinliğiyle ilgili bir hadiseye yer verilmektedir. Lutfullah Efendi'nin ölümü üzerine oğlu Abdurrahman Efendi (ö. 930) henüz genç olduğundan eniştesi Davud Efendi (ö. 900) tarafından tasavvufi eğitimine devam edilmiştir. Abdurrahman Efendi eniştesinin vefatı ile “*meşihat*” postuna oturacağı sırada bazı müritler Abdurrahman Efendi'nin genç olduğu ve şeyhlik yapamayacağını ileri sürerek teşvik ve tahrikleriyle Tuzlalı Yahya Efendi'yi tekkeye davet etmişlerdir. Yahya Efendi şeyhliği kabul ederek vaaz etmek için kürsüye çıkmışsa da nutku tutulup lal olup konuşamayıp kürsüden inmiş ve yaşadığı beldeye geri dönmüştür.³⁸

Yahyâ bin Bahşî'nin ailesi hakkında kaynaklarda üç kişi zikredilmektedir. Bunlardan biri Bahşî'nin babasıdır. Bahşî'nin babası hakkındaki malumatlar Sicill-i Osmanî'de “Bahşî Halife” başlığı altında zikredilmekte, Bahşî Halife'nin Trablus ve Kudüs kadısı olduğu H. 946 yılında Dürziler tarafından yolunun kesilerek şehit edildiği, âlim bir kişi olduğu ve üç dilde şiir yazdığı kaydedilmektedir. Bahşî Halife'nin Karesi Kızılca Tuzlalı olması Yahyâ b. Bahşî'nin de orada müderrislik yaptığı bilgisiyle birlikte ele alındığında verilen bu bilginin doğru olduğu düşünülebilir.³⁹

³⁷ Baldırzade, *Ravza-i Evliya*, s. 221.

³⁸ İsmail Belîğ, *Güldeste-i Riyâz-i İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Ankara: Anıl Matbaa, 1998, s.85; M. Şemseddin, *age*, s.44; Baldırzâde, *age*, s. 194; Reşat Öngören, *Osmanlılar' da Tasavvuf*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2000, s.220.

³⁹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C. 2, s. 354.

Bahşî'nin diğeri bir akrabası ise onun tasavvufi terbiyesine girip intisap eden Seyyid Abdülmuttalib Murtaza'dır⁴⁰ (ö. 955). Abdülmuttalib Murtaza önceleri Zeyniyye'den Şeyh Vefa'nın (ö. 896) hizmetinde bulunmuş onun vefatı ile de Bahşî'ye intisap edip icazet aldıktan sonra Bahşî'nin kızı ile evlenmiştir. Bahşî'nin bir diğeri damadı olan Mevlana Haydar Bin Mahmud'un⁴¹ ise Bahşî'nin diğeri kızıyla bir evlilik yaptığı bilgisi mevcuttur.

Yahyâ bin Bahşî'nin ölüm tarihi ile ilgili biyografik ve tarihi kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. Ayrıca yazma eserler kütüphaneleri üzerinden Bahşî ve eserlerinin isimleri taratıldığında yine birbirinden çok farklı tarihler ortaya çıkmaktadır. Sırasıyla verilen tarihler şöyledir; 840/1436-37,⁴² 910/1504-05,⁴³ 940/1534-35⁴⁴ tarihleri ve bunun yanında II. Mehmet dönemi⁴⁵ ve hicri X. asrın başlarında⁴⁶ öldüğü bilgisi kaydedilmektedir. Bu tarihlerden H. 840, H. 879, H. 900 tarihleri Yahyâ bin Bahşî'nin hayatta olduğunu gösteren bilgiler olması sebebiyle yanlıştır. Bu bilgiler sırasıyla şöyledir: İlk olarak, Bahşî Maktel-i Hüseyin'i H. 905⁴⁷ yılında telif etmiştir ve bunu Maktel-i Hüseyin'inde şu beyitlerle dile getirmektedir;

Kitâb oldu temâm Şa'ban ayında / Hamîsiñ gécesinde hoş âyende (986)

Güni de on birinci gün-idi bil / Tokuz yüz beşde-idi hem dahı yıl (987)

İkinci olarak, Emir Sultan halifelerinden Lutfullâh Efendi, Bahşî'nin intisap ettiği şeyhlerden biridir ve vefat tarihi H. 894'dür.⁴⁸ Üçüncü olarak Bahşî, Lutfullâh efendinin ölümünden sonra Emir Sultan dergâhında postnişin olan oğlu Abdurrahman Efendi zamanında postnişinlik iddiasında bulunmuştur ki Abdurrahman efendi otuz yıl kadar postta kalmış ve H. 930

⁴⁰ İsmail Belig, *age*, s.437; Baldirzâde, *age*, ss. 175-176; Öngören, *age*, s.221.

⁴¹ İsmail Belig, *age*, s.274.

⁴² Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. 1, s.227.

⁴³ Cahid Baltacı, *age*, s. 93.

⁴⁴ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/menakib-i-cevahir-li-hakk-i-em%C3%A4r-sultan/122143>. (Erişim: 06.05.2019)

⁴⁵ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C. 5, 1669.

⁴⁶ Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, C. 3, s. 943.

⁴⁷ Yahyâ bin Bahşî, *Maktel-i Hüseyin*, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi (AÜ DTCF) Muzaffer Ozak-1/248, v. 66 a.

⁴⁸ Mehmed Şemseddin, *age*, s. 59.

senesinde⁴⁹ vefat etmiştir. Son olarak Bahşî Menâkıbü'l-Cevâhir adlı eserini H. 932 senesinde telif ettiğini dile getirmiştir.⁵⁰

Taşköprüzâde⁵¹ ve Kâtip Çelebi'nin de⁵² eserlerinde Bahşî'nin ölüm tarihi olarak hicri X. yy başlarını işaret ettiği düşünüldüğünde verilen tarihler içinden en makul olanı h. 940/ m. 1534-35 yıllarıdır. Bu itibarla Yahyâ bin Bahşî'nin hicri X. asır, miladı XVI. asrın ilk yarısında vefat ettiğini söylemek ilmi açıdan daha doğru olacaktır.

2.2. Yahyâ Bin Bahşî'nin Eserleri

2.2.1. Maktel-i Hüseyin

H. Hüseyin şehit edildiği Kerbelâ faciası ve ailesinin başından geçen olayların manzum bir şekilde anlatıldığı mesnevi türünde bir eserdir. Bu eserle ilgili geniş çapta bir çalışma yapılmamakla birlikte “*Uluslararası Kerbelâ Sempozyumunda*” eserin şekil, içerik ve muhteva özelliklerini içeren bir bildiri sunulmuştur.⁵³ Eser tezimizin konusu olduğundan ilgili bölümlerde detaylı bir şekilde incelenecektir.

2.2.2. Menâkıb-ı Emîr Sultân⁵⁴

“*Menâkıb-ı Cevâhir li Hakk-ı Emîr Sultân ve Menâkıb-ı Cevâhir*” isimleriyle de zikredilen eser Emir Sultan ve halifelerinden Ece Baba, Hacı İsa Dede ve Hacı Mustafa Dedenin hayatını anlatmaktadır. Mensur ağırlıklı olmak üzere manzum kısımları da bulunan eser menakıpname türündedir. Söz konusu eser ayrıca XV. yüzyıl Osmanlı toplumunun sosyal yaşamını ve kültür özelliklerini göstermesi açısından ayrı bir önem arz etmektedir. Bu eserle ilgili bir yüksek lisan tezi mevcuttur.⁵⁵

⁴⁹ Mehmed Şemseddin, *age*, s. 45.

⁵⁰ Hatice Liman, *Yahyâ Bin Bahşî'nin Menâkıb-ı Emîr Sultân (Menâkıb-ı Cevâhir) Adlı eseri (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2008, s. 11.

⁵¹ Taşköprüzâde, *age*, s. 256.

⁵² Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, c. 4, s. 1623.

⁵³ Süleyman Eroğlu, “*Yahya Bin Bahşî ve Maktel-i Hüseyin*’r”, *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, C.II, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Ankara, 2010.

⁵⁴ *Menâkıbu Cevâhir li-Hakkı Emîr Sultân*, İstanbul Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu, no: 138/2; Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. 1, s.227.

⁵⁵ Hatice Liman, *age*.

2.2.3. Mevlidü'n-Nebî⁵⁶

Bahşî'nin bu eseri “Hâzâ Mevlidü'n-Nebî ‘Aleyhisselâm” adını taşır ve Hz. Peygamber’e mevlit okumanın ve okutmanın güzelliklerinden bahseden iki hikâye ile devam eder. Müellif besmele, istiâze, salât u selâm ve duadan sonra Hz. Peygamberin doğumundan vefatına kadar olan süreyi sekiz bölümde tamamlar. Bu eserle ilgili bir çalışma yapılmış ve eser edebiyatımıza kazandırılmıştır.⁵⁷

2.2.4. Lemhu'l Mesâ'ili'n Nahviyye fî Şerhi'l 'Avâmilî'l- Birgiviyye⁵⁸

Eser İmam Birgivî'nin el-‘Avâmil adlı Arapça gramerinin Yahyâ bin Bahşî tarafından yapılan şerhidir. Bu eser dışında Bahşî'ye nispet edilen diğer bir nahiv kitabı ise Kâtip Çelebi'nin bildirdiğine göre;⁵⁹ Abdülkadir el-Cürçânî'ye ait “el-‘Avâmilü'l-Mie” isimli kitabın Yahyâ bin Bahşî tarafından yapılan şerhidir. Yahyâ b. Bahşî'nin bu eseriyle ilgili yapılan bir yüksek lisans tezinde⁶⁰ “el-‘Avâmilü'l-Mie” isimli eserin Bahşî'ye ait olamayacağı, Bahşî'nin Birgivî'nin nahiv kitabına bir şerh yazdığı belirtilmektedir.

2.2.5. Şir'atü'l-İslâm Şerhi⁶¹

Eserin müellifi Rüknu'l-İslâm Muhammed ibn Ebî Bekr'dir. İmamzâde diye de tanınmıştır. İsminden de anlaşılacağı gibi eser, İslam şariatını insanlara öğretmek ve ahlaki konularda nasihat vermek maksadı ile yazılmıştır. Eser birden fazla şârih tarafından şerh edilmiş ve Keşfü'z-Zunûn'da Yahyâ Bin Bahşî'nin eserin şârihleri arasında yer aldığı ve bu şerhin iç içe bir şerh olduğu kaydedilmiştir.⁶²

⁵⁶ İstanbul Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Koleksiyonu, no: Y-183/1; Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. 1, s.227.

⁵⁷ Ali İhsan Akçay, “Emir Sultan Dergâhı Müntesiplerinden Gönenli Yahya b. Bahşî ve Mevlidi” *Emir Sultan ve Erguvan*, ed. Enes B. Keskin, Bursa: Uludağ Yayınları, 2008, ss. 74-80.

⁵⁸ *Lemhu'l Mesâ'ili'n Nahviyye fî Şerhi'l 'Avâmilî'l- Birgiviyye*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, no: 19 HK 5299/1.

⁵⁹ Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, c. 3, s. 943.

⁶⁰ Eyyup Karaca, *Yahyâ b. Bahşî ve Lemhu'l Mesâ'ili'n Nahviyye fî Şerhi'l 'Avâmilî'l- Birgiviyye adlı eseri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016, s. 32.

⁶¹ *Şerhu Şirati'l-İslam*, Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye Koleksiyonu, no: 34 Nk 2240; Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. 1, s.227; Taşköprülüzâde, *age*, s. 256.

⁶² Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, c. 3, s. 835; Hüseyin Vassâf, *age*, s. 294.

2.2.6. *Menâkıb-ı Şeyh Muhammed b. İsâ-yı Akhisârî*

Eser Sefine-i Evliyâ, Osmanlı Müellifleri ve Keşfü'z-Zunûn'da yer alan bilgilere göre müellife nispet edilmektedir. Keşfü'z-Zunûn'da eserin ismi "Menâkıbü'ş-Şeyhi İsâ ve Halîfetihi Mustafa Dede" şeklinde geçmektedir. Eser mensur ve manzum karışık olmakla birlikte dili Türkçedir.⁶³

2.2.7. *Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Vikâye*

Eserin asıl müellifi Sadru'ş-Şerî'a el-Buhari el-Hanefî diye meşhur olan Ubeydullah b. Mesut'tur. (ö.747/1346). Ubeydullah b. Mesut'un fıkıh konusunda kaleme aldığı eserinin adı ise "Şerhu'l Vikâye"dir. Yahyâ b. Bahşî söz konusu esere bir şerh yazmıştır.⁶⁴ Bahşî'nin yaptığı bu şerh Sicill-i Osmanî'de⁶⁵ "Hâşiye-i Sadru'ş-Şerîa" adıyla kaydedilmiştir.

2.2.8. *İzhâru'l Esrâr*

Eser Birgivî'ye ait Arapça nahiv kitabıdır. "*Lemhu'l Mesâ'ili'n Nahviyye fi Şerhi'l 'Avâmili'l- Birgiviyye*" adlı esrin şerhi mahiyetindedir. Birgivî'nin bu eseri Osmanlı'da medrese öğrencilerinin ders kitabı olarak okutulmuş ve eserin otuz kadar şerhi yapılmıştır.⁶⁶

2.2.9. *Sıhah-ı Acemî*

Bu eser Mehmet Tahir'in Osmanlı Müellifleri'nde Bahşî'ye nispet edilmektedir. Kütüphane kayıtlarında ise eserin Birgili Mehmed Efendi'ye ait olduğu kaydedilen Farsça-Türkçe sözlüktür.⁶⁷ Birgivî'nin ölüm tarihi 1573 olduğu ve söz konusu eserin istinsah tarihinin 1507-1508 olması aynı adda iki eserin olabileceği ihtimalini doğurmaktadır.⁶⁸

2.2.10. *Divan-ı İlâhiyat*

Mehmet Tahir'in Osmanlı Müellifleri'nde ve Hüseyin Vassâf'ın Sefine-i Evliyâsı'nda eserin Yahyâ b. Bahşî'ye ait olduğu kaydedilmekle birlikte eserle ilgili başka bir bilgiye yer verilmemiştir.⁶⁹

⁶³ Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, c. 4, s. 1471; Mehmet Tahir, *age*, s.227; Hüseyin Vassâf, *age*, s. 294.

⁶⁴ Taşköprülüzâde, *Şakâik*, s. 256.

⁶⁵ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C. 5, s.1669.

⁶⁶ Eyyup Karaca, *age*, s.10.

⁶⁷ Mehmet Tahir, *age*, s.227.

⁶⁸ Eyyup Karaca, *age*, s.31.

⁶⁹ Mehmet Tahir, *age*, s. 227; Hüseyin Vassâf, *age*, s. 294.

2.2.11. *Envârü 1-Kulûb*

Mehmet Tahir'in Osmanlı Müellifleri'nde ve Hüseyin Vassâf'ın Sefine-i Evliyâsı'nda eserin Yahyâ b. Bahşî'ye ait olduğu kaydedilmekle birlikte eserle ilgili başka bir bilgiye yer verilmemiştir.⁷⁰

2.2.12. *Ferâidü 1-Leâli*

Hanefî fikhı konusunda yazılmış muhtasar bir eserdir. Bahşî eserin mukaddime bölümünde, eseri yazma sebebinin Şeyh Bedrü'd-din Mahmud'un (ö. 823) Cami'ul-Fusuleyn'inde âlimlere yönelttiği sorulara cevap vermek olduğunu bildirmektedir.⁷¹

---

⁷⁰ Mehmet Tahir, *age*, s. 227; Hüseyin Vassâf, *age*, s. 294.

⁷¹ Eyyup Karaca, *age*, s. 30.

3. BÖLÜM

MAKTEL-İ HÜSEYN'İN TANITILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Eserin İsmi ve Müellife Aidiyeti

Yahya bin Bahşî, söz konusu esere Hâzâ Maktel-i Hüseyin Radiyallāhu Ecma'în ibaresi ile başlamış ve eserinin maktel türünde olduğunu şu beyitlerle yinelemiştir:

Ba'de 's-senā ve 'l-ḥamdele işre 'btidā bi 'l-besmele

Taḥkīk-i maḳtel édelüm düşşün cihāne ḡulgüle (6)

Eser sair kaynaklarda benzer ifadelerle isimlendirilmektedir. Bursalı Mehmet Tahir, Hüseyin Vassâf ve İsmail Hakkı Uzun Çarşılı eseri Maktel-i İmam Hüseyin diye zikrederken kütüphane kayıtlarında eser Maktel-i Hüseyin adıyla geçmektedir.

Müellif eserde herhangi bir mahlas kullanmamakla birlikte çeşitli vesilelerle “Yahyâ” ismini kullanarak okuyucuya kendini hatırlatır ve söz konusu Maktel-i Hüseyin'in müellifi olduğuna işaret eder. Müellif ismini kullandığı beyitlerde Allah'tan rahmet, mağfiret istemekte ve kendisinin ne kadar aciz olduğunu hatırlatmaktadır. Müellifin “Yahyâ” ismini kullandığı beyitler şunlardır:

Yahyā sen ağla gey ḳatı bî-intihā ét rikḳati

Cürmüñ igen çokdur senüñ ola k'ulu Haḳḳ rahmeti (14)

Anı Allāh öger ancaḳ ḳo éy Yahyā baş ağrıtmā

Velī dé çün ḥurīdārsın yūri dönüp gérü gitme (52)

Seni gör sen seni Yahyā édegör ḳalbüni ihyā

Dédigün tutagör miskīn olurken daḳı fi 'l-ahyā (188)

Bil é Yahyā işbu ḳorku saña artuḳ ḡayrıdan

Éy nice şaḡlar cihānda öñ ölürler şayrıdan (334)

Déyici çok lîki Yahyâ gibi çok suçlusı yok

Eyle illâ nice uyuyanı éder uyanuk (451)

3.2. Yazılış Sebebi

Bahşî müstakil olarak bir “sebeb-i telif” bölümü açmamıştır. Bununla birlikte eserin birçok yerinde Maktel’in hangi amaçla yazıldığına dair işaretler mevcuttur. Bahşî eserini yazmasını farklı sebeplere dayandırmaktadır. Söz konusu beyitler şunlardır:

1. Kerbelâ olayının hakikatini ortaya çıkarmak ve bunu dinleyicilerine şerh etmek.

Ol cānlaruñ aḥvālini şerḥ édivér ‘āşıqlara

Vāki‘ nedür tahkîk édüp bildür temām şadıqlara (15)

Şerḥ édivér şadrum benüm saḳla ḥalelden hem dilüm

Vaşf édeyin ol ḥ‘ānları dergāhuña açıp elüm (20)

2. Eserini meclislerde okuyanların hayır dualarını almak.

Ḥatm ét kitābum ḥayr-ile andan ilet ilden ile

Tā kim okuya dostlaruñ alup anı elden ele (21)

Meclislerinde ḳuluñı añup du‘ālar édeler

Luṭf édüben hem Fātiḥa okuyup andan gideler (24)

Şoñında dostlar içinde okuna bu bugün bunda

Ola kim bile ḳopula ḳopulucaḳ o gün onda (65)

3. Maktel-i Hüseyin’i okuyanların ve kendinin bu eserden “feyz” alması ve istifade etmesi.

Dile iḥlāş kapusın aç dilümden feyz-i rahmet saḳ

Ola kim ḥ‘ān-i feyzüñle toya her ac u her muḥtāc (66)

Kitābum tuḥfe éd hem dostlaruña

Ki tā vére şafā sermestlerüñe (978)

Anuñ aḥbābı içinde kitābum

Okıyup diñleyüp fetħ ola bābum (982)

Èrişem ehline hem Kerbelā'nuñ

Alam pes lezzetin kerb ü belānuñ (983)

4. Eseri okuyanların Kerbelâ olayına ağlayarak İlahi affa mazhar olmaları ve mahşerde iyilerle birlikte haşrolmaları.

Okıyup diñleyüp feryād édeler

Du'ādan ben za'ıfı yād édeler (979)

Hüseyn ile Hasan Sulţanlarumuñ

İlet yanlarına o cānlarunuñ (984)

Sebep olup bunı hem okudana

Okıyup diñleyici okudana (998)

Diyenler cān u dilden buña āmin

Olar da bulsun anlaruñ maķāmın (1000)

3.3. Yazılış Tarihi ve Yeri

Müellif, eserinin “Ĥâtıme fi'l-mevâ'ıza ve'l-münâcât” bölümünde kitabını tamamladığı tarihin gün, ay, yıl olarak kaydını verir. Eser müellif hattı olmadığı halde böyle bir tarihin şair tarafından verilmesi oldukça kıymetlidir. Bu sayede hem eserin yazıldığı dönem hem de hakkında sınırlı bilgi bulunan müellifin hayatı ile ilgili bir malumat elde edilmektedir.

Söz konusu beyitler sırasıyla şunlardır:

Kitāb oldı temām Şa'bān ayında

Ĥamīsüñ gécesinde hoş āyende (986)

Güni de on birinci gün-idi bil

Ĥokuz yüz beşde-idi hem daħı yıl (987)

bu beyitlerden hareketle müellifin Maktel'ini 11 Şaban 905 (12 Mart 1499) Perşembe gecesi tamamladığı görülmektedir.

Müellif, eserinde Maktel-i Hüseyin’ini nerede bitirdiği bilgisine de yer vermiştir. İlgili beyit eserin ne zaman yazıldığı bilgisinden hemen sonra kaydedilmektedir.

Olurduķ ol zemānda Yaylacık’da

Mubārekce maħaldür Yaylacuķ da (988)

Bahşî’nin kendi tekkesini kurduğu “Yaylacık”, bugün Çanakkale’nin Ezine ilçesine bağlı küçük bir köydür.⁷²Kaynaklarda yer alan “Bahşî’nin müderrislik görevi sırasında tasavvuf yolunu seçerek, daha sonra aynı vilayette halktan uzaklaşarak kendi kurduğu tekkesinde zikir ve irşat faaliyetleri ile meşgul olduğu” bilgisi de bunu destekler niteliktedir.⁷³

3.4. Eserin Kaynakları

Maktelerde konu, daha etkili hale getirilmek maksadı ile tarihsellik ve gerçeklik ilkesinden uzaklaştırılarak destanî ve mitsel özellikler etrafında işlenebilmektedir. Fakat konunun kaynaklara ve râvîlere dayandırılması da bu eserlerin tarihi bir metin olma özelliğini ve gerçekliğini artırıcı bir husustur.⁷⁴

Müellif bu itibarla eserinde yer verdiği menkıbe ve kıssaları “rivâyet ehli rehberler”, “rivâyet étdi ‘âlimler”, “odur o kim rivâyetde”, “dér bunuñ râvîsi” gibi ifadelerle destekleyerek okuyucunun veya dinleyicinin gözünde anlatının gerçekliğine işaret etmektedir.

Şöyledür ba‘zı kütübde kim işit

Çünkim aldı başları gider ol it (634)

Şadefdür ol şemîn dürler leāl-i ‘ıkd-ı cevherler

Çamu andan durur dérler rivâyet ehli rehberler (59)

Bular böyle olurlarken bulara kıydı zâlimler

⁷² Köye yaptığımız gezide Yahyâ bin Bahşî’nin türbesinin bugün hala orada bulunduğunu görmekteyiz.

⁷³ Taşköprülüzâde, *age*, s.256

⁷⁴ Şeyma Güngör, “Maktel”, *DİA*.

Anuñ keyfiyyetin cümle rivāyet étđi ‘ālimler (138)

Odur o kim rivāyetde gelür bir gün Resülullāh

Analar bā‘zı beytinde olurdı ol Ḥalīlullāh (162)

Dér bunuñ rāvīsi bir gün Mekke’de

Bir kişi gördüm mükedder sikkede (542)

Maktel’inde bazı menkıbe ve kıssalarda râvî vurgusu yapan Bahşî bu kişi veya kişilerin ismini zikretmemiştir. Eserde Hz. Hüseyin ile Abdullah b. Havze arasında yaşanan bir hadisede söylenen ifadeler bu sahada yazılan “ilk Maktel olan Ebu Mihnef’in (ö. 774) Kitabı Maktel-i Hüseyin’inde” bulunan ifadeyle hemen hemen aynıdır. Bu bakımdan Bahşî’nin maktelinde bir tarihçi ve aynı zamanda ilk Maktel-i Hüseyin’i yazan Ebu Mihnef’in eserinden yararlandığı ihtimalini akıllara getirmektedir.

Söz konusu beyit ve ifadeler şöyledir;

Abdullah b. Havze atını Hz. Hüseyin üzerine sürerek “*Ey Hüseyin seni ateşle müjdeliyorum*” der.

Depdi atın dédi Şāha yā Ḥüseyin *ebşir minār*

Nice cür’et étđi görüñ ol sa‘ādetsüz ḥımār (345)

Hz. Hüseyin ona hitaben “*Ey Rabbim onu şühesiz bir ateşe sürükle*” der.⁷⁵

Déđi şāh *ḥuz hū ile ‘n-nār éy ilāhī bī-gümān*

Çıkdı şāhuñ leşkerinden bir yigit çaldı hemān (346)

3.5. Eserde Yer Alan Coğrafi Bilgiler

3.5.1. Kerbelâ

Kerbelâ bugün Irak sınırları içinde Bağdat’ın yüz km. güneybatısında bulunmaktadır. Hz. Hüseyin ve ailesinin Yezîd kuvvetleri tarafından 10 Ekim 680 tarihinde şehit edildiği yerin adıdır.⁷⁶

⁷⁵ Ebu Mihnef’in Vak’atu’t Taf adlı eserinde bu olay daha geniş bir şekilde ele alınmıştır. Söz konusu eser için bkz. Ebu Mihnef, *Kerbelâ Vakıası (Vak’atu’t Taf)*, çev. Nuri Dönmez, İstanbul: Kevser Yayınları, 2010, ss. 170-171.

⁷⁶ Mustafa Öz, “Kerbelâ”, *DİA*, s. 271.

Eserde asıl olay Kerbelâ etrafında oluşturulmuş ve yer yer kelimeyi oluşturan “kerb” üzüntü ve “belâ” imtihan anlamlarına vurgu yapılmıştır. Hz. Hüseyin’in bu keder ve imtihan toprağına ulaşması şu beyitle anlatılmıştır.

*Pes érişdi bir yére kim bildi adı **Kerbelâ***

*Dédi bunda érişiser bize **kerb ü çok belâ** (280)*

Kerbelâ toprakları çorak ve susuz olduğu için Hz. Hüseyin ve ailesi orada kalmaya mecbur edilir. Edebiyatımızda Kerbelâ bu yönüyle susuzlukla ilişkilendirilmiştir. Müellif bu duruma birçok beyitte vurgu yaparak okuyucunun zihninde “çorak, susuz ve belalı” bir Kerbelâ imajı oluşturur.

Ki emr étdi Yezîd zâlim birine zehr içürdiler

*Birini **Kerbelâ** içre şusuzlukda düşürdiler (172)*

Bir kırac şusuz yére nâ-çâr oluban kaldılar

Gördi düşmân leşkeri de anlar anda indiler (283)

Pes yédi gün anlar anda hep şusuzca kaldılar

Hem namâzı da teyemmüm eyleyüben kaldılar (297)

Bunca kişi şu şu déyu şöyle şusuz oldılar

Muştafâ’nuñ kızı oğlancuıkları gör n’oldılar (B385)

***Kerbelâ** şusuzları yâd-ile feryâd édelüm*

Niçe dürlü zâri-y-ile bunda bir ad édelüm (390)

Şusuzın yarılmış-idi gönçe bigi tudağı

Ağzı tölmişdi tozdan şolmuşdi gülgün yanağı (402)

Müellif eserinde “belâ” kelimesini hem imtihan hem de sıkıntı anlamlarına gelecek şekilde kullanmış ve Kerbelâ ehline erişmenin ancak onlar gibi sıkıntı ve imtihana sabır göstererek olacağını belirtmiştir.

Érişem ehline hem Kerbelâ’nuñ

*Alam pes lezzetin **kerb ü belânuñ** (983)*

*Ol ‘azîzler kim **belâ-yı Kerbelâ**’yı çekdiler*

Anlara bağışla geç ki bunda hep diz çökdiler (475)

3.5.2. Şam (Dımişk)

Şam veya Dımişk (Dımakušşam) olarak bilinen şehir bugün Suriye'nin başkentidir. Müslümanlar için önemli bir şehir olarak kabul edilen Şam kadim tarihi açısından da bir o kadar önemlidir. Dımişk'ı önemli kılan sebeplerden biri de Muâviye'nin önceleri Suriye valisi daha sonrada halife sıfatıyla orda bulunmasıyla. Muâviye'nin yerine geçen oğlu Yezîd Dımişk'ta kalmaya devam etmiştir. Bu yönüyle Şam siyasi bir merkez olarak önemini korumuştur.⁷⁷

Eserde Şam genel bir bölge adını ifade etmekle birlikte kimi zaman Dımişk'la aynı şehri ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Kerbelâ vakasından sonra başı Şam'da yaşayan Yezîd'e götürülen Hz. Hüseyin ve ailesinin yolculuğunun anlatıldığı beyitlerde bu yer isimleri geçmektedir.

Yürüdiler Kûfe'den Şām iline

Girüben toğru Dımişk'uñ yolına (722)

Öylelik yoldan oları aldılar

Altı günde şehri-i Şām'a geldiler (771)

Müellif, eserinde Hz. Hüseyin'in oğlu Ali Asgar'ın Kerbelâ'da ailesine yapılanları halka anlattıktan sonra Şam şehrinde gelişen doğüstü olayları ve halkın Yezîd'e karşı ayaklanmasını şu beyitlerle aktarmaktadır:

Şām'uñ ehli ulu kiçi hāş u 'ām

Kıldılar aña guliv cümle temām (914)

Yağdı tolu yağmur-ile esdi yél

*İndi tağlardan **Dımişk** üstine sél (918)*

Pes Dımişk içinde kopdı bir fiğān

Şanasın yéere yıkıldı āsumān (922)

Halk-ı Şām'uñ bir yéere cem' oldılar

⁷⁷ Cengiz Tomar, "Şam", *DİA*, C. 38, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010, s. 311-315.

Pes gelüp ol ite gavgā kıldılar (923)

3.5.3. Irak, Basra, Kûfe

Bugün Irak'ın güneyinde bulunan şehir Kerbelâ ile Necef arasında bir bölgede konumlanmaktadır. Kûfe şehri, Hz. Ömer döneminde oluşan ordugâh ihtiyacını karşılamak amacıyla onun talimatıyla kurulmuştur. Hz. Ali devrinde Kûfe yönetim merkezi olarak seçilmiştir. Yezîd'in halifeliğini tanımayan Kûfeliler Hz. Hüseyin'e gönderdikleri mektuplarla onu Kûfe'ye davet etmişlerdir. Bunun üzerine Yezîd sert tedbirler alması için Ubeydullah b. Ziyâd'ı Kûfe valiliğine tayin etmiştir.⁷⁸

Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye davet için gönderilen mektuplar, Hz. Hüseyin'in yol seyri, kaç kişiyle yola çıktığını anlatan bölümler şöyledir;

Kûfe'den niçe mekâtib dahı geldi servere

Tâ Medîne'den çıkup anda 'Irāk'a tiz ére (215)

Çün kamu ehl ü 'ayâlin aldı çıkdı Kûfe'ye

Bir fiğân kıpdi ki anı kim diye o kim tuya (225)

Ol gün anda bî-nihâyet étdiler zâr u firāk

Ƙadri yétmiş bir kişiyle tutdılar yol-ı 'Irāk (226)

Eserde Kûfe beyi diye tanıtılan Ubeydullah b. Ziyâd'ın Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye geldiğini haber alması ve Hür b. Yezîd'i Hz. Hüseyin'e göndermesi olayına şu beyitlerle yer verilmiştir:

Kûfe begi çün işitdi Kûfe'ye toğruldu Şâh

Ol Yezîd'ün oğlı Hürri viribidi bā-sipâh (230)

Biñ kişiyle geldi érdi öyle vaktinde aña

Ƙıldılar pes öyleyi gözci kıyuban o yaña (231)

Ubeydullah b. Ziyâd, Yezîd tarafından Kûfe'de görevlendirilmeden önce Basra'da vali olarak bulunmaktadır. Yezîd, Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye hareket

⁷⁸ Casim Avcı, "Kûfe", *DİA*, C. 26, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, s. 339-342.

ettiğini öğrenince Ubeydullah b. Ziyâd'a hareket etmesi için emir verir. Bu süreç ve İbni Ziyâd'ın Basra'dan ayrılması şu beyitlerle aktarılır:

Çünkü āgāh oldu bunlar ol Yezîd-i pür-sitem

Tiz haber gönderdi Başra Beg'ine tiz kıl himem (255)

Ol pelîd-i pür-ḥîle de nice hîle étdi gör

On sekiz biñ er vérüp érişdi pes ol küfte-ḥor (256)

Hz. Hüseyin'in şehit edildikten sonra kesilen başının Kûfe'ye getirilişi ve Kûfe halkının bu durum karşısındaki keder ve üzüntüsü şu beyitlerle ifade edilmiştir:

Bildi pes geldiklerin Kûfe begi

Dérđi 'asker talaşırak it bigi (693)

Ḥükm kıldı on biñ er oldı süvâr

Kûfe'nün şehri ni kıldılar ḥişâr (694)

On biñ-ile şehre girdi 'Amr-ı naḥs

Der-peyince Şimr'i ol mağbûn necis (696)

Dikmiş-idi süñülere başları

Anı görenler dökerdi yaşları (697)

Kûfe halkı gördiler çün anları

Āh édüp yandı yakıldı cānları (700)

Kimi ağlar kimisi zārî kıllur

Kimisi ḥasret odına yakılur (701)

3.5.4. Medine ve Mekke

Hz. Hüseyin'in ve ailesinin yaşadığı şehir olan Medine ve diğer akrabalarının bulunduğu Mekke şehri olayın geçtiği yerler arasındadır. Bahşî, Kûfelilerin Hz. Hüseyin'e davet mektubu gönderdikleri zaman onun hangi

şehirde yaşadığı hakkında ihtilaf olduğunu, doğrusunun Hz. Hüseyin'in o sırada Medine'de olduğu yönündeki görüş olduğunu belirtir.⁷⁹

Bu maḥalde iḥtilāf olup dénülmüş çok kelām

Diñle tafşilin diyelüm hep anuñ bir bir temām (238)

Kim dédi kim Mekke'deydi ol zemān şāh-ı cihān

Kim Medīne'deydi dédi nitekim kılduḡ beyān (239)

Hz. Hüseyin'in adına Kûfe'de biat toplayan Müslim b. Akıl'in Hz. Hüseyin'e haber göndermesi ve Hz. Hüseyin'in Mekke'den yola çıkması nedeniyle Mekke halkının üzüntü ve kederi şu beyitlerle ifade edilir;

Gine adam şaldılar ol servere çıkdı hemān

Gel gör imdi ehl-i Mekke nice étdiler fiḡān (252)

Nice eyle étmeye anlar fiḡān çünkim imām

Çıkdı gitdi ay tolundı büridi ḡamdan ḡamām (253)

Katı zulmet içre kalup eylediler zār u zār

Ulu kiçi 'ām u ḡaş u oḡul u kız her ne var (254)

Hz. Hüseyin'in şehadetinden sonra ailesi Yezîd'e götürülür ve bir müddet sonra Yezîd Şehribânû, Ümmi Külsûm ve diğer aile fertlerini Medine'ye gönderir.

Pes Yezîd anı ḡatına oḡudu

İlt Medīne'de buları ḡo dédi (936)

Şehribānû Ümmi Külsûm'i nigār

Ḥaste-idi ikisi de bil éy yār (937)

Çün Medīne şehrine yaḡlaşdılar

Halkı şehriñ kamu ḡarşu çıkdılar (940)

Pes alup anları şehre geldiler

---

⁷⁹Müellifin, Hz. Hüseyin'in Medine'den Mekke'ye geçtiği yönünde verdiği bilgi tarihi kaynaklarda zikredilmektedir. Konuyla ilgili daha geniş bilgi için bkz. Asım Köksal, *age*, ss. 41-47.

Bākī 'ömri anlar anda kaldılar (941)

3.5.5. Fırat

Fırat, Türkiye'den doğarak Irak topraklarında Dicle nehriyle birleşip Basra Körfezi'ne dökülen nehre verilen isimdir. Eserde "Furât" şeklinde yazılan kelime Arapça "içenin ferahlık bulduğu tatlı su" anlamına gelmektedir.⁸⁰

Müellif, eserinde Kerbelâ'dan kurtulan İbrahim ve Muhammed adında iki kardeşin kaçarak "Furât'ın sahiline" ulaştıklarını ve orada saklandıklarını anlatan bir hikâyeye nakleder;

Tā **Furât'uñ** sāhiline érdiler

Varup andan bir burķ içre girdiler (565)

Geldi bir hātun şuya pes nāgehān

Gördi anları oturmuşlar nihān (566)

Dédi kimlersiz neçün gizlendiñüz

Hālünüzi gizlemeñ diñ ayduñuz (567)

Dédiler biz Ca'fer oğullaruyuz

Kerbelā'dan kaçā geldük korkaruz (568)

3.5.6. Rey

Rey, bugün İran'ın Tahran eyaletinde bulunan kadim bir şehirdir. Müslümanların eline Sasaniler'den anlaşma yoluyla geçen şehir halkın anlaşmayı bozması üzerine 644 yılında fethedildi. Şehir alındıktan sonra çıkan isyan Sa'd b. Ebû Vakkas tarafından bastırılmıştır.⁸¹

Müellif, eserinde Amr-ı nahs'a (Ömer b. Sa'd) Rey ilinin verilmesi olayını nakletmektedir. Hz. Hüseyin'in ailesi ve onların binitleri susuzluktan perişan haldedir, Hz. Hüseyin bu nedenle Amr-ı nahs'tan su ister, Amr-ı nahs bu duruma bakarak Hz. Hüseyin'e yardım edecek olsa da kendisine "Rey beldesi" teklif edilmesiyle vazgeçer.

⁸⁰ Mustafa Uzun, "Fırat", *DİA*, C. 13, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, s. 33.

⁸¹ Osman Gazi Özgüdenli, "Rey", *DİA*, C. 35, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008, ss. 44-41.

‘Amr-ı nahsa merhamet geldiydi ‘avn éde şehā

Rey ili vériblib añā gine döndi iştiḥā (302)

Dédi pes itler ḥanāzīr içeler ol içmeye

Ṭatmaya bir ḳatre şu ḥatta ki cāndan geçmeye (303)

Zī-şekāvet-kim érişdi ol pelīde ol zemān

Dīni vérip dünya aldı çıḳdı yoldan ol hemān (304)

Müellifin anlattığı bu durum kaynaklarda yer bulmaktadır. Ubeydullah b. Ziyād tarafından kendisine dört bin kişilik askerle Rey valiliğine tayin edildiği bildirilen Ömer b. Sa‘d Hz. Hüseyin’in üstüne gönderilir. Hz. Hüseyin’in üstüne gidip onla savaşmaktan çekinen Ömer b. Sa‘d, Ubeydullah b. Ziyād tarafından canıyla ve Rey valiliği görevinin elinden alınmasıyla tehdit edilir.⁸²

3.5.7. **Buhara ve Anadolu**

Bugün Özbekistan sınırları içinde bulunan şehir, müellifin mürşidi Emir Sultan’ın Buhara’da doğması sebebiyle eserde adı geçen şehirler arasında yerini almaktadır. Müellif, mürşidinin Buhara’dan çıkıp Anadolu’ya (Rum) gelerek halka yol gösterdiğini ve Emir Sultan’ın ne kadar kıymetli olduğunu aşağıdaki beyitlerle aktarmıştır:

Cihānı fitne almışken bida‘ her yérde tolmışken

Ṭogup ol bedr-i enver vardırıldı sünnet olmışken (77)

Münevver étdi pes **Rūm**’ı sünen nūrı ile ol Şāh

Ki zīra şems-i kevneynden alur nūrı tamām ol māh (78)

Ulu deryā durur aḳdı **Buḥāra**’dan bu araya

Ma‘arif dürrine tālib gerekdür anda araya (79)

Semiyü ceddühü’l- a‘lā ḥuşūşā b’ismihî’l-esmā

Kerāmātını kim şayar fela tühşar velā tühşā (80)

⁸² Asım Köksal, *age*, s. 13, 140.

Emîr Sulţân dénür añâ Muĥammeddür velî adı

Neyi mısr-ı şafâdandur şekerden tatludur tadı (81)

3.6. Eserin Kişiler Kadrosu

Bu bölümde eserin olay örgüsünü teşkil eden şahıslar, anlatıdaki yoğunluklarına ve önemlerine göre sırasıyla verilmiştir. Olayların ve kişilerin anlaşılması açısından eserdeki bilgiler tarihi bilgilerle karşılaştırılarak incelenmiştir.

3.6.1. Hz. Hüseyin

Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatıma'nın küçük oğludur. Babası Hz. Ali, abisi Hz. Hasan'dır. Künyesi Ebu Abdullah, sütanesi Hz. Abbas'ın zevcesi Ümmü Fadl'dır.⁸³ 10 Ocak 626 yılında hicretin dördüncü yılında Medine'de doğdu. Doğduğunda Hz. Peygamber kulağına ezan okudu ve yedinci gününde akika kurbanı kestirdi. Hz. Hüseyin kıraat dersleri aldı, Hz. Peygamber'den sekiz hadis rivayet etti. Hz. Osman ve babası Hz. Ali'nin halifeliği dönemindeki tüm seferlere katıldı. Muâviye oğlu Yezid'i usulsüz bir şekilde halife tayin edince Hz. Hüseyin biat etmedi. 10 Ekim 680' de Kerbelâ'da Yezid'in ordusu tarafından şehit edildi.⁸⁴

Eserde Hz. Hüseyin farklı vesilelerle anılmıştır. Bahşî Maktel'inin giriş bölümünde eserini yazma sebeplerinden birinin Hz. Hüseyin'in başından geçen olayları anlatmak olduğunu bildirmektedir.

*Bilüp **Hüseyin** 'üñ ĥâlini dahı Ĥasan ahvâli*

Ĥalt édeler gözyaşına cigerleriniñ kanını (22)

Eserde Hz. Hüseyin'in doğumu ve meleklerin Hz. Ali'nin evine tebrik için gelmelerini anlatan bir menakıba yer verilmektedir:

Dédi tur bunda ĥalkı yığ melâ'ik gelmek isterler

*Bugün zîrâ **Hüseyin** oldı bize tehniye éderler (118)*

Hz. Hüseyin'in doğumunu tebrik için gelen meleklerden birinin kolu kırıktır. Cebrail o meleğe Hz Hüseyin'i sığamasını söyler melek kırık kolunu Hz. Hüseyin'e sürünce eski sağlam haline döner.

⁸³ Asım Köksal, *age*, s. 28.

⁸⁴ Ethem Ruhi, "Hüseyin", *DİA*.

Şığasın sağ eli-ile çü çezdüm şığadı anı

Berā'at buluben fi'l-ḥāl şığaldı hep ten ü cāmı (133)

Eserin farklı beyitlerinde Hz. Hüseyin'den övgü ile bahsedilmekte ve seçkin bir kişi olduğu belirtilmektedir.

Déki āgāh oluñ érdi ol emīr'ül-mü'minīn

Şah-ı Merdān ol 'Alī ibn-i Hüseyin-i ber-güzīn (261)

Eserde Hz. Peygamber'in Hz. Hüseyin'e olan sevgisine de değinilmiştir.

Benüm gözüm nūri cismümde cānum

Ciger-güşem enīsüm dil-sitānum (946)

Déyüp oğşaduğı server Hüseyin'üñ

Dışın başcuğazın server Hüseyin'üñ (947)

3.6.2. Hz. Hasan

Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatıma'nın büyük oğludur. Babası Hz. Ali, kardeşi Hz. Hüseyin'dir. Hicretin 3. yılında Şaban ayında (Ocak-Şubat 625) veya Ramazan'ın 15'inde doğdu. Hz. Ali oğluna “Harb” adını koymayı düşünmüş fakat Hz. Peygamber ona Hasan adını ve Ebu Muhammed künyesini vermiştir. Hz. Peygamber kulağına ezan okudu, akika kurbanı kestirdi ve saçının ağırlığına gümüş dağıttırdı. Hz. Peygamber'e çok benzediği belirtilmektedir. Hz. Osman ve babasının halifeliği sırasında seferlere katıldı. Babasının vefatından sonra halifeliğe getirildi. Sonrasında ümmetin kanı dökülmemesi amacıyla halifeliği Muâviye'ye devretti. Bu yıla bu uzlaşmadan dolayı “*âmü'l-cemâa*” birlik yılı adı verilmiştir. Ömrünün sonuna kadar siyasetten uzak durmuş ve 7 Nisan 669 tarihinde zehirlenerek vefat etmiştir.⁸⁵

Eserde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den büyük bir sevgi ile bahsedilmekte ve ikisi, iki ay ve iki nur diye ifade edilmektedir.

Hüseyin-ile Hasan şadrında oynarlardı ke'l-bedreyn

⁸⁵ Ethem Ruhi Fırlalı, “Hasan”, *DİA*, ss. 282,283.

atı sevg l ler-idi bil -ek aa ol n reyn (163)

Müellif, Hz. Hasan'ın zehirlenerek ehit edilmesine değinmi fakat bu konudaki ihtilafli bilgilerden dolayı onu kimin zehirlediğini zikretmemitir.

Pes ağla imdi mü'minler seils n S nn  H ric'den

Hasan'dur ol ağu i p cigerc gi ıan iden

Eserde Hz. Peygamber'in Hz. Hasan olan sevgisi farklı anlatımlarla zikredilmekte, Hz. Peygamberin Hz. Hasan'ı omuzuna alıp Allah'a niyazı u beyitle anlatılmaktadır:

Bu ol n rdur kim ol server omuzına alup bir gün

Severin sen de sev  y H kk bunı d di o yüzi gün (181)

3.6.3. *Yezid b. Mu viye*

Yezid b. Mu viye 647 veya 648 senesinde Dımi'ta doğdu. Annesi Meys n bint Bahdel, babası Mu viye'dir. Babası tarafından iyi bir eğitim alması sağlandı.  lde aldığı eğitimi sırasında oyun ve eğlenceye yöneldi. Halifeliki kabile asabiyeti sonucu elde eden babası Mu viye yerine oğlu Yezid'i halife olarak tayin etti. İki ien ilk halife olması sebebiyle "*el-humur*" sarholuk vasfi ile anıldı. Kerbel  olayı, Mekke Kuatması gibi olayların müsebbibi olması sebebiyle Müslümanlar nezdinde İslam tarihinin en kötü isimlerinden biri olarak yer almı 10 Kasım 683 senesinde Dımi yakınlarında  lm tir.⁸⁶

Eserde Yezid "kendini beğenmi", "lanetlenmi", "yoldan ıkmı" gibi ifadelerle tanımlanarak air tarafından zemmedilmektedir.

Yezid'i bil olardandur ki bir hodb n-i g mr hdur

aın anma ki yolu var atı b -r y u b -r hdur (147)

 y utanmaz h ric  bed-bat u  m

R sbi oğlu v  h ramz de z l m (866)

Ba i Yezid'in dünyaya d k nl ğ nden dolayı selamet bulamayacağını, ismini Firavun ve Nemrut ile anarak u ekilde ifade etmitir:

⁸⁶  nal Kılı, "Yezid I", *D A*, C. 43, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013, ss. 513-514.

Kim neye uğradısa hep dünyadan uğradılar

Kimi Fir‘avn u Yezîd ü kimi Nemrud oldılar (307)

Yezîd’in Amcası Velid b. Utbe’yi Medine valisi olarak ataması ve Hz. Hüseyin’den Yezîd adına biat almak istemesi meselesi; Hz. Hüseyin’in buna karşılık cevabı ve Yezid’in Hz. Hüseyin’in biat etmemesi karşısında Utbe’ye Hz. Hüseyin’in başını almasını emretmesi şiirsel bir dille kaydedilmektedir.

‘Ammusı ‘**Utbe** Yezîd’i şaldı Medîne şehrine

Tâ Hüseyn’ün bey‘atın alıp döne pes issine (205)

Çün **Medîne** şehrine vardı erişdi ol pelîd

Tiz varup dédi imâm’ül-mü’minine ol ‘anîd (206)

Bil ki senden **bey‘at** ister ol imâm’ül-müttakîn

Dédi hâşâ belki oldur ol imâmü’z-zâlimîn (207)

Pes ben aña **nice uyam** çünkü hâli eyledür

Bî-vefadur cümle işi mekr u âl ü hiledür (209)

Kim Hüseyn uymaz saña ki işbu resme kavli var

Pes cevâbında bitinün dédi ol re’s-i şirâr (211)

Çün saña vara kitâbum tiz cevâbıyla bile

Al Hüseyn’ün **başını** gönder ki tâ baña gele (212)

3.6.4. Müslim b. Akîl

Babası Akîl, Hz. Ali’nin abisi, Hz. Hüseyin’in amcasının oğludur. Hz. Ali döneminde seferlere katıldı. Hz. Hüseyin’in Kûfeliler tarafından halife olarak seçilmek istenmesi üzerine Kûfe’deki durumu incelemesi için görevlendirildi. Hz. Hüseyin adına Kûfe halkından 12.000 veya 18.000 biat aldı ve Hz. Hüseyin’e durumu rapor etti. Kûfe valisi tayin edilen Ubeydullah b. Ziyâd bu durumu halkın ileri gelenleri yanına alarak kontrol etti ve Müslim b. Akîl’i 9 veya 10 Eylül 680’ de şehit ettirdi.⁸⁷

⁸⁷ İsmail Yiğit, “Müslim b. Akîl”, *DİA*, C. 32, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, ss. 91-92.

Müellif eserde doğrudan Müslim b. Akîl'in ismini vermemiştir. Fakat Hz. Hüseyin'in Kûfe'den kendisine gelinip yardım istenmesi üzerine bir kişiyi durumu teyit etmesi için Kûfe'ye göndermesi tarihsel bir gerçektir ve gönderdiği kişinin Müslim b. Akîl olduğu bilinmektedir.

Pes kimesne viribidiler Hüseyin'e kim bile

Ehl-i dîne 'avni-çün eglenmeyüp anda gele (249)

Çünkü kâşîd érdi aña Mekke'de vérdi peyâm

'İtimâd édemeyüp bir kimse gönderdi imâm (250)

Müslim Kûfe'ye gidince otuz beş bin kişinin Hz. Hüseyin için canla başla mücadele etmek istediğini görür ve Hz Hüseyin'e durumu haber vermesi için birini gönderir.

Olda geldi eyle buldı belki çok artmış çeri

Ya'ni otuz beş biñ olmuş cân baş oynar her biri (251)

Gine adam şaldılar ol servere çıkdı hemân

Gel gör imdi ehl-i Mekke nice étdiler fiğân (252)

3.6.5. Ubeydullah b. Ziyâd

Babası Basra valisi Ziyâd b. Ebîh annesi Mercâne Fars asıllı bir kadındır. Babasını ölümünden sonra Muâviye tarafından Horasan valiliğine getirildi, sonrasında bu görevinden alınıp Basra valiliğine tayin edildi. Müslim b. Akîl'in Hz. Hüseyin adına biat toplaması üzerine sıkı tedbirler almayan Numan b. Beşir'in yerine Kûfe valiliği görevine getirildi. Müslim b. Akîl 4000 kişiyle vali konağını kuşattıysa da İbni Ziyâd'ın aldığı tedbirlerle kalabalık dağıtıldı. Müslim b. Akîl ele geçirilerek şehit edildi. İbni Ziyad, Hz. Hüseyin'in Kerbelâ bölgesinde iken Yezîd'le görüştürülme veya geri dönme talebini reddedip Yezid'e bilgi vermediği için Kerbelâ faciasının en büyük suçlularından olduğu belirtilmektedir.⁸⁸

⁸⁸ Ahmet Turan Yüksel, "Ubeydullah b. Ziyâd", *DİA*, C. 42, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, ss. 29-30.

Müellif eserinde Ubeydullah ibni Ziyâd'ı "hasis", "zalim" ve "din ehlinin düşmanı" olarak nitelemiştir.

Hâricîydi zālīm-idi Kûfe Begi ol hasīs

Ehl-i dīne müşkil olur zālīm olucak re'īs (247)

Yine eserde Kûfe beyi ve Basra beyi diye nitelendirilen Ubeydullah b. Ziyâd, eserin sonlarında sadece Ubeyd diye isimlendirilmiştir. Bu durum vezin gereği olabileceği gibi Allah ismi ile zalim olarak nitelendirilen Ubeyd isminin yan yana gelmesini önlemek adına olabileceği düşünülebilir.

Tā 'Ubeyd'ün öñine iletdiler

Gördiler ol gelip dir ditrer (707)

Eserde Ubeydullah b. Ziyâd, Kûfe valiliği dolayısıyla da Kûfe beyi olarak tanıtılmış ve Hz. Hüseyin'i Kerbelâ'da takip için Hür b. Yezîd'i görevlendirmesi meselesine değinilmiştir.

Kûfe begi çün işitdi Kûfe'ye toğruldu Şâh

Ol Yezîd'ün oğlı Hürri'i viribidi bā-sipâh (230)

Yezîd, Kûfe'de Hz. Hüseyin adına biat toplayan Müslim b. Akîl'i durdurmak için Basra valisi olan Ubeydullah b. Ziyâd'dan yardım ister ve onu Kûfe'ye gönderir;

Çünkü āgâh oldu bunlar ol Yezîd-i pür-sitem

Tiz haber gönderdi Başra Beg'ine tiz kıl himem (255)

Ubeydullah b. Ziyâd Kûfe'de Hz Hüseyin'e biat eden on sekiz bin kişiyi kendi tarafına çeker;

İncinüp bunlar havâricden tedârük étdiler

Sünnîlerden on sekiz biñ kimsene ayartdılar (248)

3.6.6. Hürri b. Yezîd

Hz. Hüseyin'in Yezid'in ordusuna yaptığı konuşma sonrasında pişman olup Hz. Hüseyin'in safına geçmesiyle tanınmaktadır. Ubeydullah b. Ziyâd tarafından Hz. Hüseyin'e gönderilen öncü birliğin komutanıdır. Kendisine verilen bin kişilik ordu ile Hz. Hüseyin'inin harekâtını takip etmiştir. Hz.

Hüseyin'e saldırmaktan geri durmuş ve 10 Ekim 680 tarihinde Hz. Hüseyin safında savaşarak şehit olmuştur.⁸⁹

Eserde Hür b. Yezîd'in Kûfe valisi Ubeydullah b. Ziyâd emriyle 1000 kişilik asker verilerek Hz. Hüseyin'e karşı gönderildiği belirtilmektedir.

Kûfe begi çün işitdi Kûfe'ye toğruldu Şâh

Ol Yezîd'ün oğlu Hürri' viribidi bā-sipāh (230)

Biñ kişiyle geldi érdi öyle vaqtinde aña

Kıldılar pes öyleyi gözci koyuban o yaña (231)

Hz. Hüseyin, Hür b. Yezîd'e hangi maksatla kendisine geldiğini sorar ve Hür kendisini öldürmek için görevlendirildiğini fakat mahşer günkü hesaptan korkarak bu işi yapmak istemediğini belirtir.

Ba' dehu dédi ki kimsin dédi Hürri bin Yezîd

Dédi yā Hürri nef'a mı yā đarra mı olduñ mürîd (233)

Dédi yā'bni binti server gönderildüm қatl-içün

Liki Allāh şaklasın kim red olam yarın ki gün (234)

Hür, Hz. Hüseyin'e geri dönmesini söylese de müellifin ilerleyen beyitlerde belirttiği gibi Hz. Hüseyin Kerbelâ'nın kendisi hakkında takdir edildiğini bildiği için geri dönmeyecektir.

Bir kılıñ biñ pāresinden degmeyem ben birine

Liki luḡf étdün gérü var anda ceddüñ yérine (235)

Çünkü çıkmış oldu server dönmedi Hürri söz-ile

N'olacağı dénmiş-idi gider-idi sūz ile (279)

3.6.7. Ümmü Seleme

Ümmü Seleme İslam'ı kabul eden on ikinci kişi olup soyu yedinci dedeleri Mürre ile Hz. Peygamber'in soyu ile birleşir. Babasının adı Ebu

⁸⁹ Asım Köksal, *age*, ss. 121-124; Murat Sarıçık, "Hür b. Yezîd", *DİA*, C. 18, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.

Ümeyye'dir. Eşinin vefat etmesi üzerine yaşlı ve çok çocuğu olmasına rağmen Hz. Peygamber ile bir evlilik yaptı. Hz. Peygamber ve sahabelerinden 378 hadis rivayet etti.⁹⁰ Hz. Peygamberin Kerbelâ'da Hz. Hüseyin öleceği ile ilgili bir melek tarafından getirilen Kerbelâ toprağını Ümmü Seleme'ye verdiği rivayet edilmektedir.⁹¹

Hz. Hüseyin'den kendilerine imam ve önder olmasını isteyen Kûfeliler bu isteklerini birçok mektupla ona iletirler.

Kûfe'den niçe mekâtib dahı geldi servere

Tâ Medîne'den çıkup anda 'Irâk'a tiz ére (215)

Hz. Hüseyin kararını vermeden önce, ilmiyle meşhur dedesinin eşi Ümmü Seleme ile istişare eder. Ümmü Seleme'de Hz. Peygamber tarafından kendisine verilen Kerbelâ toprağına bakar ve toprağın kana dönüştüğünü görür. Hz. Hüseyin'in öldürüleceğinin işareti olan bu duruma çok üzülür ve ağlamaya başlar.

Pes şişe ışmarlanan anaya étdi meşveret

Ol da girdi gördi toprak kana dönmiş fe'bteket(216)

3.6.8. *Amr-ı Nahs (Ömer b. Sa'd)*

Sahabenin ileri gelenlerinden Sa'd b. Ebu Vakkas'ın oğludur. Müslim b. Akîl'in Kûfe'de Hz. Hüseyin adına aldığı biat almasını Yezîd'e jurnallediği rivayet edilir. Kûfe valisi Ubeydullah b. Ziyâd tarafından 4000 kişilik kuvvetiyle Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in üzerine gönderilmiştir. Başta bu görevi almak istemeyen Ömer b. Sa'd'ın Rey şehri valiliğinin elinden alınması ve canı ile tehdit edilince akrabalık ilişkisi olan Hz. Hüseyin üzerine yürümeyi kabul ettiği bilinmektedir.⁹²

Olay örgüsünde büyük yer kaplayan Ömer b. Sa'd için baştan sona "Amr-ı nahs" ifadesi kullanılmıştır. Müellifin Ömer b. Sa'd için Ömer ismini

⁹⁰ M. Yaşar Kandemir, "Ümmü Seleme", *DİA*, C. 42, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, ss. 328-330.

⁹¹ Asım Köksal, *age*, ss. 34-35.

⁹² Asım Köksal, *age*, ss. 54-176.

kullanmaması ismin olumlu manası ve Hz. Ömer'in de aynı ismi taşıdığı için olduğu düşünülebilir.

Müellif Amr'ı önceleri Sünni iken sonradan Harici olduğunu söyleyerek tanıtır ve Yezid'in emriyle Hz. Hüseyin'in başını almaya gittiğini belirtir.

Ol Yezîd-i pür-sitemden érdi nā-gāh bir kişi

Kim Hüseyn'ün bey'atı yā başı bitürür işi (284)

Ol çeriye baş olan 'Amr ibn-i Sa'd-ı bed-nihād

Sünni-iken hāricî olan sañu şerr'ül-'ibād (285)

Yedi gün suyla irtibatı kesilen Hz. Hüseyin etrafındakilerin durumuna üzülür ve Amr'dan su ister. Amr başta bu duruma üzülüp su verme niyetinde olsa da daha sonra kendisine Rey beldesinin valiliği verilerek bu niyetinden vazgeçirilir.

Yédi gündür hep şusuz buñaldılar ins ü devāb

Pes esirgeñ anları éy kavm-i dün oldur şavāb (301)

'Amr-ı naħsa merħamet geldi ydi 'avn éde şehā

Rey ili vérilib aña gine döndi işti hā (302)

Hz. Hüseyin Kerbelâ'da etrafındakilerin hepsi şehit olunca Amr-ı naħs ordusuna hep birden saldırma emri verir ve Hz. Hüseyin Amr'ın emriyle şehit edilir.

Çünkü bildi 'Amr-ı naħs u bî-vefā vü bî-şafā

Yaluñuz kaldı Hüseyn ibn-i 'Aliy-yi murtażā (351)

Na'ra urup leşkere dédi hemān ol bî-emān

İlerü yürüñ ki ikdām vaķtidur işbu zemān (352)

3.6.9. Ali Ekber

Adı Ali olup küçük kardeşi Zeynelâbidîn'ninde asıl adının Ali olmasından dolayı büyük olan Ali Ekber küçük olan Ali Asgar diye tanınmıştır. Kaynaklarda Ali Ekber'in, Hz. Hüseyin'in ailesinden ilk şehit olan kişi olduğu belirtilmiştir. Kerbelâ meydanında uzun süre yiğitçe

savaşmasına rağmen Mürre b. Münkız'ın sırtına sapladığı mızrak ile 10 Muharrem 61'de şehit edilmiştir. Başlı diğer Kerbelâ şehitleriyle birlikte Yezîd'e götürülmüştür.⁹³

Müellif Hz. Hüseyin'in üç oğlu olduğunu ve büyük olan oğlu ile küçüğü için verilen isimleri dile getirir.

Ol zemân da üçdü ol seyyidüñ oğlu hemân

İkisi adı 'Alî'ydi biri İbrâhim é cân (356)

Ekber Aşğar démek-ile olunurlardı temyîz

Hakķı aña hoş temyîz éd olmağıl ehl-i sitîz (357)

Ali Ekber, babasının atının üstüne çıktığını görünce meydana girip savaşmak için Hz. Hüseyin'den destur ister. Müellif, Ali Ekber'i "erkek aslan", "pehlivan", "bahadır" gibi ifadelerle cesaret ve yiğitliğini vurgulayarak onun yiğitçe meydana girişini şu beyitlerle tasvir eder:

Ṭurdı yérinden ulusı dédi yâ zeyne'l-beşer

Baña destür vér varayım def' édeyin niçe şer (358)

Girdi meydâne hemân-dem ol bahâdır şîr-i ner

Şîr-zâde pehlevân ü pür-kemâl ü pür-hüner (B370)

İki yüz kişiyi öldüren Ali Ekber dört yara alır ve son olarak sırtına aldığı bir darbe ile şehit olur.

İki yüz kişi düşürdi o da dört yâre yédi

Zâhir artuğ-idi ammâ mühliki olar idi (B373)

Sonra çaldı arķasından bir pelîd omurcuğın

Pes mecâli kalmadı tuţmaķlığa kılıçcağın (B374)

3.6.10. Şimr b. Zilcevşen

Şemir b. Zülcevşen diye de bilinmektedir. Kerbelâ olayında Ubeydullah b. Ziyâd Hz. Hüseyin'i serbest bırakacağı sırada Şimr'in onu kışkırtarak bu

⁹³ Asım Köksal, *age*, s. 197; Ethem Ruhi Fığlalı, "Ali el-Ekber", *DİA*, C. 2, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.

kararından vazgeçirdiği bilinmektedir. Ömer b. Sa'd Hz. Hüseyin'i öldürmekten kaçındığı için ibni Ziyâd Şimr b. Zilcevşen'e bir mektup vererek Ömer b. Sa'd'a gönderir. Mektupta Ömer b. Sa'd görevini yerine getirmemesi durumunda Şimr'in onun yerine komutaya geçeceği bildirilmektedir. Şimr 9 Muharrem Perşembe günü Kerbelâ'ya ulaşır ve 10 Muharrem günü Hz. Hüseyin'e onun emriyle dört bir yandan saldırılır.⁹⁴

Eserde Şimr b. Zilcevşen "la'ın, bî-îmân, mağbun, necis" gibi ifadelerle tanıtılır ve atından düşen Hz. Hüseyin'in başını kesmesi için Sinan b. Enes'i teşvik ettiği bildirilir.

Birisiydi ebter oğlu ol pelîd bed-ter Sinan

Biri ol Şimr-i la'ın ü bî-imân ü bî-emân (426)

Dédi pes Şimr-i la'ın ol bed-ter oğlu ebtere

Yüri şunuñ başını kes işini tiz bitüre (427)

Hz. Hüseyin'in başını ve geride kalanları Yezîd'e götürmek için yola çıkılır, Şimr'in evinde konaklanır, Şimr Hz. Hüseyin'in başını bir teştaye koyar ve eve götürür.

Şimr itüñ menzili anda-idi

(Ol) géce pes yalını anda-idi (480)

Başı kodı anda bir teş altına

Kendü meşgûl oldu her hâlâtına (481)

Sünni olarak tanıtılan hanımı teştinin içindeki baştan nur yükseldiğini görür ve başın kime ait olduğunu öğrenince Şimr'e hakaretler eder.

Sünnet ehli idi hâtunı anuñ

Cân u baş oynar yolunda o cânuñ (483)

Gördi bir nûr sâti' olmuşken yüce

Hem işitdi bir inildi o géce (484)

Dédi hâtun ne dénîlür aña ad (486)

⁹⁴ Asım köksal, ss. 143-151; Ethem Ruhi, "Hüseyin", *DİA*.

Dédi adıdur Hüseyn ibn-i ‘Alī

Çün işitdi bunı ol şān-ı ‘alī (487)

Ṭurdı dédi éy mecūsīden beter

Buncılayın ağduķ işden ne biter (489)

Niçün incitdüh Hābībullāh’ı sen

Yürüme sen dünyāda hergiz esen (490)

3.6.11. Abdullah b. Havze

Kaynaklarda Beni Temim kabilesine mensup olduğu belirtilen Abdullah b. Havze Kerbela vakasında Hz. Hüseyin’e ettiği beddua ile bilinmektedir.⁹⁵Eserde müellif Abdullah b. Havze’nin ismini vermemekle birlikte Hz. Hüseyin ile aralarında geçen konuşmayı kaynaklarda geçen şekli ile nakletmiştir.

Abdullah b. Havze atını Hz. Hüseyin üzerine sürerek “*Ey Hüseyin seni ateşle müjdeliyorum*” der.

Diñleñ imdi éy ‘azīzler bir ‘ācep işi dağı

Çıkdı düşman leşkerinden bir şakī kişi dağı (344)

Depdi atın dédi Şāha yā Hüseyn ebşir minār

Nice cür’et étdi görüh ol sa‘ādetsüz hımār (345)

Hz. Hüseyin ona hitaben “*Ey Rabbim onu şühesiz bir ateşe sürükle*” der. Sonrasında Hz. Hüseyin’in askerlerinden biri çıkar ve Abdullah b. Havze’nin ayağını keser ata takılan adam sürüklenerek paramparça olur ve ölür.

Bir ayağın kesdi birinden aşıldı ol ata

Pāre pāre eyledi ol at anı ata ata (347)

⁹⁵ Ebu Mihnef, *Kerbela Vakası (Vak’atu’t Taf)*, çev. Nuri Dönmez, İstanbul: Kevser Yayınları, 2010, ss. 170-171.

3.6.12. *Abdullah b. Hüseyin (Sabî)*

Kaynaklarda Hz. Hüseyin'in küçük oğlu olduğu rivayet edilmektedir. Hz. Hüseyin'in kucağında bulunan Abdullah'ın boğazına isabet eden bir okun onu öldürdüğü ve Hz. Hüseyin'in avuçlarının kanla dolduğu kaydedilmiştir.⁹⁶

Müellif bu olayı şu şekilde nakletmiştir: Hz Hüseyin Zü'l-cenâh isimli atının üstünde savaş meydanındadır. O sırada bir sabî su su diyerek bulunduğu çadırdan ağlamaktadır.

Pes hemân-dem *Zü'l-cenâh* atına bindi ol dilîr

Tâ ki meydâne girüp éde o da dahı dâr u gîr (B379)

Ağladı çadır içinde bir **şabî** isteyü şu

Geldi çadır kapusına anı tiz vérün deyu (B380)

Hz. Hüseyin sabiyi kucağına alır, karşı taraftan su ister ve su veren kişiden ahiret günü razı olacağını söyler, düşman askerinden bir kişi bu isteğe attığı bir okla mukabele eder ve sabiyi öldürür.

Vérdiler aldı kucağına varup da anlara

Suña bir içim şu vérin dédi ol azgunlara (B381)

Hâk te'âlâ tanıķ olsun-kim şikâyet étmeyem

Bu günâh-içün sizi ben yarın anda tutmayam (B382)

Urdı bir it oķla ağzından ol oğlancığı

Eñsesinden çıkup öldi yandı gözin inciği (B383)

3.6.13. *İbrahim b. Ca'fer*

Müellif eserde, ilk sahabelerden olan Ca'fer b. Ebu Talib'in (Cafer-i Tayyar) Kerbelâ'dan kurtulup kaçan iki oğlunun öyküsüne yer vermektedir. Bu iki çocuktan büyük olan İbrahim on üç yaşındadır. Müellif bu iki kardeşin güzelliklerine değindikten sonra Fırat nehrinin kenarında bir yerde örtü altına girip saklandıklarını anlatır.

Ca'fer-i Tayyâr'un éy yârânları

⁹⁶ Ebu Mihnef, *age*, s.193; Asım köksal, *age*, ss. 200-201.

Gözi nûri iki oğlacıkları (559)

Ulusı on üç yaşında kiçisi

On birindeydi bil éy dîn kişisi (561)

Tâ Furât'ũñ sâhiline érdiler

Varup andan bir burķ içre girdiler (B565)

Su almak için gelen bir kadın onları fark eder ve bu iki çocuk ona Kerbelâ'dan kaçtıklarını ve onları saklamasını ister.

Geldi bir hâtun şuya pes nâgehân

Gördi anları oturmuşlar nihân (566)

Dédiler biz Ca'fer oğullaruyuz

Kerbelâ'dan kaçā geldük korķaruz (568)

Kadın kocasının bir Harici olduğu için onları misafir edemeyeceğini söylese de çocukların ısrarı üzerine dayanamaz ve onları evine götürür.

Dédi zâlim hâricî-durur erüm

Korķaram éyletmege yoķdur yérüm (570)

Dédiler ola ki géce gelmeye

Ṭañla gine gidevüz o bilmeye (572)

Pes iletdi anları ol evine

Tiz ta'âm hazırladı tâ kim yéne (573)

3.6.14. Muhammed b. Ca'fer

Cafer-i Tayyar'ın Kerbelâ'dan kaçan küçük oğludur. Evlerine sığındıkları Harici tarafından abisi Muhammed ile birlikte şehit edilişi anlatılmaktadır. Evlerinde saklandıkları kadın onlara yemek getirir çocuklar ise yemek istemediklerini sadece namaz kılmaları için kendilerine yer göstermelerini ister.

Pes iletdi anları ol evine

Tiz ta'âm hazırladı tâ kim yéne (573)

Dédiler bize yémek hâcet degül

Tek nemâz kıılmağıçün yér eylegil (574)

Çocuklar yattıktan sonra onları misafir eden kadının Harici kocası eve gelir ve çocukları fark eder. Daha sonra çocukların başını keserek onları suya atar.

Ṭutdı ulucasını pes ol mehîn

Kesdi başın şuya şaldı gövdesin (624)

Müellifin yer verdiği bir rivayetde çocukların kesilen başları Kur'ân okumakta ve ibret ehlini hak yola çağdırmaktadırlar.

Şöyledür ba'zı kütübde kim işit

Çünkim aldı başları gider ol it (634)

İkisi de Kur'ân oğurlar-idi

'İbret ehlin yola oğurlar-idi (635)

3.6.15. *Zeynelâbidîn (Ali Asgar)*

Babası Hz. Hüseyin, annesi Sasani hükümdarının kızı Şehrbânû'dur. Künyesi Ebu Muhammed ve Ebü'l Hüseyin olmakla birlikte daha çok Zeynelâbidîn diye bilinmektedir. Kerbelâ şehidi abisi Ali Ekber ile karıştırılmamaları için kendisine Ali Asgar denilmiştir.

Kerbelâ'da Şimr b. Zilcevşen tarafından öldürölmek istense de hasta olduğı için Ömer b. Sa'd'ın buna engel olduğı rivayet edilir. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ faciasından kurtulan tek evladıdır. Bu sebeple Hz. Hüseyin'in soyu Zeynelâbidîn'den devam etmiştir.

Siyasetsen uzak durmuş hiçbir ayrılıkçı hareketin içinde yer almayarak ilim ve ibadete dayalı bir hayat sürmüştür. Sahabelerden birçok hadis rivayet etmiş ve âlimlerin yanına gidip ilim tahsil etmiş ve kendi de öğrenciler yetiştirmiştir.

Kendisinden sonra oluşan “İsnâaşeriye Şiâsi”⁹⁷ onu dördüncü, oğlu Muhammed Bakır’ı beşinci imam kabul etmesine karşın Hz. Ali’den önceki halifelerin de hayırla anılması gerektiğini söylemiştir. Züht ve takvaya dayalı bir hayat süren Zeynelâbidîn 712 yılında Medine’de vefat etmiştir.⁹⁸

Eserde Zeynelâbidîn’in yedi yaşında olduğu ve Yezîd’in kendisinden istekten bulunması şu beyitlerle anlatılır:

Yédi yaşındaydı Zeynelâbidîn

İşbu bahşi kılduğında ol emîn (874)

Dédi andan şöıra aña ol Yezîd

Ne dilersiz diñ véreyin ber-mezîd (875)

Zeynelâbidîn bunun üzerine sırasıyla babasının başını, babasını öldüreni ve Cuma günü hutbe vermek istediğini bildirir.

Dédi seyyid dilegüm senden odur

Babamuñ başın yine baña buyur (876)

Dédi hoş vérdüm anı var al yüri

Dağı dilek var-ise dile géri (877)

Babasını öldüreni vermek istemeyen Yezîd görünüşte bu işin müsebbiplerinden Amr’ı biraz azarlayarak bu isteği geçirir.

Dédi bir dilek dağı oldur saña

Babamı öldüreni vérgil baña (878)

Şüretâ ‘Amr’ı biraz azarladı

Dağı bir gayrı dilek dile dédi (881)

Hutbe isteğini kahkahayla karşılayan Yezîd imamın yine kendisinin namazı kıldırması şartıyla Zeynelâbidîn’ in bu dileğini kabul eder.

Dilerem destür ola yarın baña

⁹⁷ “On iki imam inancı etrafında oluşan Şii fırkası”, detaylı bilgi için bkz. Ethem Ruhi Fıçlalı, “İsnâaşeriyye”, *DİA*, C. 23, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, ss. 142-147.

⁹⁸ Ahmet Saim Kılavuz, “Zeynelâbidîn”, *DİA*, C. 44, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013, ss. 365-366.

Huṭbe oḡuyam budur dilek saña (885)

ḲahḲahayla ḡüldi dédi ḡoş ola

Līki imām gine kendüzi Ḳıla (886)

Mescide cemaat toplanınca Zeynelâbidîn, Yezîd'e hutbeyle ilgili vaadini yerine getirmesini söyler lakin Yezîd pişman olur ve Ali Asgar'ı duymamazlıktan gelir.

Dédi imdi éy Yezîd dérem saña

Dünki va'denden icâzet vér baña (899)

Olmış-idi ol peşîman sözine

BaḲmadı ol-dem 'Alî'nüñ yüzine (900)

Yezîd'in bu umursamaz tavrı üzerine cemaat Ali Asgar'ın daha buluḡa bile ermediḡini onun minbere çıkması durumunda bir şey olmayacağını belirtir.

Halk ayıtdılar ki çıḲsun Ḳoñ hele

Nâ-residedür çıḲarsa ne ola (902)

Minbere çıkan Ali Asgar Kerbelâ'da kendilerine yapılan zulmü şerh edince insanlar feryat figan eder. Halkın ayaklanmasından korkan Yezîd kamet getirilmesini ve hemen namazın kılınmasını söyler.

Mescid içre çün cemâ'at diñledi

Bir ḡuriv Ḳopdı ki taḡ taş iñledi (908)

Ḳaşd olındı-kim ḡuluvv-i âm ola

Hâricîler cümle hep bed-nâm ola (909)

Anı ḡördi ol Yezîd'i nâbekâr

Ḳurıdı yérinde pes ol ḡâkisâr (910)

Ṭurđı çağırdı mü'ezzine ki ṭur

Tiz nemâzı Ḳılalum Ḳâmet getür (911)

Çün mü'ezzin ṭurđı Ḳâmet eyledi

Ol cemā‘at hem kıyāmet eyledi (912)

3.6.16. Şehribânû

Babası son Sasani hükümdarı III. Yezdicerd olan Şehribânû “Gazâle, Selâme ve Sülâfe” isimleriyle de bilinmektedir. Hz. Hüseyin’in eşi olan Şehribânû Zeynelâbidîn’in annesidir. Annesinin Hz. Ömer’in halifeliği döneminde Medine’ye getirildiği bilinmektedir.⁹⁹

Hz. Hüseyin’in şehadetinden hemen sonra müellifin “köpekler” olarak tabir ettiği Yezîd’in askerleri Şehribânû’nun da aralarında bulunduğu çadıra girerek fütursuzca kadınların değerli eşyalarını alır ve çadırı yağmalarlar.

Şehribânû hâtun-idi iki dağı kız-idi

Hem ‘Aliyy-i Aşğar u üç dağı hâlası-y-idi (462)

Bārigāhı cümle yağma kıldılar ol-dem temām

Şoydılar ol āhîret hâtunların bî-ihtimām (463)

3.6.17. Hz. Hatice ve Fatma

Hz. Fatma ve Hatice isimleri aşağıdaki beyitlerde zikredilmiştir.

Pes Hādîce Fātıma imiş olar

Geldiler başı alup ağlaşdılar (497)

Dédi adıdur Hüseyn ibni ‘Alī

Fātıma añası adıdur velī (826)

Gine dédi Fātıma kimüñ kıızı

Ol Muḥammed kıızıdur ço yā bizi (827)

3.6.18. Ümmü Külsûm bint Ali

Babası Hz. Ali annesi Fatıma’dır. Hicretin altıncı yılı (627) dünya gelen Ümmü Külsûm Hz. Hüseyin ile kardeştir. Ümmü Külsûm Kerbelâ olayında Hz. Hüseyin’in yanında olanlardandır.¹⁰⁰

⁹⁹ Ahmet Saim Kılavuz, “Zeynelâbidîn”, *DİA*.

¹⁰⁰ Asım Köksal, *age*, s. 45.

Yezid'in huzuruna çıkartılan Hz. Hüseyin'in ailesinin kadınları başları açık bir halde beklerler. Yezid'in nedimi de orda bulunur ve ondan kadınlardan birini kendisine vermesini ister.

Bir nedîmi var-idi dēdi aña

Bu havātīnūñ birin vérgil baña (843)

Dēdi ankısın dilerseñ al anı

Geldi tıtdı Ümmi Külsüm elini (845)

Nedim Ümmü Külsüm'ün elini tutunca onu azarlayarak kendisinin Hz. Fatıma'nın kızı olduğunu hatırlatır. Bu hareketinden pişman olan adam ona değen elini keser ve helallik ister.

Fātıma'nuñ kıızıyam ben yā haır

Kim olasın sen veya kimdür emİR (846)

Çün nedİM işitdi feryād eyledi

aşra ıkdı kendüye dād eyledi (847)

Ol elini kim yapışdıydı aña

Kesdi fi'l-hāl geldi pes dēdi aña (848)

İşbudur kim saña degdi imdi el

Èy nigārın gel baña eyle helāl (849)

3.6.19. Rukıyye

Eserde Rukıyye ismi, Ali Ekber'in Kerbelâ meydanına ıkmasını engellemek için ona yalvarıp cenge girmemesini söyleyenler arasında geçmektedir.

ırdı yérinden ulusı dēdi yā zeyne'l-beşer

Baña destür vér varayın def' édeyin niçe şer (358)

Ali Ekber babası Hz. Hüseyin'den müsade isteyince annesi Şehribânü ardından Ümmi Külsüm ve Rukıyye onu ikna etmeye çalışırlar.

Dēdi éy yavırcağum ıyma baña yama oda

Anası yalvarduğınca karşı yalvardı o da (362)

Ümmi Külsüm ü Rukıyye dağı ğayrı geldiler

Gel esirge bizi girme cenge o sen d diler (363)

3.6.20. *Bahr b. Ka’b*

Eserde adı verilmemekle birlikte Hz. Hüseyin’in değerli eşyalarını alıp hastalığa yakalanan kaynaklarda ismi Bahr b. Ka’b veya İŐhak b. Hayatu’l-Hadrami diye zikredilen Őahısla ilgili bir kıssa anlatılmaktadır.¹⁰¹

Bu Şahıs Hz. Hüseyin’in ölümünden önce belindeki kemerine göz koyar ve Hz. Hüseyin’in ölümünden sonra kemeri almaya gider.

Ukurın görmiş-imieŐ Şah’uđ meger

Gider-iken n -g h önüne düşer (515)

Hz. Hüseyin’in Şehit olmuş bedeninden kemeri almaya alıŐırken Hz. Hüseyin adamın elini tutar, adam o eli keser, Hz. Hüseyin diğer eliyle tutar, adam o elini de keser.

Kesdi Şağın gine dutdı Şol-ile

Anı da kesdi ki ala el-ile (522)

Bu olayın üzerinde gökden müellifin deyimiyle “kendileri nur atları kanatlılar olan bir cemaat” gelir. Gelenler Hz. Peygamber, Hamza, Cafer-i Tayyar, Hasan, Ali ve Hz. Fatıma’dır.

Gördi n -g h bir cem ’at atlular

Kendüler n r atları anatlılar (523)

 nlerince g ğ gibi bir h b cem l

D r Res lul h’dur ol Őahib-kem l (524)

ağırıp birisi d r kim H mza’yam

Biri de d r Ca’fer-i T yy r menem (525)

Pes H sanvan d r biri ‘Al 

¹⁰¹ Asım Köksal, *age*, s. 209.

Bile-idi Fāṭıma şān-ı ‘alī (526)

Hz. Peygamber Hz. Hüseyin’i bu hale getiren kişiyi yanına çağırır ve onun suretinin değişmesi için dua eder.

Dédiler ṭur yā şaḳī gelgil beri

Kim Resūlullāh kığırur tiz yūri (539)

Dédi yūri tağyir olsuñ şūretüñ

Yüzi ḳara çirkin oldu ol itüñ (541)

3.6.21. Said

Eserde Sünni, doğru ve ticaretle uğraşan bir adam olarak tanıtılan Said’le ilgili hikâyeye yer verilmektedir.

Bir sa‘ādet ehli-kim adı Sa‘īd

Tāciri sünnī idi sālīm sedīd (786)

Said bir topluluğun ağladığını görür yanlarına gider ve oradaki hatunların Hz. Hüseyin’in akrabaları olduğunu anlayınca onların haline üzülür.

Gördi bir ḳavm ağlaşurlar zār u zār

Anlaruñ derdinden oldı bī-ḳarār (788)

Ol ‘Alī oğlı Hüseyn’üñ başıdur

Ol ḳavātin h^viş ü hem yoldaşıdur (791)

Said kadınların başındaki örtülerin alındığını görünce onlara kendi tülbinden verir fakat bu tülbent Şehribânû’ya yetmeyince ona yırtmadan tam bir parça örtü verir.

Pes ṭurup tiz girdi bir ḳalvet eve

Yırtdı dülbendin temām ive ive (794)

Başların örtmege vérdi anlara

Degdi birer pāre hep ol cānlara (795)

Şehribānū ḳazretine yétmedi

Aña bütün futa vérdi yırtmadı (7969)

3.6.22. İmran (Yahudi)

Müellif, Yezîd'in sarayında bulunan İmran adında bir Yahudi ile Yezîd arasında geçen bir olaya yer vermektedir.

Ol arada bir Yahūdi var-idi

Adı ‘İmrān kendüsi dindār-idi (821)

İmran Hz. Hüseyin'in kesik başını görünce, Yezîd'e kendinin Hz. Davud'un soyundan geldiğini Yahudiler'in sırf bu yüzden kendisine hürmet ettiğini ve onun nasıl olur da Hz. Muhammed'in torununu öldürtebildiğini dile getirir.

Dédi Dāvūd'dan beru baña degin

Seksen iki ata geçdi éy la‘ın (828)

Hep Yahūdi elüm öperler benüm

Hem ayağum şuyın içerler benüm (829)

Ol Muḥammed kim Resūlullāh idi

Arañuzda daḥı gitdi gitmedi (830)

Anuñ oğlancuqların bu ḥāl-ile

Öldürürsin mekr u ḥīle āl-ile (831)

İmran bu sözlerinin üstüne dayanamayarak Yezîd'e ve “hanümanına” lanet okur kılıcını eline alarak Yezid'in üstüne yürür fakat askerler tarafından hemen oracıkta öldürülür.

Sad hezāran la‘net olsun cānuña

Hışm érişsün cümle ḥānumānuña (832)

Saña benzer bir la‘ın iblis işi

Görmemişdür dünyede hiç bir kişi (833)

Pes hemān çekdi kılıcın yüridi

Dili-ile hem şehādet dér-idi (834)

Araya alup şehīd eylediler

Ol dīn aldı anlar elden vérdiler (835)

3.6.23. *Mervân b. El-Hakem*

Babası Hz. Osman'ın amcası Hakem b. Ebü'l-Âs' olan Mervan hicretin ikinci yılında doğdu. Mekke'nin fethinden sonra Müslüman olduğunu söyleyen Mervan, yaptığı olumsuz hareketler sonucunda Hz. Peygamber tarafından Tâif'e sürüldü. Akrabası olan Muâviye tarafından Hicaz valiliğine atandı. 10 ay kadar bir süreyle Emevi halifeliği görevini yürüttü. Muâviye'nin ölümüyle yerine geçen Yezîd'in yanında yer aldı. Kaynaklarda Yezîd'i Hz. Hüseyin'e karşı güç kullanmaya teşvik ettiği kaydedilmektedir.¹⁰²

Eserde Mervân ile ilgili bir olaya yer verilir, olay müellif tarafından şöyle nakledilmektedir: Zeynelâbidîn, Yezîd'in izni ile camide hutbe okur. Hutbede kendilerine Kerbelâ'da yapılan zulmü anlatır. Bu olayın üstüne halk ayaklanır ve “Dımışk” beldesini aniden bir karanlık kaplar, dağlardan inen sel yüz bin adamı helak eder ve doğaüstü olaylar yaşanır.

Şâm'uhn ehli ulu kiçi hâş u 'âm

Kıldılar aña ğulüv cümle temâm (914)

Yağdı tolu yağmur-ile esdi yél

İndi tağlardan Dımışk üstine sél (918)

Şehrûñ aldı bir yanın gitdi temâm

Niçe'i hep bürüdi ğamdan ğamâm (919)

Yüz biñ adam artuğ eyledi helāk

Şehr içini cānavārdan kıldı pāk (920)

Bu yaşananlar üstüne Yezîd korkar ve veziri Mervân'a ne yapmaları gerektiğini sorar. Mervân, Hz. Hüseyin'in akrabalarını yanında tutmamasını ve hızlı bir şekilde şehirden göndermesi gerektiğini yoksa halkın tekrar ayaklanacağını söyler.

Nidelüm dér éy vezīr ol bī-ħaber

¹⁰² İrfan Aycan, “Mervân I”, *DİA*, C. 29, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, ss. 225-227.

Dédi ol dem pes aña Mervân-ı ħar (926)

Gönder éy şeh bunları sen bir yaña

İşbudur fikrüm benüm ögdin şaña (927)

Nāgehān yoĥsa ğuluvv-i ‘ām olur

Tāc u taĥtı işbular elden alur (928)

3.7. Eserin Şekil ve İmla Özellikleri

Maktel-i Hüseyin’in yazıldığı dönem ve eserin imla hususiyetleri göz önüne alındığında Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil özelliklerini yoğun bir şekilde ihtiva ettiği gözlemlenmektedir.¹⁰³

1. E.A.T’nde ilk hecedeki i/e vokallerin değişimi söz konusu olduğunda tercih “i” vokali yönündedir. Bugün “e” vokaliyle yazılan kelimelerin umumiyetle i sesi ile yazıldığı görülmektedir.
biş, “beş”, “kabul ola birisi bişde ya onda” (64)
gice, “gece”, “gice uçdan uca” (287)
dir-, “der-”, “dünya dirmeklige niye kılmadum” (757)
işik, “eşik”, “Resülullah işigidir işigi” (972)
2. Bazı kelimeler ise bugünkü durumun aksine e vokali ile yazılmaktadır.
eyi, “iyi”, “eyi düzdün kālünü” (335)
3. E.A.T’nde incelik kalınlık uyumu çok kuvvetlidir. Günümüzde sadece ince şekli kullanılan aitlik eki olan –ki’nin kalın şekli mevcuttur.
şundağı, “şundaki”, “şundağı ne nesnedür” (484)
4. Dudak sessizlerinin (b, m, p, v) etkisiyle vokallerde genellikle yuvarlaklaşma görülmektedir.
kapu, “kapı”, “kapu uruban” (686)
yapu, “yapı”, “yıkayazdı yapuyı” (577)

¹⁰³ Timurtaş, Eski Anaolu Türkçesi döneminin, Selçuklular ile İstanbul’un fethi arasındaki zamana tekabül ettiğini ve bu dönem dil özelliklerinin, Klasik Osmanlıca’ya geçiş dönemi olan XVI. yüzyılın ilk çeyreğine kadar devam ettiğini belirtmiştir. Daha detaylı bilgi için bkz. Faruk Kadri Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri III*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2017, s.319.

yavu, “yavı”, “yavu kıldılar” (773)

Eski Türkçe döneminde yuvarlaklaşmış bazı kelimeler bu durumunu korumuştur.

delü, “deli”, “diyen delüdür” (961)

5. Emir tekil ikinci şahıs eki –gıl, -gil şeklinde görülmektedir.

“onargıl”, “onargıl bizi sen” (855)

“alığörgil”, “bunda alığörgil ‘ibreti” (547)

6. Eski Türkçe devresinde kalın olduğu halde E.A.T’nde bazı kelimelerdeki vokaller incelmıştır.

içün< üçün< uçun, “gönderildüm katl-içün” (234)

7. Kelime ortasında vokal düşmesi orta hecenin Türkçe’de vurgusuz olmasından dolayı yaygındır. Bu kullanımın vezin gereği tercih edildiği de görülmektedir.

üzre (807), eylük (585).

8. Vokalle biten kelimedenden sonra vokalle başlayan bir kelime ve ek geldiğinde seslilerden birinin düşerek kelimelerin birleşmesi yaygın bir şekilde görülmektedir.

n’ol, “ne olduğunu”, “pes biliben n’olduğun” (448)

n’it, “ne itdi”, “gör tama’ n’itdi” (547)

kendüzi, “kendü özi”, “kendüzünü bana eyle” (751)

Vokal düşmesi ve iki kelimenin birleşmesi hususlarının aruz vezni dolayısıyla da yapıldığı görülmektedir.

k’öldüre, “ki öldüre” (321)

k’aşına, “ki aşına”, “ki aşına toyavuz. (153)

n’isterse, “ne isterse”, “n’istersen verilür” (501)

9. Bazı eklerde b>v değişikliği görülür. Birinci tekil ve çoğul şahsı gösteren –van, -ven, -vuz, -vüz ekleri ben ve biz zamirlerinden gelmektedir.

Hasanvan, “Hasan’ım”, “Pes Hasanvan dër biri biri Ali” (526)

gidevüz (572), koyavuz (152)

10. E.A.T dönemi kelimelerinde t-/d- değişimi çok yaygındır. Bu değişim müstensihin tercihinin göre değişebildiği gibi bazen de tek sayfada bile aynı kelimenin iki farklı biçimine rastlanılabilmektedir.

amla-, “damla-”, “amdı başdan dizine bir katre kan” (711)
anış-, “danış-” (717), ol-, “dolmak” (278)
ditre-, “titre-”, “Gördiler ol gelip dir dir ditrer” (707)
dut-, “tut-” (322), dutuş-, “tutuşmak” (840)

11. Kelime başında bugün “h” ile yazılan kelimelerin “k” konsonantıyla yazıldığı görölmektedir.

anı, “hani” (12), angı, “hangi” (865), anda, “nerede” (63)

Kelime sonunda ve hece başlarında “” ile yazılan kelimelerin bazen “” ile yazıldığı görölmektedir.

yohsa, “yoksa”(408), uyu, “uyku”, (218), kou, “koku”, (154)

12. Sınırlı olmakla birlikte birkaç yerde konsonant çiftleşmesi görölmektedir.

issi (ıssı), “sahibi”, “kemal issi” (232)

13. Üçüncü şahıs bildirme ekinin “-dur”, “-dür” ve “-durur”, biçimleri bulunmaktadır.

-durur, “ne serverler-durur anlar” (84)

-dur, “aydur”, “Amr-ı nahs aydur” (459)

14. Benzetme ve eşitlik eki olarak -cılayın, -cileyin (-e eşitlik eki) eklerinin kullanımı görölmektedir.

-cileyin, “bencileyin”, “bencileyin müflis” (198)

-cılayın, “buncılayın” (688)

15. Yön ekleri -ra, -re, aru, erü şekillerinde kullanılmaktadır.

“taşra”, “yere gömdi taşra atdı” (648)

“içerü”, “girdi ol it içerü” (598)

16. Günümüzden farklı olarak kullanılan işaret zamirleri “ol” ve “şol” dur. Bu işaret zamiri çokluğu ifade ettiğinde “bular”, şu’nun “şular”, o ve ol’un “olar” şekillerinin kullanıldığı görölmektedir.

“ol”, “ol Yezid’i nābekār” (910)

“şol”, “şol nürdur” (181)

“olar”, “olar da eyle dediler” (88)

“bular”, “bularuñ hürmeti-ün” (192)

17. Dönüşlülük zamiri olarak “kendü” ve “öz” kelimeleriyle ikisinin birleşiminden meydana gelen “kendüz” biçimlerinin kullanıldığı görülmektedir.
“kendü” (319), “kendüz” (886)
18. Belirsizlik zamiri olarak “kimsene” ve kimesne” kullanımı yaygındır.
“kimsene”, “on sekiz biñ kimsene” (248)
“kimesne”, “kimesne viribidiler” (249)
19. Günümüzden farklı olarak kullanılan zaman zarfları şunlardır:
imdi, “şimdi”, “imdi açdum” (70)
kaçan, “ne zaman”, “dönmek kaçan olur” (237)
çü, çün, “ne zamana kadar”, “çü vardılar” (88)
öñ-, soñ, “önce-sonra”, “öñ eyle şehîd” (622)
20. Yer zarfı olarak “ara”, “kanda”, “kancaru”, “añarı”, “oru” gibi ifadelerin kullanımı yaygındır.
añarı, “öte, öteye”, “añarı gitdiler” (679)
oru, “oraya”, “turdı oru”, (898)
21. Bağlama edatı olarak genellikle yabancı asıllı kelimelerin tercih edildiği görülmektedir: “ger”, “eger”, “gerçi”, “velî”, “lîk”, “lîkin”, “zirâ”, “çün”, “çün-kim”, “illâ”, “u”, “ü”, “vu”, “vü”, “yâ”, “güyâ”, “nitekim”, “ki” ve “kim”.
22. Berkitme edatı olarak “dağı”, ve “hod” ayrıca da, de kullanımı görülmektedir.
23. Soru edatlarından “nice”, “niçe”, “niçün”, “neyçün”ün kullanımı yaygındır.
24. İşaret edatı olarak “uş”, “uşda”, “iş-bu” gibi kelimelerin kullanıldığı görülmektedir.
25. Çağırma ve “teessürü nidâ” (duygulanma) edatı olarak “i”, “iy”, “yâ”, “eyâ”, “âh”, “diriğâ”, “zihi”, “vây” kullanılmaktadır.
26. Gelecek zaman eki olarak –ısar ve –iser kullanılmaktadır.
ısar, “nolısar”, “bilür misin n’olıgarsın” (185)
iser, “erişiser”, “erişiser bize kerb ü çok belâ” (280)
27. Şart ekinin bugünkü şekli ile kullanıldığı görülmektedir.
28. Emir kipinde her şahıs için ayrı ekler kullanılmaktadır:

-ayın, -eyin, “bile kimse koşayın göndereyin” (931)

-ñ-, ñüz, “toğru söyleñ egmeñüz” (601)

29. Gereklilik kipi için özel bir ek kullanılmayıp “-sa”, -“se” ekine “gerek” kelimesinin eklenmesi suretiyle oluşturulmaktadır.

-se gerek, “se-m gerek” dedi illā olmaz öldürsem gerek” (B620)

30. Atıf gerundiumu olan “-up, -üp” ün genişletilmiş şekli “-uban, -üben” yaygın bir biçimde kullanılmaktadır.

-uban, “kapı uruban gitdiler” (686)

-üben, “teyemmüm eyleyüben kıldılar” (297)

3.7.1. Nazım Şekli

Maktel-i Hüseyin’de mesnevi nazım şekli tercih edilmiş ve bunun dışında herhangi bir nazım şekli kullanılmamıştır. Mesnevilerde her beytin anlamının kendi içinde tamamlanması ve beyitler arasında kafiye koşulunun olmaması hacim bakımından uzun anlatıların oluşmasını temin etmiş ve müelliflerin istedikleri konuyu bir sınırlandırmaya maruz kalmadan özgür bir biçimde yazmalarını sağlamıştır. Bu nedenle mesnevi tercih edilen bir nazım şekli olmuştur.

Mesnevi nazım şekli ile yazılan eserler hacim bakımından uzun anlatılar oldukları için muhatapları bu tekdüzelikten kurtarıp esere bağlamak maksadıyla başka nazım şekilleri de kullanılmıştır. Klasik mesnevi tarzına hemen hemen yakın olarak yazılan Maktel-i Hüseyin’de “terkîb-i bend” ve “tercî-i bendlere” has bir özellik olan “vâsıta beytinin” kullanımıyla eser bu monotonluktan kurtarılmıştır. “Beyt-i vâsıta” terimi Fars edebiyatında bendlerin arasındaki fasıla beyitleri için kullanılmıştır.¹⁰⁴ Bahşî’nin eserinde kullandığı fasıla / vâsıta beyitleri şunlardır;

Ëy mü’minān ü mü’mināt in taṭlübü gayre’l-ḥayāt

Şallū ‘ala evle’l-velāt şallū ‘alā ā’lel-‘ülāt (5, 45)

Elā yā eyyühe’l-iḥvān şalādur eş-şalāt okuñ

Mu’aṭṭar oluban meclis güzel hoş koḫular koḫuñ (69, 97, 113)

¹⁰⁴ Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi: Biçim- Ölçü- Kafiye*, İstanbul: Gökkuşbe Yayınları, 2011, ss. 177-179.

Eş-şalātü ve 's-selām diñ tã ki meclis nür ola

Ehl-i sünnet bula 'izzet hâriciler hor ola (269, 312, 343)

Es-salātü ve 's-selām diñ 'aşk-ıla

Tã ki tola meclisümüz şevk-ıla (577, 838, 859)

Muhtemelen yukarıda verdiğimiz vâsıta beyitleri referans alınarak Bahşî'nin Maktel-i Hüseyin'inin tanıtıldığı bir araştırmada eserin tercî-i bend nazım biçimiyle yazıldığı¹⁰⁵ belirtilmişse de eser incelendiği zaman bu görüşün yanlış olduğu görülecektir. Eserde fasıla vermek amacıyla kullanılan vâsıta beyti sürekli aynı şekilde tekrarlamamış dört farklı şekilde kullanılmıştır. Eserin bu yönüyle tercî-i bend ve terkîb-i bend nazım biçimiyle yazıldığını söylemek yerine bu nazım şekline ait bir özelliğin kullanıldığını söylemek daha yerinde olacaktır. Haneli şiirlerde rastlanılan bu duruma ayrıca halk tipi mesnevilerden Garipnâme, Muhammediye ve mevlit mesnevilerinde rastlanıldığı eserle ilgili yapılan bir başka çalışmada belirtilmiştir.¹⁰⁶

İslamiyet öncesi dönem Türk edebiyatında mesnevi nazım şeklinin yerini ilk Türk mesnevileri olarak kabul edilen ozanların kopuz eşliğinde okudukları koşuklar doldurmaktadır. Daha sonra oluşan destan ve hikâye türü ise bu türde bir anlatı olması sebebiyle mesneviye geçisin diğer bir aşaması olarak görülür ve şairler mesnevi nazım biçimi ile yazılan eserlerde anlatılarını destan söylemek ve hikâyet etmek gibi tabirlerle açıklarlar.¹⁰⁷ Bahşî'nin eserinde bu durumun bir örneği görülmektedir;

Èy dōsitān èy dōsitān èy şādıkān-i dilsitān

Taḥkīk ü tedkīk édelüm şınmaḥ çü sã'ir **dāsitān** (7)

XVI. yüzyıl mesneviler için zirve bir dönemdir. Bu mesneviler devrin sosyal hayatı, mahallî renkleri, tarih ve fütuhat hareketleri ile inanç dünyasını göstermesi açısından önemlidir. Bu dönemde yazılan mesneviler şu isimleri

¹⁰⁵ Hatice Liman, *age*, ss. 13-14.

¹⁰⁶ Süleyman Eroğlu, "Yahya Bin Bahşî ve Maktel-i Hüseyin'i", *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, C.II, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Ankara, 2010, s. 50.

¹⁰⁷ "Mesnevi", *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Leyla ile Mecnun Yayınları, 2002, ss. 322,323.

almışlardır: Şehrengîzler, Selimnâmeler, Süleymannâmeler, fetihnâmeler, Maktel-i Hüseyinler, mevlidler ve vekayinâmeler.¹⁰⁸Bu itibarla Bahşî'nin eseri, Banarlı'nın yaptığı sınıflandırmanın içinde 15. yüzyılın sonu 16. yüzyılın başlarında Maktel-i Hüseyin türünde kaleme alınmış döneminin dilini ve kültürünü yansıtan bir mesnevi olarak yerini almaktadır.

3.7.2. Vezin

Aruz, şiirde ritim ve ahengi sağlayan kafiye, redif, şiirdeki durak yerleri gibi unsurlarla esere bir müzikalite kazandıran ölçüdür. Aruz ölçüsü ilk olarak Arap edebiyatında ortaya çıkmış, sonrasında İran ve Türk edebiyatlarına geçmiştir. Aruz ölçüsünün ilk etapta Türk şiiriyle tam bir intibak kurması Türkçe kelimelerde bu ölçünün gerektirdiği uzun ünlülerin olmaması sebebiyle güç olmuştur. Aruz vezninin tam anlamıyla Türk şiirine intibak etmesi Klasik Türk edebiyatı döneminde mümkün olmuştur. Bu dönemde şiire giren Arapça ve Farsça kökenli kelimelerle bu ihtiyaç karşılanmıştır.¹⁰⁹

Bahşî'nin Maktel'ini değerlendirdiğimizde halk mesnevisi diyebileceğimiz bir kategoride bulunan eser sade bir Türkçe ile kaleme alınmış ve bu özelliğinden dolayı eserin vezninde yer yer aksamaların olduğu tespit edilmiştir. Bahşî Maktel-i Hüseyin'inde tek bir vezin kullanmayıp aruzun uzun ve kısa beş farklı kalıbını kullanmıştır. Eserde kullanılan kalıplar şunlardır;

Remel: Müstef'îlün Müstef'îlün Müstef'îlün Müstef'îlün; (1-45. Beyitler)

Hezec: Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün; (46-201. Beyitler)

Remel: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün; (202-477. Beyitler)

Remel: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün; (478-942. Beyitler)

Hezec: Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün; (943-1000. Beyitler)

Mesneviler uzun anlatılar olması sebebiyle müellifler “Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün” / “Mef'ülü mefâ'îlü fe'ülün” / “Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” / “Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün” gibi kısa vezinler daha çok tercih etmişlerdir.¹¹⁰ Bahşî'de Maktel'inde bu kalıplardan “Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün” ve “Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün” vezinlerini kullanmış ve 1000 beyitlik bir hacmi ulaşan eserin 478-1000. beyitlerini bu vezinlerle yazmıştır.

¹⁰⁸ Nihad Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C. 1*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004, s. 597.

¹⁰⁹ Yekta Saraç, *age*, s. 201.

¹¹⁰ Yekta Saraç, *age*, s. 80.

Maktel-i Hüseyin’de vezin açısından karşılaşılan aksaklıkların ve sık sık yapılan imâlelerin eserin yazıldığı dönemle de yakından ilişkisi vardır. Timurtaş bu konuyla alakalı olarak Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılan eserlerde imla hususunda bir birliğin olmadığını Türkçe kelimelerin vokallerinin bazı müstensihler tarafından yazılırken bazıları tarafından yazılmadığına dikkat çekerek nerede hangi şartlarla imâle yapıldığını anlamanın güç olduğunu belirtmiştir.¹¹¹

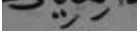
Eserde bulunan “i” sesinin kelime sonlarında uzun okunması gayet normaldir lakin “e” sesiyle yapılan imaleler normal karşılanmamıştır. Bu şekilde verilen bir beyit de med örneği de görülmektedir.

Pes du‘ā étdi o server dédi Yā Rab şabr vér

Bu Ḥabīb’üme benüm hem daḥı a‘zam ecir vér (223)

Bahşî uzun okunması gereken “i” sesini hareke ve kelimenin sonuna koyduğu “ى ” harfi ile göstermiş kısa okunmasını istediği yerde bu harfi göstermiştir. Bu harflerle yazılan üç beyti eserden örneklerle aşağıya kaydediyoruz:

Pes du‘ā étdi o server dédi Yā Rab şabr vér (223)

Dédi düşün cümle étdiler [ğıriv] hālin bilüp (224)

Ol gün anda bī-nihāyet étdiler zār u firāk (226)

“Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” vezni ile yazılan beyitlerde müellif 223 ve 224. beyitlerde “i” sesini uzatırken 226. beyitte aynı kelimeyi kısa yazmıştır.

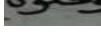
Müellifin metnin genelinde orijinal imlasına göre yazdığı Türkçe kelimeleri kimi zaman vezne uydurmak maksadıyla bu imlanın dışında farklı bir biçimle yazdığı görülmektedir.

Bil é Yaḥyā işbu kórku saña artuḡ ḡayrıdan

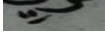
¹¹¹ Timurtaş, *age*, ss. 320-321.

Èy nice sağlar cihānda öñ ölürler şayırdan (334)

Bahşî'yi aruz vezni kullanımında kusurlu kılan nedenlerden biri kelimeleri vezne uydurmak amacıyla yaptığı zihaflardır. Bahşî zihaf yapmak zorunda olduğu kelimeleri de orijinal imlası dışında yazarak göstermiştir:

Çıkdı bulutdan iki ulu hātun

Yüzleri nūrında zerre ay u gün (496)

Benüm gözüm nūrı cismümde cānum

Ciger-güşem enīsüm dil-sitānum (946)

Eserde vokalle biten kelimedenden sonra vokalle başlayan bir kelime ve ek geldiğinde seslilerden birinin düşerek kelimelerin birleşmesi yaygın bir şekilde görülmektedir.

Yaħyā sen ağla key kıatı bī-intihā ét rikkıati

Cürmüñ igen çokdur senüñ ola **k'ulu** Haķķ rahmeti (14)

Dédi Haķķ'uñ hışmı kıatı oldı şol tã'ifeye

K'öldüre ibn-i nebīsın meyl édüben cīfeye (321)

Ol analar dédiler ol bacıya

İste n'isterse vérilür rāciye (501)

Gör tama' n'itdi aña bil hikmeti

Sende bunda alıgörgil 'ibreti (547)

3.7.3. Kafiye

Kafiye, en az iki mısra sonunda oluşturulan yazılışları aynı fakat anlamları farklı olan ses benzerliği için kullanılır. şiirin ahengine olan katkısından dolayı şiirin olmazsa olmazdır. Kafiye için asgari şart kelimenin sonundaki bir sesin tekrar edilmesi gereğidir. Eser kafiye yönünden incelendiğinde Bahşî'nin “yarım, tam ve zengin” olmak üzere her yapıda

kafiye kullandığı görülmektedir. Eserde sade bir Türkçe kullanılmakla birlikte müellif Arapça ve Farsça kökenli kelimelerle yapılan kafiyeleri de yoğun bir şekilde kullanmıştır. Kelimelerin kökeni bakımından Bahşî'nin kullandığı kafiyeler şöyledir.

- Türkçe asıllı kelimelerle oluşturulan kafiyeler:

Hasret odı yakup özün kül eylesün için **taşın**

‘Ālem ço feryād édüp taşlara dögsün taş **başın** (18)

Kim ola şek éde bunda ki Qur’ân buña **tanuğdur**

Velî bu sırrı ol añlar ki ğafletden **uyanuğdur** (75)

Emîr Sultân dénür aña Muhammed’dür velî **adı**

Neyi mısr-ı şafādandur şekerden tatludur **taadı** (81)

Bular cümle bilisine uyup yolu **komuğdandur**

Ṭutup nefsuñ kelāmını ‘ağıl sözini **şımağdandur** (150)

Nā-geh ol it geldi depdi **kapuyı**

Şöyle depdi yıka-yazdı **yapuyı** (577)

- Arapça asıllı kelimelerle oluşturulan kafiyeler:

Gel beru imdi diñle gine bir dağı acı **haber**

Bir haber kim bağı yakup geçürür komaz **eşer** (202)

Vérdi pes aldı yügirdi **deyrine**

Vardı meşğül oldı kendü **seyrüne** (741)

Yudı başı eyledi ol key **temiz**

Şaçdı aña dürlü fıybı ol ‘**aziz** (756)

Bir sa‘adet ehli-kim adı **Sa‘id**

Tāciri sünnī idi sālīm **sedid** (786)

- Farsça asıllı kelimelerle oluşturulan kafiyeler:

Hem ber heme peygamberān an rehberān-ı **serverān**

Pes ber cemī^c-i peyrevān ez cümle-i dīn-**perverān** (3)

Èy dōsitān èy dōsitān èy şādıkān-ı **dilsitān**

Taḥkīk ü tedkīk édelüm şunmaḳ çü sâ'ir **dāsītān** (7)

Sefer kıldı pes Allāh'a érişdi yüce **dergāha**

Geçüp hep cümle ğayrıdan ulaşdı ol **Şehensāha** (177)

Ger baña ma'lüm olaydı bu **nişān**

Yere altün talduraydum bī-**kerān** (758)

- Kelimelerden biri Arapça diğeri Farsça asıllı kelimelerle oluşturulan kafiyele:

Çün Medīne şehrine vardı érişdi ol **pelid**

Tiz varup dédi imām'ül-mü'minine ol 'anīd (206)

Ğecenüñ bir bahşı geçdi **nāgehān**

Deyr içi gündüz gibi oldı 'ayān (742)

Böyle diyüp ağlar-idi zār u **zār**

Şubḥ olunca kaldı şöyle bī-**karār** (760)

Çün işitdi ol Yezīd-i pür-**sitem**

Dédi karşı çıkubAn édüñ **himem** (769)

- Kelimelerden biri Arapça diğeri Türkçe asıllı kelimelerle oluşturulan kafiyele:

Dāvūd ḳanı Āşaf ḳanı Süleyman-ı **nebī**

İskender u Loḳmān ḳanı fikr ét ki ḳoya mı **seni** (10)

Èzzüñ celālüñ ḥaḳḳı-çün dostuña eyle **mülteḥiḳ**

Ḳıtmīriyem evlādınuñ ḳodum yola el ü **ayaḳ** (31)

Èy Ḥudā luṭf ét oñar **ḳamumuzı**

Sāña yalvard ḥaş u hem 'āmumuzı (660)

Zāri ḳılup ağladı ğāyet **ḳatı**

Bī-mecāl olup dükendi **ṭāḳatı** (793)

- Kelimelerden biri Farsça diğeri Türkçe asıllı kelimelerle oluşturulan kafiyeler:

Ol pelīd-i pūr-ḥīle de nice hīle étđi **gör**

On sekiz biñ er vérüp érişdi pes ol kūfte-**hor** (256)

Anları tiz ḳoydı ḥātun **kilere**

Geldi andan ḳapu açdı ol **ere** (578)

Taḥrı'dan ḳorḳ ḥoş ṭut ehl-i beyti **hoş**

Yoḥsa eylükden ḳalursın cümle **boş** (585)

Tiz oḳudı ḳatına ol o **ḳulı**

Şunları öldür dédi ol bed-**ḥulı** (607)

- Müellif eserinde çok yerde cinasa yer vermiştir:

Ṭalam derya-yı evlāda ḳıḳaram çok **bahālu dürr**

Şatam aña ki cān u baş vérür démez **bahāludur** (67)

Egerçi ḳul olan ister **azādliḳ**

Baña ḳulluḳ-durur bihter **az adliḳ** (974)

Sebep olup bunı hem **oḳudana**

Oḳuyup diñleyici **oḳudana** (998)

Kerbelā'da ikisi de **biledi**

Niçe it anlara dişler **biledi** (560)

Pes şehīd étđi o zālīm **anı da**

Diledi bu kerre kendi **anıda** (617)

3.7.4. Redif

Sözlükte “arkasından gitmek ve takip etmek” anlamlarına gelen redif Türk şiirinde reviden sonra gelen, görev ve anlam açısından aynı ek, kelime veya kelime topluluklarına verilen isimdir. Bazen tek bir kelime bazen de mısranın büyük kısmını teşkil edebilecek yapıda kullanılan redifler şiirin

önemli ahenk unsurlarından biridir. Kelime veya kelime grubu oluşturacak şekilde kullanılan redifler şiire bir bütünlük kazandırarak onu bir düşünce çevresinde toplar.¹¹² Müellif bu itibarla eserinde ek halinde rediflere yer vermekle birlikte kelime ve kelime grubu seviyesinde rediflere de sıklıkla yer vermiştir. Redif oluştururken nadiren yabancı asıllı kelimeler kullansa da umumiyetle Türkçe kelimeleri tercih etmiştir.

- Bahşî'nin kelime veya kelime grubu seviyesinde yaptığı redifler şöyledir.

Huşûşâ çâr yârı kim nazîri yok**dur anlaruñ**

Seçilmez biri birinden hişâli çok**dur anlaruñ** (54)

Hiç aşlâ gâlip olmadı **olaruñ biri birine**

Revâ mı görür ol Mevlâ **olaruñ biri birine** (95)

Pes sa'âdet **teslim ehlinüñ-durur**

Lîki gücdür **teslim ehlinüñ-durur** (664)

Hep Yahûdi elüm öperler **benüm**

Hem ayağum şuyın içerler **benüm** (829)

Temâm oldı **şükür el-ğamdülilâh**

Dilümüzde zikir **el-ğamdülilâh** (994)

- Eserde farklı farklı ek halinde redif kullanılmakla birlikte, bunlarda üçüncü şahıs bildirme ekinin “-dur”, “-dür”, “-durur”, biçimlerinin kullanımını dikkat çekecek derecede daha yaygındır.

Pes andan şahbî hep cümle nücümü ihtidâl**ardur**

Biri biñdür biri birdür mükemmel muğtedâl**ardur** (53)

Yezîd'i bil olardandur ki bir ħodbîn-i gümrah**dur**

Şağın şanma ki yolu var ħatı bî-rây u bî-râh**dur** (147)

Pes ben aña nice uyam çünki hâli eyled**ür**

¹¹² Yekta Saraç, *age*, ss. 259-260.

Bī-vefadur cümle işi mekr u āl ü hiledür (209)

Bunuñ aşlı Allāh oñarmağ-**durur**

Géce gündüz aña yalvarmağ-**durur** (657)

3.8. Dil ve Üslûp Özellikleri

Umumiyetle meclislerde okunmak için yazılan “Maktel-i Hüseyinler” okuyucuları Kerbelâ vakasının elemli tarafını aksettirebilmek maksadıyla edebi bir üslup ile yazılmaları yanında okuyucularına bu tarihi gerçeği aktarma gibi bir görev üstlenmeleriyle de olabildiğince sade bir dil ve içten bir anlatım ile kaleme alınırlar. Bu bakımdan Yahya b. Bahşî eserinde şiir dilini kullansa da tarihi bir gerçeği okuyucularına nakletmek amacıyla onun daha sade ve içten bir anlatımı tercih ettiği görülmektedir. Bu itibarla eserin Klasik Türk Edebiyatı şiirine göre oldukça sade bir üslûp özelliği taşıdığı görülür. Bu özellikler sırasıyla aşağıdaki gibidir:

- Eser meclislerde okunmak için yazılmıştır, bu yönü ile müellif gayet anlaşılır ve sade bir Türkçe kullanmıştır.

Yā İlāhī sen oñargıl bizi sen

Çünkü her başda yazarsın yazı sen (855)

Her ne yazduñsa bilürsin sen hemān

Saña yalvarmağdur oñmağā nişān (856)

Yol vér imdi yalvaralum biz saña

Çoma kapuñdan varalum tapuña (857)

- Müellif âlim ve mutasavvıf bir kişilik olması sebebiyle okuyucularına sık sık nasihat verir, dünyanın geçiciliğini hatırlatır ve bu tür beyitlerde hakîmâne bir üslûp kullanır.

Cān sem^c-ile diñleñ bunu koñ yolına cān u teni

Aldanmañuz bu fāniye tizcek geçer işbu denī (8)

Gel imdi dön sen uhrāya talep eyle ahrāya

Yanup yaqıl bu can-içün erişesin ol a^clāya (178)

Gör t̄ama‘ n ‘itdi aña bil hikmeti

Sen de bunda alıgörgil ‘ibreti (547)

Ol H̄ak’a yalvarı-gör leyl ü nehār

Gözyaşın dök dā’imā kış u behār (548)

- Müellifin kullandığı hakîmâne üslup muhataplarının dikkatini celbetmek anlattığı kıssadan hisse alınmasını teşvik etmek içindir. Bu bakımdan müellif eser boyunca anlatacağı olaydan “ kıssadan hisse” alınmasını vurgulamaktadır.

Ne serverler-durur anlar sevenleri dil ü cāndan

İşit-kim bir ‘aceb kışsa olupdur hişşe al andan (84)

Yine bir hoş ‘aceb kışsa diyelüm aluñuz hişşe

Velī bu kışşadan hişşe alıncak görinür gussa (114)

Egerçi guşşadur ammā katı hoş hişşedür bilgil

Anı devletlü cān alur dil ü cāndan kabül étgil (115)

Gel berü imdi diñle işbu kışsa’ı

Tā alasin kışşadan bir hişşe’i (820)

- Müellif dinleyicilere verdiği nasihatlerden kendine de pay biçmeyi ihmal etmez. Bahşî bu tür beyitlerde Allah’a olan acziyetini belirterek samimi ve içten bir anlatım sergiler:

Belki Fuḍayl’a beñzerem zāhirde halkı aldaram

Batında līkin korkuban āhırde fazluñ umaram (39)

Seni gör sen seni Yahyā édegör kalbünü ihyā

Dédigüñ t̄utagör miskīn olurken daḥı fi ‘l-ahyā (188)

Èllere dédüğüñi sen duta gör miskīn yüri

İstikāmet atına sen bin yüri dömne gérü (336)

Déyici çok līki Yahyā gibi çok suçlusı yok

Eyle illā nice uyuyanı éder uyanuḡ (451)

Yüzi kara sözi kışa eksicek bir kuluñam

Çoma kapundan İlāhī eskice pīr kuluñam (453)

- Eser mesnevi nazım şekliyle yazılması açısından yer yer olaylar bir hikâye şeklinde anlatılır, bu yönüyle eser büyük ölçüde tahkiyevi bir üslûpla kaleme alınmıştır. Müellifin tahkiyevi bir üslûpla anlattığı menkıbeden bir bölüm şöyledir:

Ne serverler-durur anlar sevenleri dil ü cāndan

İşit-kim bir ‘aceb kışşa olupdur hişşe al andan (84)

Ki bir gün yazı yazışup benüm yég dédi her biri

Varup ‘arz eylediler pes babalarına bu emri (85)

Dédi ol ben utanuram anañuza varuñ yürüñ

Aña da böyle ‘arz édüñ o nice dér anı görüñ (86)

Analarına vardılar o dāhī eyle buyurdu

Dedeñüze varuñ-kim ol çamudan yég bilür dédi (87)

Çü vardılar o Sultāna olar da eyle dediler

Velī sormağa Cibrīl’e biraz te’hīre çodılar (88)

- Müellifin sık sık başvurduğu yöntemlerden biri de sözü uzatmaktan kaçınmasıdır.

Anı Allāh öger ancak ço éy Yahyā baş ağırtma

Velī dé çün hirīdārsın yūri dönüp géru gitme (52)

Buña hod yokdur nihāyet gine aşla varalum

Soñra dañı n’oldı anı dañı déyüvérelüm (394)

Gine aşla varalum kim ol havāric n’édiler

Nice odlar yaquban ne fitneler kaynatdılar (454)

Çoyalum bunu bu arada bugün

Diyelüm ol kavm-i dūnuñ n’édügün (690)

Söz uzaq çün Şām’a yakın geldiler

Varuban Şām'ũñ iline girdiler (767)

- Müellif eserinin bir “dāstān” olduğunu belirtmektedir.¹¹³Eserde yer alan savaş sahneleri ve olağanüstü olaylar destanî bir üslûbun kullanıldığını gösterir niteliktedir. Bu özellikleri taşıyan iki savaş sahnesi şu şekildedir:

Girdi meydāne hemān-dem ol bahādır şīr-i ner

Şīr-zāde pehlevān ü pūr-kemāl ü pūr-hüner (370)

Na'ra urup şīr-vār dédi ki meydāne gelüñ

Ben 'Alī ibn-i Hüseyñ ibn-i 'Ali 'yem key bilüñ (371)

Kim ki meydāne girürdi öldürürdi it gibi

Oñ iki bir yérden uşdı hep tağutdı kurt gibi (372)

İki yüz kişi düşürdi o da dört yāre yédi (373)

Tañrı 'ya işmarladum dédi vü depdi atını

Hep temām düzmiş-idi cümle yarağun yatını (398)

Na'ra urup hamle kıldı leşkere ol nāmudār

Şaffi saffa kalbi kalbe urdı étdi tārūmār (399)

Her kime kim tīg ururdi ol bahādır şīr-i ner

İki pāre eyler-idi anı fi 'l-hāl ta eyer (400)

- Bahşî'nin eserinde sıkça kullandığı tekniklerden biri anlatılan kıssalardan önce okuyucuya haber vermesidir. Müellif bu tür beyitlerle uzun bir anlatı olan mesnevisini tekdüzelikten kurtarıp dinleyiciler karşısındaymiş gibi samimi bir üslûp ile onlara seslenir.

Gel imdi añla éy 'ākil ne sulţānlar durur anlar

Revādur kim fidā ola olara ol seven cānlar (98)

Gel imdi diñle bu sözi nice söz bu cihān sūzi

¹¹³ Éy dōsitān éy dōsitān éy şadıķān-ı dilsitān / Taħkīķ ü tedķīķ édelüm şınmaķ çü sā'ir dāsitān (6)

Cigerler yakıcı odı yaralara saçan tuzu (160)

Gel beru imdi diñle gine bir dahı acı haber

Bir haber kim bağrı yakup geçürür komaz eser (202)

Diñleñ imdi éy ‘azizler bir ‘ācep işi dahı

Çıkdı düşman leşkerinden bir şaķı kişi dahı (344)

Ba‘de hāzā diñle bu hikmetleri

‘Adle ni‘met zālīme niķmetleri (478)

- Müellif, Maktel’ini monotonluktan kurtarmak ve okuyucunun dikkatinin yeni başlayacak bölüme çekmek için “vâsıta/fasıla” beyitlerini çokça tekrarlar.

Eş-şalātü ve ‘s-selām diñ tā ki meclis nūr ola

Ehl-i sünnet bula ‘izzet hāriciler hor ola (691)

Es-salātü ve ‘s-selām diñ ‘aşķ-ıla

Tā ki tōla meclisümüz şevķ-ıla (B859)

- Eser sade bir söyleyiş ve samimi bir üslûpla yazılmakla birlikte tamamen şiiriyetten uzak değildir. Müellif yer yer lirizme dayalı bir üslûbu kullanarak şiir söylemedeki kabiliyetini göstermiştir.

Nice eyle étmeye anlar fiğān çünkim imām

Çıkdı gitdi ay tōlundi büridi ğamdan ğamām (253)

Ķaķre eksilmez bihār-ı rahmetüñden bī-gümān

Dilüñçüğüñ dilegin vérsen n’ola yā Müste‘ān (342)

Hem şuşuzlukdan kurasun acı yaş döksün deñiz

Ķam ğamāmu ayı örtsün günde kalmasun beñiz (392)

Yedi kat yer yedi kat gök ‘arş u kürsī nuh felek

İñleyüp bu hasret-ile ağladı ins ü melek (432)

Şeb karalar geydi çāk étdi yakasın şubh-ĝāh

Mihr ü şefķatden şafaķ kan ağlayup döĝindi māh (433)

- Eserde dini ve tasavvufi konuların etkisiyle ağır bir dil kullanıldığı az sayıda beyitlere yer verdiği görülmektedir. Müellifin mürşidi “Emir Sultan’dan” bahsettiği kısım buna örnek verilebilir;

Semiyü ceddühü ’l- ā’lā ḥuṣuṣā b’ismihi ’l-esmā

Kerāmātını kim şayar fela tühşar velā tühşā (80)

Hz. Hüseyin’in rüyasında Hz. Peygamber ile olan konuşması ve öldürüleceğini anlaması anlatılırken dilin ağırlaştığı görülür;

El-‘acel şümme’l-‘acel ā’lā maḳāmuñ fi’l-cinān

Līki olmaz bi’ş-şehādet vérmeyince anda cān (221)

Münacat ve naat kısımlarında da yer yer dilin ağırlaştığı beyitler görülür;

Ëy pādişāh-ı bī-zevāl ḥayy ü kerīm ü lā-yezāl

Ëy vāḥid ü ferd ü eḥad éy zü’l-celāl-i ve’l- cemāl (19)

Şümme’s-şalātü ’ş-şāfiye ber-Muştafā-yı pür-şafā

Ber-āl ü ber aşḥāb u ev zümre’i ehl-i ıstifā (2)

- Kendisi mutasavvıf bir şair olan Bahşî beyitlerinde kimi zaman tasavvufi ıstilahtan faydalanmıştır. Bu tür beyitlerinde “*vahdet-i vücud ve vahdet-i şühut*” fikri ön planda olup tasavvufi neşve yoğun bir şekilde hissedilmekte ve “*şem, pervane, şarap*” gibi tasavvufi kavramlar kullanılmaktadır.

Cihān mir ’āt-ı Mevlādur zuhūri anda evlādur

Ḥabībullāh çü ’ālādur kamudan anda eclādur (47)

Cihañuñ ’aynıdur insān anuñ insānıdur server

Görülmez ille añunla pes oldur cümleye rehber (48)

Cemī’-i ’ālem andandur o Allāhuñ nūrındandur

Şerāb-ı ḥubbı öñ içdi soñ içilen sözindendür (49)

Ḥudānuñ şem’idür ol nūr aña pervānedür ’ālem

Çerāğı andan uyarur dü ‘ālemde benī ādem (50)

Muḥīṭi baḥr-ı rahmetdür yēdi deryā aña ḳatre

İki ‘ālemde beyzādur güneş zerrātına zerre (51)

- Müellif kimi yerde başvurduğu benzetmelerle anlatıma farklı bir estetik kazandırmıştır.

Şadefdür ol şemīn dürler leāl-i ‘ıḳd-ı cevherler

Ḳamu andan durur dērler rivāyet ehli rehberler (59)

Ulu deryā durur aḳdı Buḥāra’dan bu araya

Ma‘arif dürrine ṭālib gerekdür anda araya (79)

Pes çü vaḳt oldu ki uça bu yuvadan ol hüimā

Ol riyāz-ı ḳudse érüp bula hoş neşv ü nümā (409)

Gördi nā-gāh bir cemā‘at atlular

Kendüler nūr atları ḳanatlular (523)

Hem kiçisinüñ Muḥammed’di éy yār

Meh cebīn ü müşteri ruḥ gül‘tızār (563)

- Müellif, bazı beyitlerde anlatılan olayları okuyucunun gözü önünde canlandırabileceği bir biçimde tasvir eder. Bu tür beyitlerde abartılı bir söyleyiş görülmektedir.

Andan aştāb-ı imāmuñ étdiler bir bir ḥurūc

Rākib olup atlara hem-çün kevākib ber-burūc (349)

Yanup yaḳılsuñ her biri āh u firāk u derd-ile

Ṭaş u ağaçlar ağlasun odlar saçılsun her dile (16)

Yēdi deñiz efğān édüp döksünler acı yaşları

Gökler bulutlar ağlaşup delsünler işbu taşları (17)

Ḥasret odı yakup özüñ kül eylesün için taşın

‘Ālem ḳo feryād édüp taşlara dögsün taş başın (18)

- Eserin dikkat çeken anlatım unsurlarından biri de Kerbelâ olayına sebep olanların ağır ifadelerle zemmedilmesidir. Bu kişiler “laîn”, “haramzâde”, “pelîd”, “kaltaban”, “ruspî”, “şakî”, “bedbaht”, “şûm”, “mel‘un”, “mağbun”, “azgun”, “anid”, “hasis”, “re’s-i şirâr”, “imâmü’z-zâlimîn”, “ehl-i nâr”, “hodbîn-i gümrâh”, bed-nihâd, “şerru’l-‘ibâd” gibi ifadelerle tel‘în edilmektedir.
- Müellif yer yer kullandığı keramet motifleri ile metne farklı bir boyut kazandırır. Kerametın zuhur ettiği kişiler okuyucunun gözünde masum, itibarlı ve seçkin bir görünüme kavuşturulur.

Eserde Kerbelâ’da kaçan Muhammed ve İbrahim adlı iki kardeşin öldürülmesi suya atılan cesetlerinin gitmemesi, kesik başlarının nur gibi parlaması ve Yezîd’in huzuruna varıncaya kadar Kur’ân-ı Kerim okumalarının anlatıldığı bölüm buna örnek verilebilir.

Tutdı uhucasını pes ol mehîn

Kesdi başın şuya şaldı gövdesin (624)

Batmadı şuya şu alup gitmedi

Gör a o zâlim muhâbâ étmedi (625)

Şöyledür ba‘zı kütübde kim işit

Çünkim aldı başları gider ol it (634)

İkisi de Kur’ân okurlar-ıdı

‘İbret ehlin yola okurlar-ıdı (635)

Tâ Yezîd önüne-dek okudılar

Orada hatm eyleyiben kodılar (636)

Yüzlerin gördi Yezîd aylar gibi

Kur’ân okurlar temâm şağlar gibi (637)

- Müellifin eserinde hakim olan özelliklerden biri de Kerbelâ olayının genel akışı içinde yer yer geriye dönüşler yaparak olayla ilgili ayrıntılar vermesidir.

Eserin dördüncü bölümünün 225. beytinde, Hz. Hüseyin Kûfe'ye doğru yola çıkar ve oraya ulaşır. Hz. Hüseyin Kûfe'ye vardığı orada yaşanan hadiselerden anlaşıldığı halde; aynı bölümün 252. beytinde Hz. Hüseyin Kûfe'ye hiç gitmemiş gibi Kûfe'den gelen mektupla birlikte tekrar yola çıkar. Bahşî'nin olay örgüsünde geriye dönmesi muhtemelen atladığı veya daha sonra anlatmak istediği bir olayla ilgili ayrıntıyı vermek istemesidir. Bu olayda Hz. Hüseyin'in yola çıkmadan önce Müslim b. Akîl'i Kûfe'ye göndermesi bahsettiğimiz türde bir ayrıntıdır.

Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye doğru yola çıkışını anlatan beyitler:

Çün kamu ehl ü 'ayālin aldı çıkdı Kûfe'ye

Bir fiğān kopdı ki anı kim diye o kim tuya (225)

Ol gün anda bī-nihāyet étdiler zār u firāk

Ḳadri yétmiş bir kişiyle tutdılar yol-ı 'Irāk (226)

Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye varıp orada Hür b. Yezîd ile karşılaşması anlatan beyitler:

Kûfe begi çün işitdi Kûfe'ye toğruldı Şāh

Ol Yezîd'üñ oğlı Hür'r'i viribidi bā-sipāh (230)

Biñ kişiyle geldi érdi öyle vaqtinde aña

Ḳıldılar pes öyleyi gözci koyuban o yaña (231)

Çün kılındı tiz érişüp geldi vérdi Hür'r selām

Aldı pes anuñ selāmın ol kemāl issi humām (232)

Hür b. Yezîd'in Hz. Hüseyin'e zarar vermek istemediği için Kûfe'den ayrılmasını söylediği beyitler:

Dédi yā'bni binti server gönderildüm katl-içün

Lîki Allāh şaklasın kim red olam yarınki gün (234)

Bir kılîñ biñ pāresinden degmeyem ben birine

*Lîki lutf étdün **gérü var** anda ceddüñ yérine (235)*

Dédi dönmek kaçan olur başa yazılan gelür

Dönmezem pes giderem ölmek ere ‘ār mı olur (237)

Yukardaki beyitlerden anlaşıldığı gibi Hz. Hüseyin Kûfe’de dir ve orada bir dizi olay yaşayıp geri dönmemiştir.

Müellifin, Hz. Hüseyin’in Kûfe’ye gitmesinden önce yaşanan bir olayı anlatmak için olay örgüsünde yaptığı geriye dönüş şu beyitlerden anlaşılmaktadır:

Pes kimesne viribidiler Hüseyin’e kim bile

Ehl-i dīne ‘avni-çün eglenmeyüp anda gele (249)

Çünkü kâşid érdi aña Mekke’de vérdi peyām

İtimād édemeyüp bir kimse gönderdi imām (250)

Olda geldi eyle buldı belki çok artmış çeri

Ya‘ni otuz beş biñ olmuş cān baş oynar her biri (251)

Gine adam şaldılar ol servere çıkdı hemān

Gel gör imdi ehl-i Mekke nice étdiler fiğān (252)

Nice eyle étmeye anlar fiğān çünkim imām

Çıkdı gitdi ay tolundı büridi gamdan gamām (253)

3.8.1. Arkaik Kelimeler¹¹⁴

Maktel-i Hüseyin’de bugünkü konuşma ve yazı dilinden düşmüş veya anlam ve yapı yönünden değişerek kullanılmaya devam etmiş eski (arkaik) kelimelerin kullanımı oldukça yaygındır. Dönemin dil hususiyetleri ve söz varlığını göstermesi açısından bu özellik esere ayrı bir önem katmaktadır.¹¹⁵

Bu bölümdeki kelimeler için tarama ve derleme sözlüğü kullanılmış, sesli harflerin farklı okumaya meydan vereceği yerlerde dönemin ve eserin

¹¹⁴ Bu bölüme referans olan çalışma Süleyman Eroğlu’nun eserle ilgili sempozyum metnindeki bir bölümdür. Eroğlu eseri dil özellikleri sebebiyle halk tipi mesneviler içinde değerlendirmiş ve 35 arkaik kelimeye yer vermiştir. Söz konusu çalışma arzetdiği öneme binaen yapılan eklemelerle değiştirilmiş ve gerekli görülen yerlerde kelimelerin transkripsiyonu gösterilmek kaydıyla 80 kelimeye ulaşılmıştır. Söz konusu çalışma ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Süleyman Eroğlu, “Yahya Bin Bahşî ve Maktel-i Hüseyin’i”, *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, C.II, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Ankara, 2010, ss. 57-58.

¹¹⁵ Cem Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983, s. IX.

genel dil hususiyetleri göz önünde bulundurulmaya çalışılmıştır. Eserde arkaik yapıda bulunan 80 kelime verilmekle birlikte günümüzden farklı bir söyleyişe sahip 2 kelime eserin söz varlığını göstermesi açısından yıldız (*) ile gösterilerek çalışmaya eklenmiştir.

- ağduk : karışık, bozuk, kusurlu, fena, ters, aksak (489)
- ağ- : çıkmak, yükselmek (903)
- alda- : aldatmak, kandırmak, oyun etmek (39, 890)
- añarı : (añaru) öte, ileriye doğru, öbür taraf (679)
- anıt- : vurmaya niyet etmek (617)
- eydivér- : aydıver-, söyleyivermek (448,825)
- bağş: : kısım, cüz, parça (742)
- bañla- : ezan okumak, yüksek sesle bağırarak (422)
- berkit- : sağlamlaştırmak, tahkim etmek, pekitmek (576)
- bigi : gibi (402, 693, 693)
- bile : birlikte, beraber. (38, 92, 288)
- bili : bilgi, ilim, irfan, idrak, malumat; zihin, fikir (145, 146, 150)
- biliş : bildik, tanıdık, dost, aşına; marifet (825, 893)
- biliş- : tanışmak (438)
- birük- : ittihat etmek birleşmek, bir araya gelmek (55)
- biti : mektup, yazılmış şey, belge. (210, 211)
- bitit- : takdir etmek, nasip etmek, yazmak, meydana gelmek. (486)
- cavk : çok çok, küme küme, takım takım (770)
- çez- : çözmek, açmak. (132, 133, 520)
- çikin : çirkin (545)*
- dak- : takmak, kuşanmak. (71)
- deg- : ulaşmak, erişmek (795)
- dér- : toplamak, biriktirmek. (693, 757)

dişir-	: devşirmek, toplamak (880)*
döy-	: dayanmak, katlanmak, tahammül etmek. (388, 469)
érgür-	: (irgür-, ırgir-, ergir-)ulaştırmak, eriştirmek. (43, 96, 156)
gökcek	: güzel, sevimli, hoş (459, 545)
gönder	: kargı, mızrak, sırik (406)
gönül-	: (gönel-) yönelmek, teveccüh et-, istikamet almak (41, 939)
ırkır-	: (ıran-, ırgan-, ırkan-,ırgıt-): sallanmak, kıvıldamak (27)
idügi	: (ıduğı, idigi) olduğı (753)
igen	: çok, gayet, pek, ziyade, daha ziyade. (14)
iley:	: huzur, yan, ön karşı taraf (704)
ilt-	: götürmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek. (83, 485, 571)
iv-	: acele etmek, istical etmek (654, 794)
kakı-	: öfkelenmek, kızmak, karşı gelmek, azarlamak (428, 579)
kañcaru	: nereye, neresi, ne tarafa; nereye ait (853)
kankı	: (kangı) hangi (543, 844)
karañu-luk	: karanlık (435, 456)
karıcuk	: ihtiyar yaşlı kadın (970)
kendüye	: kendisine (423)
kendüzü	: kendisi, zatı, şahsı, nefsi (416, 751, 886)
kığır-	: çağırmaq, seslenmek, haykırmak, davet etmek (539, 709)
kiçi	: küçük (254, 263, 341)
koc-	: (koç-), kucaklamak, sarılmak, bağına basmak (218, 595)
kop-	: ayağı kalkmak, haşrolmak, meydana çıkmak (65, 111)
koş-	: arkadaş olarak vermek, terfik etmek (931)
oku-	: çağırmaq, davet etmek, söylemek, demek (607, 635, 929)

oñ-	: iyileştirmek, salah bulmak, iflah olmak düzelmek, uygun olmak, , feyiz ve bereket bulmak (154, 657, 714, 854)
otur-	: sakinleşmek, sükûnet bulmak. (110)
öñ	: önce, mukaddem, evvel (49,137, 331)
öñürt-	: ileri geçmek, takaddüm etmek. (278)
öykün-	: taklit etmek, taklide çalışmak, özenmek. (37, 470,473)
öylelik	: yarım günlük (711)
sağal	: hastalıktan kurtulmak, şifa bulmak, iyileşmek (133)
sağış	: sayı, hesap, mikdar. (189)
sağışla-	: saymak, hesaplamak. (189)
şı-	: kırmak, bozmak, yıkmak, harap etmek. (150, 330,814)
sığa-	: sıvamak, okşamak, mesh etmek (133)
söyken-	: dayanmak, yaslanmak. (37, 638)
sun-	: el uzatmak, uzanmak, hamle etmek (520, 521,736)
süñü	: (sügü), kargı, süngü, mızrak (464, 774)
süñük	: kemik (714)
tam-	: damlamak, damla damla akmak (711)
tañla-	: (danla-) taacüp etmek, şaşmak (272, 650)
tañlacak	: sabahleyin erken şafakla beraber (734, 784)
tapşır-	: teslim etmek, yetiştirmek, ulaştırmak, emanet etmek (734)
tın-	: dinlemek, ses çıkarmak, söz söylemek (265)
ton	: renk; elbise, kılık kıyafet (751, 894)
tulp	: (tulup) top, takım, yığın, küme (770)
uñat	: doğru, uygun, iyi, mükemmel, lâyıkiyle, muvafık (276)
uyar-	: ışığı parlatmak, yakmak, harekete geçmek (50)
yarağ	: 1. hazırlık, levazım, techizat, 2. silah (72, 398, 929)

yaraklanmak	: hazırlanmak, silahlanmak (594)
yarlığa-	: affetmek, mağfiret etmek, suç bağışlamak (449, 553, 781)
yat	: vaziyet, durum, hazırlık, levazım, hizmet, iş (398)
yavu	: zayı, yitik, kaybolmuş, sahipsiz (773)
yaykan-	: yıkanmak, yunmak; kıvıldamak (37)
yéñ	: (yiñ) elbise kolunun el üzerine gelen kısmı (797)
yiñi	: yeni, taze (518, 652)
yoğun	: (yovun) kaba, sert, şedit (588)
yügür-	: koşmak, derlemek (582)
yükün-	: baş eğmek, diz çökmek, önünde eğilmek (470)

3.9. Eserin Muhteva Özellikleri

3.9.1. Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri ve deyimler milletler için önemli birer kültürel kaynaktır. Bu engin kaynaktan yararlanmak şairin dile olan hakimiyetini ve şairlik kudretini göstermesi açısından önemlidir. Yaptığımız çalışmada eserdeki atasözleri ve deyimleri tespit etme gayreti içinde olmakla birlikte bazı atasözleri ve deyimlerin günümüzdeki şeklinde, birçoğunun bugünkü şeklinden farklı olarak kullanıldığını tespit ettik. Bu farklılığa, eserdeki atasözü ve deyimlerin vezne ve kafiyeye dolayısıyla şiir diline göre yazılması, kelimelerin zamanla değişmesi gibi durumların sebep olduğu düşünülebilir. Günümüzde “*kaskatı kesilmek*” diye kullanılan deyim eserde “*kati kâsi kesilmek*” şeklinde yazılması bu duruma örnek teşkil etmektedir. Bunlara ek olarak eserdeki özlü söz, halk deyişi ve şiir dilinin bir gerekliliği olarak hakîmâne bir üslupla söylenen sözler de anlam ve görev bakımından atasözleri ve deyimlere benzemektedir. Bu itibarla göz önünde bulundurulması gereken konu eserdeki atasözleri ve deyimlerin bizim tespit ettiklerimizle sınırlı olmaması durumudur.

Atasözleri

Baş yazılan gelir:

Dédi dönmeç kaçan olur **başa yazılan gelür**
Dönmezem pes giderem ölmek ere ‘ār mı olur (237)

Gel berü éy sünnī müslem gör cihānda ne olur

Şol ki taqđır-i ilāhī **başa yazdı ol gelür** (270)

Allāh oñarduđını kim azıdur

Oñmaç azmaç dağı **başda yazıdur** (854)

Can çekışmektense ölmek yeğdir:

Buña bu hālde **dirlikden ölüm yég** demek oldı kāl

Hemān fi’l-hāl dergāhdan érişdi baña işbu hāl (128)

Dünyaya gelen gider:

Hem oñun ikisi de kıldı güzer

Her ki geldi **dünyeye kalmaz gider** (938)

Gözsüze gör sağıra işit denmez

Gözsüze gör sağıra işid dédi

Buña göre sen de bir iş ét dédi (763)

Devimler

And içmek:

El dutuşup küllisi **and içdi** kim dönmeçeler

Bil anuñ öñinde cümle cān u baş oynayalar (293)

Az işi çok etmek:

Dédi hātuna yüri çok söyleme

Yiyecek vér **az işi çok eyleme** (587)

Baş ağrıtmak:

Anı Allāh öger ancaç ço éy Yahyā **baş ağrıtmā**

Velī dé çün hırīdārsın yüri dönüp gérü gitme (52)

Başını taşlara döğmek (vurmak):

Hasret odı yakup özüñ kül eylesün için taşın
‘Älem ço feryād édüp taşlara *dögsün taş başın* (18)

Bilisine (aklına) uymak:

Vére nefsün murādını uyup kendü bilisine
Anuñ her işi mekrūhdur yolu n’ola bilisine (146)

Can baş vermek:

Ṭalam derya-yı evlāda çıkaram çok bahālu dürr
Şatam aña ki *cān u baş vérür* démez bahāludur (67)

Candan geçmek:

Dédi pes itler hanāzīr içeler ol içmeye
Ṭatmaya bir katre şu hattā ki *cāndan geçmeye* (303)

Candan kabul etmek:

Egerçi ğuşşadur ammā katı hoş hişşedür bilgil
Anı devletlü cān alur dil ü *cāndan kabül étgil* (115)

Canla dinlemek:

Dé imdi **diñle cān-ile** ki tā añlayasın hālden
Olup hāl ehli hoş sen de geçesin kīl-ile kālden (140)

Can kulağın açmak-tutmak:

Gel imdi cān etegin aç şaçayın hoş güzel dürrler
Getür cānuñ kulağını dağayın özge gevherler (71)

Velī taḥkīk idelüm diñle anı

Temām *dutup* bize sen *ğuş-i cānı* (957)

Cidd ü cehd etmek:

On iki biñ kişi zabt étđi şuyı vérmediler
Cidd ü cehd édüp olar aşlā şuya érmediler (296)

Dile gelmek:

Yüzüm n'ola sözüm n'ola ya vizrüm 'özüüm n'ola
Musā'nuñ uyuz kelbiyem luḫfuñla *geldüm bu dile* (36)

Diş bilemek:

Yüz biñe yaqın var-idi ol zemān anda çeri
Ol güzel Sultān-içün *dişler bilerdi* her biri (316)

Düğün urmak (etmek):

Dédi öldürdük Hüseyn'i biz bugün
İki oğlan kaçup *urdılar düğün* (581)

Èy n'olaydı sağ olalardı bugün
Bunları görüp *édelerdi düğün*

El eteğine yapışmak:

Meded senden meded senden İlāhī kande gideyin
Yapışdum el etegine yā çārem ne nic'edeyin (191)

El tutuşmak (sözleşmek):

El dutuşup küllisi and içdi kim dönmeyeler
Bil anuñ öñinde cümle cān u baş oynayalar (293)

Gaflet uyksundan uyanmak:

Ağlaşuban taşavuz hem çiglerümüz bişevüz
Hāb-ı gāfletden uyanup şāh-ile bilişevüz

Haddini aşmak:

Ağladılar cümlesi *hadden aşı*
'Ālemi yaqdu fiğān başdan başa (535)

İnci saçmak:

Gel imdi cān etegin aç *şaçayın* hoş güzel *dürkler*
Getür cānuñ kulağını daqayın özge gevherler (71)

İstikamet atına binmek:

Gel beri imdi é qarındaş géce gündüz yana gör
Dīn yolında **istiḳāmet atına** hem **bine gör** (334)

Kanına girmek:

Ḳodı bulaşdı çün anuñ ḳanına
Öldürüp anıda **girdi ḳanına** (629)

Kara kana (birini bir şeye) gark etmek:

Ḥuşūsā ol iki nūra ne işler geçdi ol mağbūn
Ḳara ḳanlara ğark étđi o sultānları ol azğun (149)

Karşı gelmek-çıkmaq (birini karşılamak):

İl vilāyet ḳavmi **ḳarşu geldiler**
Anlara ta‘zīm ü ‘izzet ḳıldılar (768)
Çün işitdi ol Yezīd-i pūr-sitem
Dédi **ḳarşu çıḳuban** édūñ himem (769)

Kastı olmak (bir şeye):

Hetk-i **irz u ḳasd-ı māl olundu** şabr étđük temām
Başumuza ḳaşd olındı ḳaçduk işbudur kelām (229)

Kaskatı olmak:

Egerçi **ḳatı ḳāşīyem** ki ben ḳanda vü siz ḳanda
Velī ḳudret vérürse Ḥaḳḳ diyem biñde birin ben de (63)

Kaynayıp (dolup) taşmak:

Èy sa‘ādet ehli sūnnīler geliñ ağlaşalum
İşbu derdin ḥasretindeñ **ḳaynayuban taşalum** (384)

Kendine gelmek:

Ṭurarak çün gine **geldi kendüne**
Çekdi aldı başı dizi üstine (708)

Kıl ü ḳalden (boş sözden) geçmek:

Dé imdi diñle cān-ile ki tā añlayasın hālden

Olup hāl ehli hoş sen de geçesin kıl-ile kâlden (140)

Kulak tutmak (vermek):

Pes kimisin kırdı kimi gine döndiler aña

Dağı n'oldı hep diyelüm *tut kulağın bu yaña* (267)

Müşkül etmek (müşkülât çıkarmak):

Az kişiye beñzemez işbu kişi

Müşkil étdüñ éy kişi sen bu işi (824)

Naz niyaz etmek:

Yércegüz gösterdi kıldılar nemāz

Étdiler ol Hālîk'a *nāz u niyāz* (575)

Önünde baş koymak:

Girüp *öñinde* temām *baş kodular*

Ƙalkup aña çoğ du'ālar étdiler (801)

Pişman olmak:

Olmış-idi ol *peşman sözine*

Bağmadı ol-dem 'Alî'nüñ yüzine (900)

Reva görmek:

Hiç aşlā ġālip olmadı olaruñ biri birine

Revā mı *görür* ol Mevlā olaruñ biri birine (95)

Sözü kulağa koymak:

Niçe-kim yalvardılar hiç uymadı

Sözlerini kulağına koymadı (605)

Söz tutmak:

İşüñ gücüñ gerekmez *söz tutup* ağdıqlığa hep yüz

Şayılmaz hiç işüñ senüñ ne hācet dünyā biñ yavuz (142)

Taaccüb etmek (hayret etmek)

‘Alî hâzretleri bundan *ta ‘accub eyleyüp* tırdı

Bunuñ sırrını bilmek-çün Resüllullâh’a tiz vardı (104)

Takati tak olmak (kesilmek):

Çıkdı fi’l-hâl görđi işbu heybeti

Ṭāḳati taḳ oldı gitti kuvveti (792)

Talak vermek:

Çün şabâh oldı eri geldi aña

Dédi yâ kāfir *ṭalāk vér* tiz baña (503)

Tir tir titremek:

Tā ‘Ubeyd’ün öñine iletdiler

Gördiler ol gelip **dir dir dıtr**er (707)

Yol bilmek:

Var-idi anuñda bir qara qulı

İntikām étmekde *bilürdi yolu* (643)

Yol yürüme:

Ki böyle olmayınca *yol yürinmez*

O kim maḳşüd-i aşlıdır görünmez (959)

Yürek paralamak:

Benüm-çün pes yaraşur kim ciger qanı çıqa gözden

Yürek çāk ola hasretten aqa gözyaşları yüzden (182)

Yüz döndürme:

Bu cuhūdlar ne hoş étdiler görüñ

Pes havāricden temām yüz döndürüñ (687)

Zevk ü sefa etme:

Kendüler *zevk ü şafālar étdiler*

Anlara cevri ü cefâlar étdiler (777)

3.9.2. Eserin Konusu ve Tertibi

Yahyâ b. Bahşî, Maktel'ini mukaddime niteliği taşıyan giriş bölümü hariç altı başlık altında oluşturmuştur. Maktel-i Hüseyin bu tür eserlerde adet olduğu üzere Allah'a hamd ü senâ ve Hz. Muhammed'e salât ü selâm ile başlar ve sırasıyla Hz. Âdem, Nuh, İbrahim, İsmail, Süleyman, İskender, Lokman, Musa ve son olarak Hz. İsa'nın isimlerini zikrederek Allah'ın fazlının onların üzerine olmasını diler. Eserini yazma sebebine de bu bölümde değinen müellif kendi acizliğini bildirerek Allah'ın rahmetini ümit eder ve O'na münacatta bulunur.

Eserin birinci bölüm başlığı “**Fî medhi'n-Nebî 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm u ashâbihi ve ezvâcihi**” adını taşımaktadır. Bahşî bu bölüme Hakk'ın halkı neden yarattığını edebi bir üslupla sorarak başlar ve okuyucunun dikkatini esere çeker.

Gel éy 'âkil te'akkul kıl ki Halkun halkı niçündür

'İkâl-i 'aklı hall édüp te'akkul kıl bu aşl-çündür (46)

Ardından Hz. Peygamber'in tüm insanlıktan üstün oluşu, Allah'ın ilk O'nun nurunun yarattığı ve muhabbet şarabını yine onun içtiğini ifade eden beyitlerle Hz. Peygamber'i metheder. Sonrasında sahabenin kıymetini anlatmak maksadıyla “Ashabım yıldızlar gibidir. Kim bir yıldıza uyarsa hidayete erer” hadisini iktibas eder.

Pes andan şahbî hep cümle nücümü ihtidâlardur¹¹⁶

Biri biñdür biri birdür mükemmel muktedâlardur. (53)

Sırasıyla Hz. Aişe, Hz. Hatice, Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan'ın isimlerini zikredip onların ilimde ve irfanda çok ileri olduklarını belirtir ve bölümün nihayetinde yine kendi kusurları için af dileyerek söyleyeceği sözlerin insanlar için bir “rahmet” vesilesi olmasını diler.

Dile ihlâş kapusın aç dilümden feyz-i rahmet saç

Ola kim h'ân-i feyzüñle toya her ac u her muhtâc (66)

¹¹⁶ Hadis-i Şerif: “Ashabım yıldızlar gibidir. Kim bir yıldıza uyarsa hidayete erer.” Ayrıntılı bilgi için bkz: Beyhakî Ebu Bekir Ahemd b. el Hüseyin, *el Medhal ile's-Süneni'l Kübrâ*, thk. el Azami, Kuveyt: Dâru'l- Hulefâ, s. 163.

Eserin ikinci bölüm başlığı “Fî nev‘i āḥar min medhi’l-âli-i ve’l evlâd-ı raḍiyallāhu te‘âlâ ‘anhüm ecma‘în” adını taşımaktadır. Hz Peygamber’in ehlibeytinin faziletlerinden bahseden müellif onları sevmenin önemine yaptığı hadis iktibasıyla işaret eder:

Zihî devlet anuñdur kim seve evladı vü âli

*Vemen mâte ‘alâ ḥubbin lehüm*¹¹⁷ aḥbārıdur ḥâli (73)

Ardından Beyhakî’nin “Keşşâf” adlı eserinde ve Kur’ân-ı Kerim’de bu hadisi destekleyecek manalar olduğunu belirtir;

Ki *Keşşâf* içre gelmişdür bu ma‘nide ḥaberler çok

Ne keşşâf istenür evvel ki bunda zerrece şek yok (74)

Kim ola şek éde bunda ki Qur’ân buña şanukdur

Velî bu sırrı ol añlar ki ḡafletden uyanuḡdur (75)

Niçe âyât u hem aḥbâr öger âli vü evlâdı

Hem uşbu devr-i āḥirde biriñün érdi feryâdı (76)

Baḡşî, şeyhi Emir Sultan’ı ehli beytin soyundan geldiğini belirterek bu bölümde metheder. Emir Sultan’ın Rum (Anadolu) ilinin bidatlerle doluğu bir zamanda Buhara’dan göçüp Hz. Peygamber’in sünnetiyle bu beldeleri bereketlendirdiğini ifade eder;

Cihâni fitne almışken bida‘ her yerde tolmışken

Toḡup ol bedr-i enver vardırıldı sünnet olmışken (77)

Münevver étdi pes Rûm’ı sünen nûrı ile ol Şâh

Ki zîra şems-i kevneynden alur nûrı tamâm ol mâh (78)

Ulu deryâ durur aḡdı Buḡâra’dan bu araya

Ma‘arif dürrine ḡâlib gerekdür anda araya (79)

¹¹⁷ “Bilin ki kim, âli-i Muhammd’in sevgisi üzere ölürse şehit olarak ölmüştür.” şeklinde başlayıp, onları sevenlerin kavuşacağı müjdeleri anlatan hadis-i şerif. Daha geniş bilgi için bkz. Zemahşeri, Ebu’l- Kasım Mahmud b. Amr, *el-Keşşâf*, c. 4, Beyrut: Daru’l- Kitabi’l- Arabî, 1407, s. 220.

Müellif ehli beyti ve mürşidini methettikten sonra bu bölümde üç menkıbeye yer verir. Bunlardan ilk ikisi Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile ilgilidir. Birinci menkıbe: Bir gün Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin birbirlerine kimin daha üstün olduğunu sorarlar ve bunu daha sonra babalarına iletirler. Hz. Ali bunun cevabının kendisinde olmadığını söyleyerek annelerine yönlendirir. Anneleri de bu soruya en iyi cevabı Hz. Peygamber'in verebileceğini söyleyerek onları dedelerine gönderir. Hz. Peygamber bu meseleyi Cebrail'e soracağını söyleyerek onları biraz bekletir. Cebrail cevabında, Hakk'ın Hz. Peygamber'e bir elma alıp biri Hz. Hasan'ı diğeri Hz. Hüseyin'i gösteren iki çizgi çizmesini ve elmayı bu çizgilere attığında hangisini üstünde durursa onun daha üstün olduğunu söylediğini iletir. Hz. Peygamber elmayı bu çizgilere doğru atınca elma ikiye bölünür ve yarısı Hz. Hasan'a diğeri Hz. Hüseyin'e taksim edilir.

Bahşî'nin anlattığı ikinci menkıbede birinci anlattığına benzer niteliktedir. Bir gün Hz. Peygamber torunları Hz. Hasan ve Hüseyin'le otururken yanındaki elmayı onlara vermek ister. Fakat yanında bir elma olduğu için kime vereceğini bilemez ve Cebrail gelerek onları güreştirmesini ve elmayı kazanana vermesini ister. Güreşin sonucunda iki tarafta birbirine galip olmayınca Cebrail, cennetten bir elma daha getirerek onlara verir.

Müellifin anlattığı üçüncü menkıbe Hz. Ali'nin "Zülfikar" adlı kılıcıyla ilgilidir. Bahşî olayı şöyle nakleder: Bir gün Hz. Ali elinde Zülfikar olduğu halde Hz. Fatma'nın yanına gelerek bu kılıçla Hayber'i fethettiğini söyler. Hz. Fatıma ise Hz. Ali'ye Zülfikar'ı daha önceden cennette gördüğünü söyler. Hz. Ali buna şaşırarak oradan ayrılır ve Hz. Peygamber yanında olduğu halde geri döner ve bu işin sırrını açıklamasını ister. Hz. Fatma miraçta babasıyla birlikte olduğunu ve cennette gezerken bir elma ağacının altında Zülfikar'ı gördüğünü üstünde de Hz. Ali ile kedisinin isimlerinin yazdığını ve devamında Cebrail Hz. Ali'ye bir elma gösterip yemesini buyurduğunu söyler. Hz. Ali elmanın yarısını yiyip yarısını Hz. Fatıma'ya verir ve Hz. Fatıma Hz. Ali'ye yanında olduğu zaman cennetteki gibi huzur içinde olduğunu söyler. Bunun üzerine Hz. Peygamber onu tasdik ederek alından öper.

Eserin üçüncü bölüm başlığı “Fî Mebde-i Kışsa-i Kerbelâ” adını taşımaktadır. Bahşî bu bölüme Hz. Hüseyin’in doğumunu anlatan bir menkıbe ile başlar. Hz. Peygamber Hz. Hüseyin’in doğumuyla müjdelence Hz. Ali’yi yanına alarak kızı Fatıma’nın yanına gider ve Hz. Ali’ye eve meleklerin geleceğini bu yüzden kapıda durup tebrik için gelen halkı bekletmesini söyler. Hz. Hüseyin’in doğumunu tebrik için gelen meleklerden birinin kolunu kırık olduğu görülünce meleğe bunun nasıl olduğu sorulur. Melek başından geçen hadiseyi şöyle nakleder: Bir gün semanın kapısı açıkken bir adam gördüm, adamın eli ayağı kırık olduğu için bu adamın ölmesi yaşamasından daha hayırlıdır dedim ve Hak’ta beni o adamın haline getirdi. Melek daha sonra 700 yıl bir adada bu halde beklediğini ve meleklerin tebrik için kendisini de yanlarında getirdiklerini söyler ve onun için şefaatçi olmalarını ister. Hz. Peygamber veya Hz. Ali ona şefaatçi olunca Cebrail gelerek meleğin elini Hz. Hüseyin’e sürmesini ister, elini Hz. Hüseyin’e süren melek hemen orada iyileşir ve eski haline döner.

Bu bölümde anlatılan diğer menkıbe Hz. Hasan ve Hüseyin’in çocukluk dönemleri ile ilgilidir. Bir gün Hz. Hasan ile Hüseyin dedelerinin kucağında oynarlar. Hz. Peygamber muhabbet ile Hz. Hasan’ın ağzından, Hüseyin’in boynundan öper. O anda Cebrail gelerek, Resulullah’a, “Allah sana selam eder ve benim muhabbetim dururken nasıl bana karşı oğul sever” der. Devamında Cebrail ağzından öpülen Hz. Hasan’ın zehirlenerek öldürüleceğini, boynundan öpülen Hz. Hüseyin’in ise boğazının kesileceğini haber verir. Sonrasında bir şişenin içindeki kızıl torağı Hz. Peygamber’e getirerek, toprağın kana dönüştüğü gün Hz. Hüseyin’in şehadet günü olacağını söyler. Hz. Peygamber kendisine verilen toprağı Ümmü Selime’ye teslim eder.

Eserin dördüncü bölümü başlığı “Fî beyânı sebab-i ħurûc-i ħazreti’l-imâm rağıyallâhü te’alâ ‘anhü” adını taşımaktadır. Bahşî bu bölüme Yezîd’in Hz. Hüseyin’in kendisine biat etmesini istemesi meselesi ile başlar. Akabinde Hz. Hüseyin kendisini Kûfe’ye çağırın mektuplar alınca bu meseleyi kendisine Kerbelâ toprağı teslim edilen Ümmü Seleme ile istişare eder. Ümmü Seleme toprağın kana döndüğünü onun şehadet vaktinin

geldiğini söyleyince Hz. Hüseyin dedesinin kabrine gider ve orada uykuya dalar. Rüyasında Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'nin dediklerini tasdik ederek ölüm vaktinin geldiğini bildirir ve bunun üzerine Hz. Hüseyin, ailesini de alarak Kûfe'ye doğru yola çıkar. Müellif bu olayı anlatırken geriye dönerek Müslim b. Akîl'in Kûfe'deki durumu incelemesi için görevlendirilmesini nakleder. Hz. Hüseyin, Müslim b. Akîl'den aldığı haberlerden sonra yola koyulur. Bu noktada müellif Hz. Hüseyin'in Hür b. Yezîd ile olan karşılaşmasına ve Hür'ün Yezid'in askeri olmasına rağmen Hz. Hüseyin'e olan saygısına değinir.

Eserin beşinci bölümü başlığı "Fî beyânı hâşıl-ı mâ-vağ'ahü fi arzı Kerbelâ" adını taşımaktadır. Bahşî bölüme Hz. Hüseyin'in Kerbelâ topraklarında susuz bir şekilde bırakılmasını anlatarak başlar. Hür b. Yezîd Hz. Hüseyin'in su ile irtibatını keserek onu takip etmekle görevlendirilmiştir. Sonrasında Ömer b. Sa'd'ın Kerbelâ'ya ulaşması ve Hz. Hüseyin'in savaşın kaçınılmaz olduğunu anlayınca ailesini göndermek istemesi anlatılmıştır. Savaş günü Hz. Hüseyin karşı tarafa yaptığı konuşma sonrasında Hür b. Yezîd yaptıklarına pişman olarak Hz. Hüseyin'in safına geçer. Hz. Hüseyin'e hakaret eden bir adam atından düşerek ölür. Hz. Ali'nin büyük oğlu Ali Ekber müsaade ister ve savaş meydanına girerek orada şehit olur. Hz. Hüseyin'in etrafındaki herkes ölünce düşmanlar dört bir yandan saldırır. Hz. Hüseyin yiğitçe savaşmasına rağmen zahırlı bir ok darbesiyle atından düşer ve Şimr'in emriyle Sinan b. Enes tarafından başı kesilerek şehit edilir. Hz. Hüseyin'in kesik başı ve esirler Şam'a götürülür. Hz. Ali'nin küçük oğlu Ali Asgar halka bir hutbe verir ve Kerbelâ'da kendilerine yapılan eziyetleri anlatır. Halk bunun üzerine ayaklanır. Yezîd çareyi esirleri Şam'dan göndermekte bulur ve tutsakları Medine'ye gönderir.

Eserin altıncı bölüm başlığı "Hâtıme fi'l-mevâ'ıza ve'l-münâcât" adını taşımaktadır. Bahşî bu bölümde Hz. Peygamber'in evlatlarının kaldığı muamelenin hak olmadığına değinir ve Hz. Peygamber'in Hz. Hüseyin'e olan muhabbeti tekrar dile getirilir. İnsanlar için doğru yolun onların izinden gitmek olduğunu söyleyen Bahşî kendisi için dua isteyerek eserini tamamlar.

4. BÖLÜM

MAKTEL-İ HÜSEYN

4.1. Nüsha Tavsifleri

4.1.1. DTCF Kütüphanesi M. Ozak-1/248

Nüsha Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Muzaffer Ozak-1 kitaplığı numara 248’de kayıtlıdır. Toplamda 67 yaprak olan nüshanın son yaprağı boş olup metin kısmı 66 yaprak olan eser turuncu renkte ebru kaplı bir karton ile ciltlenmiştir. Eser genel olarak okunaklı harekeli nesih bir hatla kaleme alınmış olup bölüm başlıkları ve vasıta beyitleri kırmızı renkte mürekkep ile yazılmıştır. Müstensih kaydı olmamakla birlikte ferağ kaydında eserin 938 (1531-32) yılında istinsah edildiği görülmektedir. Nüshanın 34a sayfasından itibaren 2 varak 21 beyit eksiktir. Anlamda doğrudan bir bozukluk olmadığı için bugüne kadarki araştırmalarda bu durum fark edilememiştir.

Başı: Elḥamdülillāhillezī evle’l velā ehle’l belā

Sonu: Diyenler cān u dilden buña āmin

Olar da bulsun anlaruñ maḳāmın (1000)

Temmet-i bi-‘avnillāhi Te‘ālā

Tarih fi-şehr-i Şa‘bān

Fī senete semāniye

Ve selāsīn

Ve tis‘a

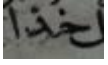
Mi‘e

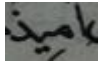
İki nüshasını incelediğimiz Maktel-i Hüseyin’in “DTCF” nüshasının imla ve şekil hususiyetleri bakımından “BEEK” nüshasından daha eski bir dönemde istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

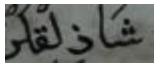
“DTCF” nüshasında görülen şekil farklılıkları şunlardır:

- Umumiyetle “d” ile yazılan bazı kelimeler nüshada “z” ile yazılmıştır. Söz konusu husus eski dönem Farsça metinlerinde görülen bir özelliktir. Farsça’da bu ses XV. yüzyıldan sonra “d” ile gösterilmiştir.¹¹⁸

hoz (112)

huzā (290)

ümiz (555)

şaz (773)

- DTCF nüshasının diğer bir özelliği ise Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin orijinal imlasıyla kullanılmasıdır. Bu sebeple yapılan transkripsiyonda bu tür kelimeler Arapça ve Farsça imlalarına bağlı kalınarak yazılmıştır. BEEK nüshasında ise bu kelimeler Türkçe okunuşuna göre yazılmıştır:

	DTCF	BEEK
23.	şabr	şabır
170.	mühr	mühür
895.	vaqt	vaķit
860.	hük̄m	hüküm
922.	āsmān	āsumān

4.1.2. BEEK Ulucami 8074/1

Nüsha Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi Ulucami bölümü numara 8074/1’de kayıtlıdır. Eser toplamda 37 yaprağa ilaveten 38. sayfanın a yüzü olup b yüzü eksiktir. Nüşanın her bir sayfasında 13 beyit vardır bu itibarla nüshada 965 beyit mevcuttur. Eserin ilk yaprağı yırtık olup

¹¹⁸ Ahmed Ateş-Abdülvehhāb Tarzi, *Farsça Grameri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1976, ss.7-8.

onuncu ve son yaprağı da eksiktir. Harekeli nesihle yazılan nüsha da diğer nüshaya benzer şekilde bölüm başlıkları ve tekrar eden vasıta beyitleri kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Diğer nüsha ile kıyaslandığında hattı pek okunaklı olmayıp tahrip olmuş turuncu renkte bir karton ile ciltlenmiştir. Nüsha Hâzâ Mağtel-i Hüseyñ Rağıyallahu anh başlığı ile başlamaktadır.

Başı: Elğamdüillâhillezî evle'1 velâ ehle'1 belâ
İz fi'1-belâ evle'1 ilâ hâle'1 vilâ kıable'1 belâ

Sonu: Sebep olup bunı hem oğudana
Oğuyup diñleyici oğuduna

4.2. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem

Mevcut iki nüshası üzerinden tenkitli neşri yapılan yazma eserin nüsha tavsiflerinde değindiğimiz hususiyetlerin yanında A nüshasının imla ve dil özellikleri açısından daha eski olması, B nüshasına kıyasla daha eksiksiz olması gibi sebeplerden dolayı metin, müellif hattına daha yakın olduğunu düşündüğümüz A nüshası esas alınarak oluşturulmuştur. B nüshası ile mevcut farklar dipnotlarda gösterilmiştir. Çalışmanın metin kısmında takip ettiğimiz yol ve yöntemler aşağıda gösterilmiştir:

- İki nüsha üzerinden yapılan tenkitli neşir sonucunda eksiklikler giderilmiş ve her beyit ve varak için numaralandırma yapılmıştır.
- Asıl nüshada (DTCF) bulunan vezin bozuklukları ve yazım yanlışları söz konusu olduğunda önce diğer nüshaya (BEEK) müracaat edilmiş, eğer bu şekilde düzeltme sağlanmışsa, düzeltilen ifade parantez ( ) içinde gösterilmiş ve sebebi gerekli görülen yerlerde dipnotlarda açıklanmıştır.
- Eserde bulunan vezin bozuklukları, hatalı ve eksik yazımlar eğer diğer nüshada da düzeltilmemişse anlam, ifade, üslup, kafiye, redif ve vezin gibi konular göz önüne alınarak düzeltilmeye gayret edilmiştir. Bu hususta yapılan eklemeler köşeli parantez [ ] ile gösterilmiştir.
- Nüsha farklılıklarında öncelikle hangi nüshadaki ibare esas alınan nüshadaki ibare gösterilip iki nokta (:) bırakıldıktan sonra diğer nüshadaki şekli gösterilmiştir.
- Yazmanın varak numaraları sayfanın en sol kısmında varağın a ve b yüzünü ifade edecek şekilde (1^b – 2^a) gösterilmiştir.
- Varak sayfasından sonra gelen “A” harfi A.Ü DTCF nüshasını; “B” harfi ise BEEK nüshasını ifade etmektedir.
- Metinde bulunan bölüm başlıkları büyük ve koyu bir şekilde yazılmış, ilgili bölümün vezni köşeli parantez [ ] içinde verilmiştir. Veznin değişmediği yeni bölümlerde parantez ( ) içinde gösterilmiştir.
- Eserde geçen ayet ve hadis iktibasları italik yazılarak, anlamları dipnotlarda gösterilmiştir.
- Arapça ve Farsça ibareler içeren beyit veya mısralar italik yazılmış ve anlamları dipnotlarda verilmiştir.
- Bağlaçlar ve günümüzde kullanılan bazı dil bilgisel ekler eserde bitişik yazıldığında ekin önüne (-) işareti konularak yazmadaki esas yazıma bağlı kalınmıştır.
- Nüshadaki yazım yanlışları noktanın konulmaması veya yanlış yere konulması durumunda umumiyetle dipnotta gösterilmeden düzeltilmiştir.
- Aynı kelimenin iki farklı yazımı eser boyunca tekrarlanmışsa biri tercih edilmeyip yazmadaki ibareye bağlı kalınmıştır. (koku-koğu gibi)

4.3. Transkripsiyon Alfabeti

آ	a , â
أ	a , e , ı , i , u , ü
ب	b , p
پ	p
ت	t
ث	s
ج	c , ç
چ	ç
ح	h
ح	h
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
س	ş
ک	ş
ک	d, z
ط	t
ظ	z
ع	c
غ	ğ
ف	f
ق	q
ک	k ,g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v (u, ü, o, ö)
ه	h (a, e)
ی	y (ı, i, ī)
ء	'

*Farsça “vāv-ı ma'dule” ile yazılan kelimelerde bu husus “h”iş” örneğinde olduğu gibi gösterilmiştir.

4.4. Tenkitli Metin

- 1^b Hāzā Maḳtel-i Hüseyn Rađıyallāhu Ecma‘ın¹¹⁹
Bismillāhirrahmānirrahīm¹²⁰
- [Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün]
1. Elḥamdülillāhillezī evle‘l velā ehle‘l belā
İz fi‘l-belā evle‘l ilā ḥāle‘l vilā ḳable‘l belā ¹²¹
  2. Şümme‘s-şalātü‘ş-şāfiye¹²² ber-Muştafā-yı pür-şafā
Ber-āl ü ber aşḫāb u ev zümre‘i ehl-i ıstıfā¹²³
  3. Hem ber heme peygamberān an rehberān-ı serverān
Pes ber cemī‘-i peyrevān ez cümle-i dīn-perverān¹²⁴
  4. Şallū ‘aleyhim cümleten min evvelīn ve‘l-aḫirīn
Ez ehl-i tã‘at ecma‘ın ber-āsumān u ber-zemīn¹²⁵
  5. *Ëy[mü‘minān ü]*¹²⁶*mü‘mināt in taḫlübü ğayre‘l-ḥayāt*
*Şallū ‘ala evle‘l-velāt şallū ‘alā ā‘lel-‘ülāt*¹²⁷
- 2^a 6. Ba‘de‘ş-şenā ve‘l-ḥamdele işre‘btidā bi‘l-besmele¹²⁸
Taḫkīḳ-i maḳtel édelüm düşşün cihāne ğulgüle

¹¹⁹ Rađıyallāhu Ecma‘ın: Rađıyalāhu‘anhu B

* “Bu Hüseyn’in maktelidir Allah onların hepsinden razı olsun.”

¹²⁰ “Rahmān ve Rahīm olan Allāh’ın adıyla.”

¹²¹ “Hamd olsun O Allaha ki bela vuku bulmadan önce halini düzeltenlerin yardımcısıdır.”

¹²² Şümme‘s-şalātü‘ş-şāfiye: Şümme‘ş-salavatü‘ş-şāfiyatı B

¹²³ “Sonra ihlas ile salāt olsun safā dolu Mustafaya; ailesine ashabına ve kutlu ehine.

¹²⁴ “Hem tüm peygamberlere önder olan serverlerin rehberine hem de onun izinden gidenlerin hepsine ve tüm din perverlerine.

¹²⁵ “Baştan sona herkesin selamı olsun O’na; gökde ve yerdeki takva ehlinin O’na selam olsun.”

¹²⁶ Sehven tekrar edilen mü‘mināt kelimesi düzeltildi.

¹²⁷ “Ey müminler başka bir hayat istiyorsanız, ilklerin ilkine, yücelerin yücüne salāt ve selam edin.”

¹²⁸ “Onu övmeye başlamadan önce besmele ile başlamak gerekir.”

7. Èy dōsitān éy dōsitān éy şādīkān-ı dilsitān
Taḥkīk [ü] tedkīk édelüm şunmaḳ çü¹²⁹ sâ'ir dāsītān
8. Cān sem^ç-ile diñleñ bunı koñ yolına cān u teni
Aldanmañuz bu fānīye tīzcek geçer işbu denī
9. Ādem ḳanı yā Nūḥ ḳanı ḳanı Ḥalīlullāh ḳanı
Ḳanı anuñ oğlanları ḳanı Zebīhullāh ḳanı
10. Dāvūd ḳanı Āşaf ḳanı ḳanı Süleyman-ı Nebī
İskender ü Loḳmān ḳanı fikr ét ki ḳoya mı seni
11. Mūsā ḳanı Āsā ḳanı ḳanı ya¹³⁰ cümle Mürselīn
2^b *Küllün ‘aleyhim mā yelīk min fazli Rabbi’l-‘ālemīn*¹³¹
12. Ḳanı ḳamunuñ serveri ol şāh Muḥammed Muştafā
Ḳanı ciger-güşeleri bulmadılar bundan vefā
13. Düşmān elinde niçesi bulaşdılar ḳara ḳana
Èy sünniyān-ı dōsitān ağlañ ḳatı yana yana
14. Yaḥyā sen ağla gey ḳatı bī-intihā ét rikḳati
Cürmüñ igen çoḳdur senüñ ola k’ulu¹³² Haḳḳ rahmeti
15. Ol cānlaruñ aḥvālini şerḥ édivér ‘āşıklara
Vāḳi^ç nedür taḥkīk édüp bildür temām şadıklara
16. Yanup yaḳılsuñ her biri āh u firāk u derd-ile
Taş u ağaçlar ağlasun [odlar]¹³³ şaçılsun her dile
- 3a 17. Yédi deñiz efgān édüp dōksünler acı yaşları
Gökler¹³⁴ bulutlar ağlaşup delsünler işbu taşları

¹²⁹ çü: bu B

¹³⁰ Nida kelimesi “yā” vezin sebebiyle “ya” şeklinde kısa olarak yazılmıştır.

¹³¹ “Âlemlerin Rabbi’nin fazlına ulaşanların hepsinin üzerine olsun.”

¹³² ki’lu: ide B

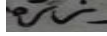
¹³³ Otlar şeklinde yazılan kelime anlam gereği düzeltilmiştir.

¹³⁴ Gökler: Gökde B

18. H̄asret odı yakup özün̄ kül eylesün için taşın
‘Ālem kamu feryād édüp taşlara dögsün taş başın
19. Ēy pādişāh-ı bī-zevāl hayy ü kerīm ü lā-yezāl
Ēy vāhid ü ferd ü ehad éy zū’l-celāli ve’l- cemāl¹³⁵
20. Şerh̄ édivér şadrum benüm sakla halelden hem dilüm
Vaşf édeyin ol h̄vānları dergāhuña açıp elüm
21. H̄atm ét kitābum hayr-ile andan ilet ilden ile
Tā kim okuya dostlarıñ alup anı elden ele
22. Bilüp H̄üseyn’ün̄ hālını dağı Hasan ahvālını
3^b H̄alt édeler gözyaşına cigirlerinün̄ kanını
23. Şabr édemeyüp taşlar āh édüben ağlaşalar
Ola ki luţfuñ érişüp ol h̄āşlara ulaşalar
24. Meclislerinde kuluñı añup du‘ālar édeler
Luţf édüben hem Fātiha okuyup andan gideler
25. Devrān geçe biz göçevüz dār-ı beķāya geçevüz
Dostlar du‘āsıyla n’ola vaşluñ şerābın içevüz
26. H̄ayr-ile göçer éy Raḥīm mahz-ı keremle cümlemüz
Sen luţf u ihsān işlegil ger çok h̄atā kılduksa biz
27. Ğark étse ‘ālem halkını deryā-yı rahmet éy Ğanī
Bir zerre¹³⁶ hiç eksilmeyüp ırkırmaya hergiz seni
- 4^a 28. Çün luţfuñuñ yok gāyeti kapuñda sā’il muḥterem
Geldüm kapuña sā’ilem reddétmeyesin umaram
29. Çünkim dédüñ lā-takneţū¹³⁷ kesme ümīdüm yā Raḥīm

¹³⁵ Ey sonu olmayan hakiki hayat sahibi kerem sahibi Padişah. Ey emsalsiz, eşi ve benzeri bulunmayan cemal ve celal sahibi Allah

¹³⁶ zerre: katre B

* Zerre kelimesi orjinal imlasına uygun şekilde (z) ile yazılmamıştır.

¹³⁷ Ayet-i Kerime “Asla ümit kesmeyin.” Zümer 39/53.

- Bakma yüzüm karasına afv ét suçumı yâ Kerîm
30. Bir dem beni koma baña döndür yönüm¹³⁸senden yaña
Yol vér bana éy Pâdişâh yalvarayım dâ'im saña
31. 'İzzün celâlün hâkkı-çün dostuña eyle mültehiğ
Kıtmîriyem evlâdınıñ kodum yola el ü ayak
32. Gerçi şefî'ül-'âlemîn oldur temâm éy Pâdişâh
Ammâ benüm ol servere sensin şefî'üm yâ İlâh
33. Yūsuf şadīkuñ¹³⁹ nitekim tutucağaz kardeşlerin
Çün (sen) şefâ'at¹⁴⁰ eyledün bağışladı hep suçların
- 4^b 34. Ben de umaram yâ Ra'ûf dostuna dilek édesin
Mahz-ı keremle yâ La'tîf ben kaçgunı iledesin
35. Billâhi şey'lillâh éy Hâkk gerçi degülem müstehâk
Lu'tf u kerem yoluyla bak kılma beni halka sebak
36. Yüzüm n'ola sözüm n'ola ya vizrüme 'özüüm n'ola
Musānuñ uyuz kelbiyem lu'tfuñla geldüm bu dile
37. Bunlar da bir öykünmedür el'tāfuña söykenmedür
Tarrārlığıyla 'afv umup bir yol-ıla yayқанmadur
38. Tarrāriyam dostlaruñuñ geldüm bile uş kapuña
Ol dostlaruñ dostluğu-çün koma varayın tapuña
- 5^a 39. Belki *Fuđay*'la beñzerem zāhirde halkı aldaram
Bātında līkin korquban āhirde fazluñ umaram
40. Çünkü¹⁴¹ Fuğayl oldı kabül 'ālemde kodı özge yol

¹³⁸ Bir dem beni koma baña döndür yönüm; Bir beni komağıl baña döndür yüzüm B

¹³⁹ şadīkuñ: şiddīkuñ B

¹⁴⁰ şefâ'at: sen şefâ'at B

* B nüshasındaki "sen" ibaresi vezin gereği eklendi.

¹⁴¹ Çünkü: Çün B

Fazl-ı Fudeyle ola-kim fazlunla ére bu fuzül

41. Dostuñ Hüseyn'i hüsn-içün dostuñ Hasan hasnâ-içün
İmân-ile al cānumuz senden yaña gönüle çün
42. Hürmetleri-çün anlaruñ anlar-içün giryānlaruñ
Anlar-ile haşr eyleyüb ref'ét yérin bu cānlaruñ¹⁴²
43. Kaşd étdigüm ma'ni içün sen bildügüñ 'ayni-içün
Maqşūda érgür cümlemüz luţf it déme çün¹⁴³ yā niçün
44. Her kim diye āmin buña 'avn eyleyüp bunda baña
Anda yarın haşr olıcağ 'avn eyle éy Hağ sen aña
45. Éy mü'minān [ü] mü'mināt in taţlibū ğayre'l-hayāt
Şallū 'alā evle'l-velāt sallū 'alā ā'le'l 'ülāt¹⁴⁴

5^b

Fī medhi'n-Nebi 'aleyhi's-salātü ve's-selām u aşhābihi ve ezvācihi

[Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün]

46. Gel éy 'ākil¹⁴⁵ te'ağğul kıl ki Halkuñ halkı niçündür
'İkāl-i 'ağlı hall édüp te'ağğul kıl bu¹⁴⁶ aşl-çündür
47. Cihān mir'āt-ı Mevlādur zuhūrı anda evlādur
Habībullāh çü 'ālādur kamudan anda eclādur
48. Cihānuñ 'aynıdur insān anuñ insānıdur server
Görülmez ille añunla pes oldur cümleye rehber
49. Cemī'-i 'ālem andandur o Allāhuñ nūrındandur¹⁴⁷

¹⁴² cānlaruñ: hānlaruñ B

¹⁴³ luţf id déme yā niçün: luţf ét yā étme niçün B

¹⁴⁴ "Ey mümünler başka bir hayat istiyorsanız, ilklerin ilkinde, yücelerin yücesine salāt ve selam edin."

¹⁴⁵ 'ākil: mü'min B

¹⁴⁶ te'ağğul ki: te'ağğul kıl bu B

¹⁴⁷ nūrındandur: sözindendür B

- 6^a Şerāb-ı hubbı öñ¹⁴⁸ içdi soñ içilen¹⁴⁹ sözindendür
50. Hudānuñ şem‘idür ol nūr aña pervānedür ‘ālem
Çerāği¹⁵⁰ andan uyarur dü ‘ālemde benī ādem
51. Muḥīti baḥr-ı raḥmetdür yédi deryā aña kaṭre
İki ‘ālemde beyzādur güneş zerrātına zerre
52. Anı Allāh öger ancak ço éy Yaḥyā baş ağırtma
Velī dé çün ḥirīdārsın yūri dönüp gerü gitme
53. Pes andan şaḥbī¹⁵¹ hep cümle *nücūmu ihtidālardur*¹⁵²
Biri biñdür biri birdür mükemmel *muḳtedālardur*.
54. Ḥuşūşā çār-yārı-kim nazīri yoḳdur anlaruñ
Seçilmez biri birinden ḥişāli çoḳdur anlaruñ
- 6^b 55. Nitekim server ögölmez kemāliyle olarda hem
Çü teslīm oluban şeksüz birükdürdiler aña hem
56. Her ol kimse-kim anuñdur kemāl-i fazla maḫhardur
Görün ol ‘Ā’işe ana ‘ilimde nice aḫhardur
57. Ne‘am her biri ehlinden şerīf ü ḥüb u serverdür
Velī bu cümle içinde Ḥadīce özge gevherdür
58. O cānlar cānı ananuñ ‘aceb mişli mi var anuñ
Ne hoş terk étđi gör varın yolında şāh-ı şāhānuñ
59. Şadefdür ol şemīn dürler leāl-i ‘ıkd-ı cevherler¹⁵³
Çamu andan durur dérler rivāyet ehli rehberler¹⁵⁴

¹⁴⁸ öñ: ol B

¹⁴⁹ içilen: inciler B

¹⁵⁰ çerāği: çirāği A

¹⁵¹ Şaḥābī kelimesi vezin gereği şaḥbī şeklinde yazılmıştır.

¹⁵² Hadis-i Şerif: “Ashabım yıldızlar gibidir. Kim bir yıldıza uyarsa hidayete erer.” Ayrıntılı bilgi için bkz: Beyhakī Ebu Bekir Ahemd b. el Hüseyin, *el Medhal ile’s-Süneni’l Kübrā*, thk. el Azami, Kuveyt: Dāru’l- Hulefā, s. 163.

¹⁵³ cevherler: cevherdür B

¹⁵⁴ rehberler: rehberdür B

- 7^a
60. Olupdur Fâtıma andan¹⁵⁵ Hüseyin-ile Hasan andan
Zihî ümm ü zihî evlād¹⁵⁶ yaraşuq adları andan¹⁵⁷
61. Muhaşşal fazlı bunlaruñ¹⁵⁸ biründür hadd-i pâyândur
Bular medhinde hayrândur kamusı ehl-i ‘irfândur
62. Ne hālüm var ne dilüm var ki bunda söyleyem ben de
Kuşūr u ‘aczi çok bende ki düşmişem katı bende
63. Egerçi katı kâşiyem ki ben kanda vü siz kanda
Velî kudret vérürse Haqq diyem biñde birin ben de
64. İlāhî sen ‘ināyet kıl ki ben de söyleyem bunda
Recādur kim kabül ola birisi béşde yā onda
65. Şoñında¹⁵⁹ dostlar içinde oğuna bu bugün bunda
Ola kim bile kopula kopulucağ o gün onda
- 7^b
66. Dile ihlāş kapusın aç dilümden feyz-i rahmet saç
Ola kim h^vān-i feyzüñle¹⁶⁰ toya her ac u her muhtāc
67. Talam deryā-yı evlāda çıkaram çok bahālu dürr
Şatam aña ki cān u baş vérür démez bahāludur
68. Şatup aqmaş-ı ebhāyı olam dellālī sādātuñ
Yéter baña izāfāt-ı ahālisi siyādātuñ
69. *Elā yā eyyühe’l-ihvān şalādur eş-şalāt oquñ*
Mu‘aţtar oluban meclis güzel hoş kokuñlar koquñ

---

¹⁵⁵ andan B

¹⁵⁶ evlād: evlād u A

¹⁵⁷ andan: andandur B

¹⁵⁸ bunlaruñ: anlaruñ B

¹⁵⁹ Şoñında: Şoñumda A

¹⁶⁰ feyzüñle: fazluñla B

**Fî nev 'î āḥar min medhi'l-āli ve'l-evlādı raḍıyallāhu
te'ālā 'anhüm ecma'ın**

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

70. Gel imdi açdum uş dükkân şataram dürlü dürlü dür
'Acep şarrāf-ı bezzāzam meta'um dürlü dürlüdür
- 8^a 71. (Gel)¹⁶¹imdi cān etegin aç saçayın hoş güzel dürler
Getür cānuñ kulağını daḳayın özge¹⁶² gevherler
72. Bil imdi ḥubb-ı evlāduñ cevāhir şeb-çerāğıdır
Selāṭin-i sa'adātuñ gereklü key yarağıdır
73. Zihî devlet anuñdur kim seve evlādı vü āli
*Ve men māte 'alā ḥubbin lehüm*¹⁶³ aḥbārıdır ḥāli
74. Ki *Keşşāf* içre gelmişdür bu ma'nide ḥaberler çok
Ne keşşāf istenür evvel ki bunda zerrece şek yok
75. Kim ola şek éde bunda ki Ḳur'ān buña ṭanuḳdur
Velî bu sırrı ol añlar ki ḡafletden uyanuḳdur
76. Niçe āyāt u hem aḥbār öger āli vü evlādı
8^b Hem uşbu devr-i āḥirde biriñün érdi¹⁶⁴ feryadı
77. Cihāmı fitne almışken bida' her yérde ṭolmışken
Ṭoḡup ol bedr-i enver vardırıldı sünnet olmışken
78. Münevver étdi pes Rüm'ı sünen nürü ile ol Şāh
Ki zīra şems-i kevneynden alur nürü tamām ol māh

¹⁶¹ Dé: Gel B

* Anlam ve vezine olan uyumu sebebiyle B nüshasındaki “gel” ifadesi tercih edildi.

¹⁶² özge: dürlü B

¹⁶³ “Bilin ki kim, Āl-i Muhammd'in sevgisi üzere ölürse şehit olarak ölmüştür.” şeklinde başlayıp, onları sevenlerin kavuşacağı müjdeleri anlatan hadis-i şerif. Ayrıntılı bilgi için bkz. Zemahşeri, Ebu'l- Kasım Mahmud b. Amr, *el-Keşşaf*, c. 4, Beyrut: Daru'l- Kitabi'l- Arabî, 1407, s. 220.

¹⁶⁴ érdi: zār B

79. Ulu deryā-durur aqđı Buḫāra'dan bu araya
Ma'arif dürrine ṭālib gerekdür¹⁶⁵ anda araya
80. *Semiyyü ceddühü 'l- a'lā ḫuşuşā b'ismihi 'l-esmā*
Kerāmātını kim şayar *fela tühşar velā tühşā*¹⁶⁶
81. Emīr Sultān dénür aña Muḫammedür velī adı
Neyi mısr-ı şafādandur şekerden ṭatludur ṭadı
- 9^a 82. Gerekdür imdi mü'minler seveler cümle sādātı
Ki zīra anlaruñ ḫubbi vérür şeksüz sa'ādātı
83. 'Aceb şek mi olur şunda Ḥüseyn ile Ḥasan ḫubbi
Ḥabībullāh tiz iltür 'alāyıkdan kesib ḳalbi
84. Ne serverler-durur anlar sevenleri dil ü cāndan
İşit-kim bir 'aceb ḳışşa olupdur ḫişşe al andan
85. Ki bir gün yazı yazışub benüm yég dédi her biri
Varup 'arz eylediler pes babalarına bu emri
86. Dédi ol ben utanuram anañuza varuñ yürüñ
Aña da böyle 'arz édüñ o nice dér anı görüñ
87. Analarına vardılar o daḫı eyle buyurdu
- 9^b 88. Dedeñüze varuñ-kim ol ḳamudan yég bilür dédi
Çü vardılar o sultāna olar da eyle dédiler
Velī sormağa Cibrīle biraz te'hīre ḳodılar
89. Çü geldi şordı pes aña o da anlar gibi dédi
Velī 'arz eyledi Ḥaḳḳ'a görüñ Ḥaḳḳ nice buyurdı
90. Çü¹⁶⁷ Cennetden bir elma al o ḫaṭṭeyn üzerine at

¹⁶⁵ dürrine ṭālib gerekdür: dürrin isteyen gerek-kim B

¹⁶⁶ "Onu dedesi özel bir isimle ismlendirdi. Onun kim keramatini saymaya kallkarsa saymayı bitiremez hem de sayı bitmez."

¹⁶⁷ Çü: Ki B

- Ne haṭ üstüne¹⁶⁸ varursa bilũñ ol yég-durur bi'z-zāt
91. Hemān ki¹⁶⁹ atdı elmayı iki pāre olup fi'l-hāl
Biri birne biri birne varup ḥall oldı ol işkāl
92. Gine¹⁷⁰ bir gün Resūlallāh otururdu olar bile
Bir elma vérdi bir kişi ne oldı anda gör ḥele¹⁷¹
- 10^a 93. Ki¹⁷² bir elma ikisine vérmek oldı pes müşkil
Gelüp Cibrīl aña dédi güreşdür yénene vérgil
94. Pes eyle étdi ol server güreşdiler ol arslanlar
Biri birne biri birne¹⁷³ dé қоçum dédiler anlar
95. Hiç ašlā gālib olmadı olaruñ biri birine
Revā mı görür ol Mevlā olaruñ biri birine
96. Bir elma daḥı Cennetden alup érgürdi tiz Cibrīl
Birer aldılar elmayı arada oldu ḥoş tā'dīl
97. *Elā yā eyyühe'l-iḥvān šalādur eṣ-šalāt okuñ*
Mu'atṭar oluban meclis güzel ḥoş қоқular қоқuñ
98. Gel imdi añla éy 'ākil ne sultānlar durur anlar
Revādur kim fidā ola olara ol seven cānlar
- 10^b 99. Zihī 'izzet zihī devlet ki Ḥaḳ anlara vérmışdür
Zihī қurbet zihī vuşlat ki anlar aña érmişdür
100. 'Aceb dillerle olur mı olaruñ vaşf-ı evşāfi
Ya gönülle¹⁷⁴ bilinür mi olaruñ künh-i elṭāfi

¹⁶⁸ üstüne: üstine B

¹⁶⁹ ki: kim B

¹⁷⁰ Gine: Yine B

¹⁷¹ ḥele: hile A

¹⁷² Ki: Çü B

¹⁷³ Birine kelimesi vezin gereği cezimli (birne) yazılmıştır.

¹⁷⁴ gönülle: gönülde B

101. Gör a ol anaların da ne cānlar cānıdur ol cān
Anuñ vaşf-ı kemāline ‘aceb nice érer insān
102. Ki şol gün Hāyber’i Hāydar alub geldi aña dédi
Gör a şol Zūlfikārı-kim buñunla Hāyber alındı
103. Gelüp dédi ki yā seyyid ben anı (öñde)¹⁷⁵ bilürdüm
O dem ki¹⁷⁶ Cennet içinde babamla bile olurum
- 11^a 104. ‘Alī hāzretleri bundan ta‘accub eyleyüp tırdı
Bunuñ sırrını bilmek-çün Resüllullahı tiz vardı
105. Aña bunı haber vérdi o da tiz vardı Zehrāya
Dédi yā Fātıma dé-gil kaçan érdük ol araya
106. Dédi şol-dem ki Mi‘rāca çıķuben Cennete girdük
Yürürken Cennet içinde bir elma dibine érdük
107. Dibinde Zūlfikār anuñ tırdı maħzūn-idi anda
Yazılmışdı ‘Alī vaşfı benüm vaşfumla zāhrında
108. Dédi pes saña Cebrā’il yé şu eşmārı¹⁷⁷ cennetden
Pes alduñ bir kıızıl elma elüñle sen ol ağaçdan
109. Yédüñ nişfin qodun nişfin anama armağan étdüñ
11^b Yédi ol nişfi ol daħı şu dem ki aña iletdüñ
110. O nişfindan yaradıldum ki tā geh geh ki oturam
Kapuñda anda gibiyem qokusın sende buluram
111. Anı taşdıķ édüp server alıncuğında hoş öpdı
Dédi tıya aña kim ol senüñ-ile bile qopdı
112. O serverler çü¹⁷⁸ bundandur bu hōd ma‘lūm ki qandandur

---

¹⁷⁵ öñde: evvel de A

* B nüshasındaki “öñde” ibaresi vezin gereği tercih edildi.

¹⁷⁶ ki: kim B

¹⁷⁷ eşmārı: elmayı B

¹⁷⁸ çü: çün A

Bular fazlını haşr étmek ‘aceb bilsem ne¹⁷⁹ yöndendür

113. *Elā yā eyyühe’l-ihvān şalādur eş-şalāt okuñ*
Mu‘aţtar oluban meclis güzel hoş kókular kokuñ

Fī Mebde-i Kışşa-ı Kerbelā

(Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ilün Mefā’ılün)

114. Yine bir hoş ‘aceb kışşa diyelüm aluñuz hişşe
12^a Velī bu¹⁸⁰ kışşadan hişşe alıncağ görünür ğussa
115. Egerçi ğuşşadur ammā katı hoş hişşedür bilgil
Anı devletlü cān alur dil ü cāndan kabūl étgil
116. Budur ol-kim Resūlulah kaçan-kim fahr¹⁸¹ kılurdı
Mübārek yüzini halka dönüb nūrlar şaçılurdı
117. Velī bir ğün kılup kalkdı¹⁸² ‘Alīyi bile kaldurdı
Varup Zehrā kapusına ‘Alīye tur dédi turdı
118. Dédi tur bunda halkı yığ melā’ik gelmek isterler
Bugün zīrā Hüseyn oldı¹⁸³ bize tehniye éderler
119. Ebūbekr eglenimeyüp o dahı geldi kapuya
‘Alī’den istedi destur o da girmege tapuya
120. Dédi meşğul-durur anlar ki toğmışdur Hüseyn el-ān
12^b Melekler geldi dört yüz biñ dahı yigirmi dört bin kān
121. ‘Ömer de geldi ardınca kezālik geldi hem ‘Oşman
Pes andan şoñra aşhābı kamusı geldiler yeksān

¹⁷⁹ bilsem ne: bu ne B

¹⁸⁰ bu: ki B

¹⁸¹ fahr: fecr B

¹⁸² kılup kalkdı: talep kıldı B

¹⁸³ oldı: toğdı B

122. Çü emri tehniye oldı bular bir bir gelüp girdi¹⁸⁴
Ebübekr önce girüben ‘Alī kavlin haber vérdi
123. Resülullah aña dédi¹⁸⁵ neden bildüñ melek kemmin
Dédi her zümre dilince haber vérdi kemin limmin¹⁸⁶
124. Ebübekr’e ‘aceb geldi ‘Alīnün bildügi bunı
O server dédi bir ‘āceb dağı var ki işit anı
125. Melā’ik çünki geldiler olar içinde birisi
13^a Cenāh u ricl ü el sınık getürdi anı gayrısı
126. Dédüm aña nedür kıssañ neden böyle-durur hālün
Dédi ben bir muqarrebüm velī ba‘zında ahvālün
127. Semāyı ben açuğ buldum yere bağdum ki bir kişi
El ü ayağı hep¹⁸⁷ düşmiş dédüm müşkil bunıñ işi
128. Buña bu hālde dirlikden ölüm yég demek oldı kāl
Hemān fi’l-hāl dergāhdan érişdi baña işbu hāl
129. Cezā’irden birine Hağğ bırağmış-idi ol anda
Yédi yüz yıl-idi şöyle tururdum dağı ben anda
130. Velī bu dem firıştehler çü tehniyeye geldiler
Benüm hālüm bilürlerdi beni de bile aldılar
131. Şunuñ üzre ki lütfuñdan şefā‘at édesin baña
13^b Hüseyñün hürmeti-çün Hağğ icābet eyleye saña
132. Du‘ā étdüm çün anuñ-çün¹⁸⁸ hemān-dem geldi Cebrāil
Dédi oldı du‘ān mağbül Hüseyñ’ün kundağın çezgil

¹⁸⁴ gelüp girdi: kamu gitdi B

¹⁸⁵ aña dédi: dedi aña

¹⁸⁶ limin: limen B

* Kelimenin doğru yazımı “limen” şeklindedir.

¹⁸⁷ El ü ayağı hep düşmiş: El ü ayağı düşmiş A

¹⁸⁸ Du‘ā étdüm çün anuñ-çün: Çün añun-çün du‘ā étdüm B

133. Şıgāsın şağ eli-ile çü çezdüm şıgadı anı
Berā'at buluben fi'l-ḥāl şağaldı hep ten ü cānı
134. Velī başlayup ağladı dédüm-kim yā melek n'olduñ
Bu ağlamak niçündür pes çü¹⁸⁹derdünden ḥo kırtulduñ
135. Dédi şunuñ ki mīlādı¹⁹⁰ yér ü gök ehline büşrā
Anuñ katline ağlaram benüm-çün hiç degül aşlā
136. Dédüm kim katlı éder anı dédi şor¹⁹¹ Cibril elyağdır
14^a Dédüm pes aña ḥak mıdur bunuñ kavli dédi ḥağdur
137. Hüseyn'üñ mevlidinden Ḥağğ yaratdı bunı biñ yıl öñ
Ki ḥāfız ola ḫabrine anuñ bu dā'im öñ ü soñ
138. Bular böyle olurlarken bulara kıydı zālimler
Anuñ keyfiyyetin cümle rivāyet étđi 'ālimler
139. Hele ba'zı dénür bunda işidesin ne yoldandur
Velī ol işidür anı anuñ sem'ı göñüldendür
140. Dé imdi diñle cān-ile ki tā añlayasın ḥālden¹⁹²
Olup ḥāl ehli ḥoş sen de geçesin kīl-ile ḳālden
141. Nazar kıllı¹⁹³ ol melek eyle muḫarrebken nice düşdi
Gerekmez bir [kelām]¹⁹⁴édüp başından gör neler geçdi
- 14^b 142. İşüñ gücüñ gerekmez söz tutup ağdıqlığa hep yüz¹⁹⁵
Şayılmaz hiç işüñ senüñ ne ḥācet dünyā biñ yavuz
143. İş anuñdur ki ol bilür ne işlerse yérinedür

¹⁸⁹ çü: pes çü B

¹⁹⁰ şunuñ ki mīlādı: şunuñ-kim eyledi B

¹⁹¹ dédi şor: dédi kim şor

¹⁹² ḥālden: cāndan B

¹⁹³ Nazar kıllı: Göre ki: A

* B nüshasındaki “nazar kıllı” ibaresi vezin gereği tercih edildi.

¹⁹⁴ kelām: kemāl A

¹⁹⁵ Şayılmaz hiç işüñ senüñ ne ḥācet dünyā biñ yavuz: Şayılmaz hiç geriye işüñ ne ḥācet diye biñ yā yüz A

- İşine daħl éden işi nedāmet hem yéri'ncedür
144. Zihī tūbā añundur kim aña teslīm ola dā'im
İşin tefvīz édüp aña yolında¹⁹⁶ tura hoş kâ'im
145. Daħı weylüñ anuñdur kim anuñ işine daħl éde
Koyup şer'üñ tarīkini bilisine uyup gide
146. Vére nefsiñ murādını uyup kendü bilisine
Anuñ her işi mekrūhdur yolu n'ola bilisine
147. Yezīd'i bil olardandur ki bir ħodbīn-i gümrāhdur
Şaķın şanma ki yolu var katı bī-rāy u bī-rāhdur
- 15^a 148. Göresin uş neler étdi ne serverler kınan dökdi
Sa'adet köküni kızıp şekāvet ağacın dikdi
149. Ĥuşūsā ol iki nūra ne işler geçdi ol mağbūn¹⁹⁷
Kara kınalara ġark étdi o sultānları ol azğun
150. Bular cümle bilisine uyub yolu komağdandur
Tutup nefsiñ kelāmını 'aķıl¹⁹⁸ sözin şımağdandur
151. İlahī luţf édüp bir dem koma ki nefse uyavuz
Meded érgür ki nefsinüñ¹⁹⁹ kökün kızıben oyavuz
152. Refīkümüzi tevfiķ ét ki anı yola koyavuz
Hem anuñ cümle bozduğın ġerü yérine koyavuz
- 15^b 153. Anuñ cümle murādından geçer k'aşına toyavuz
Yaķīn ét dostlarıña kim koķularına toyavuz
154. Alup koķusın anlarıñ ġirevüz yollarına hoş
Oñup her-dürlü işümüz düşümüz daħı ola tuş

¹⁹⁶ yolında: yerinde B

¹⁹⁷ mağbūn: mel'ün B

¹⁹⁸ 'aķıl: 'aķl A

¹⁹⁹ nefsinüñ: şerrinüñ B

155. Hudāyā mahz-ı cūduñla ayırma bizi anlardan
Çıkarma yollarından hiç bir anda cümle anlardan
156. Hüseyin-ile Hasan hubbın bağışla bize lutf édüp
Olar tavşifine Yā Rab mecāl vér baña [atf] édüp
157. Ki tā diyem ki düşmanlar neler étdi o cānlara²⁰⁰
Döke gözler yaşın dostlar teraḥḥüm édüp anlara²⁰¹
158. Firāḫ u zāri vü efgān édeler meclis içinde
16^a Yaḳa feryād odı taḡuñ taşuñ taşıym içinde
159. *Elā yā eyyühe'l-iḥvān şalādur eş-şalāt oḳuñ*
Mu'atṭar oluban meclis güzel hoş ḳoḳular ḳoḳuñ
160. Gel imdi diñle bu sözi nice söz bu cihān süzi²⁰²
Cigerler yaḳıcı odı yaralara şaçan tuzı²⁰³
161. Bağırlar paralayıcı aḳıdan ḳanlı yaşları
Yüreklerden²⁰⁴ çıkararı baş delen her ḳatı taşları
162. Odur o kim rivāyetde²⁰⁵ gelür bir gün Resūlullāh
Analar bā'zı beytinde olurdı ol Ḥalīlullāh
163. Hüseyin-ile Hasan şadrında oynarlardı ke'l-bedreyn
Ḳatı sevgülüler-idi bilā-şek aña ol nūreyn
- 16^b 164. Hüseyin'üñ boynın öpdı pes Hasan aḡzında öpdı hem
Kemāl-i mahz-ı şefkatden olara eyledi hoş hem
165. Èrüşüp Cebrāil derhāl dédi Allāh selām éder

²⁰⁰ Ki tā diyem ki neler ḳaldı o cānlara B

²⁰¹ édüp anlara: édeler meclisde B

²⁰² m

²⁰³ Cigerlerde yaḳarı odı yaralara şaçarı tuzı B

²⁰⁴ Yüreklerde: Yüreklerden B

²⁰⁵ o kim rivāyetde: ol kim rivāyetdür B

- Buyurur kim revā mıdur baña karşı oğul öper
166. Benüm hubbum anı ister ki ğayrım külli terk ola
Benem maḥbūb ki gönüller gerek ḥubbumda berk ola
167. Benüm ʿizzüm celālüm-çün anı kim öpdüñ ağızında
Aña ağı içüreler yağa içini ağızında²⁰⁶
168. Hem anı kim boğazında öpdüñ yā Muḥammed bil
Ḳoyun gibi boğazlarlar hemān-dem geldi pes Cibrīl
169. Getürdi bile bir şişe içi ṭolu kıvıl toprak
17^a Dédi kaçan ki şu toprak kan olur²⁰⁷ vakt olur muṭlak
170. Ki oğluñ²⁰⁸ şehīd olur o vakit şakla anı muḥkem
Resūlullāh mūhūr²⁰⁹ urdı anı ḥoş kıldı müstahkem
171. Vérüp ol anaya dédi ne dédi ise Cebrāʿil
Şoñucı oldı hep cümle ne dédi ise ol fāzıl
172. Ki emr étđi Yezīd zālīm birine zehr içürdiler
Birini Kerbelā içre şusuzluğda düşürdiler
173. Hasan çünkim ağı içdi ciğer hep kan olup geçdi
Ḳuşup kanlara bulaşdı zaʿīf olup katı düşdi
174. Ḥüseyn anı şora varub dédi étme ceza^c kardaş
Ki bir milke varursın-kim ebuñ ceddüñ saña yoldaş
- 17^b 175. Ḥadīce Fāṭıma anda anañdur bu iki server
Mubārek yüzlerin görüp olurlar hem sana rehber
176. Dédi pes ol yüzi gülgün ki ʿīd oldı baña bu gün
Dilerdüm bu günü dāʿim ki bu gündür bana düğün

²⁰⁶ Aña ağı vérem içe yağa içini ağızında B

²⁰⁷ olur: ola A

²⁰⁸ oğluñ: oğullarıñ B

²⁰⁹ mūhūr: mühr A

177. Sefer kıldı pes Allāha érişdi yüce dergāha
Geçüp hep cümle ğayrıdan ulaşdı ol Şehensāha
178. Gel imdi dön sen²¹⁰ uhrāya talep eyle ahrāya
Yanup yaqıl bu can-içün érişesin ol a'lāya
179. Bu bir özge musībetdür bunı anı seven bilür
Yezīdi gör neler kıldı daħı görüñ neler kılor
180. Pes ağlañ imdi mü'minler seçilsün Sünnī Hāricden
18^a Hasandur şol ağu içüp cigercügi çıkan içden
181. Bu şol nürdur kim ol server omuzına alup bir gün
Severin sen de sev éy Hāķķ bunı dédi o yüzi gün
182. Benüm-çün pes yaraşur kim ciger kanı çıķa gözden
Yürek çāk ola hasretten aķa gözyaşları yüzden
183. Velī hubbı bu fāninüñ kasāvet vérdi göñlüne
Meded yoķ ağlayımazsın²¹¹ hiç acı düşmez öñüñe
184. 'Acebdür bu senüñ özüñ utanmaz aşla hiç yüzüñ
Bunuñ 'ışķı seni almış baķar toymaz aña gözüñ
185. Bugün yarın olusarsın bilür misin n'olisarsın
Ķamu sevdüklerüñ koyup yaluñuzca varısarsın
186. Düşiser toprağa cismüñ belürsüz olısar resmüñ
18^b Unudusar atañ anañ anılmaz olısar ismüñ
187. Pes aldanma bahāsına nedür kendü bahāsı ne
Çalışıgör rehāsına ki tā rüşen ola sīne
188. Seni gör sen seni Yahyā édegör ĳalbünü ihyā
Dédügüñ tutağör miskīn olurken daħı fi'l-ahyā

---

²¹⁰ dön sen: sen dön B

²¹¹ ağlıyımazsın: ağlayumazam B

189. İlahî sen kerem işle güzel adaşa bağışla
Çıkarma dostlar içinden sağışda bile sağışla
190. Hasan hazretleri hubbın bağışla maḥz-ı cūduñla
Tazarru‘la müyesser kııl édeyin luṭf édüp diñle
191. Meded senden meded senden İlahî kande gideyin
19^a Yapışdum el etegine yā çārem ne nic’édeyin
192. Bularuñ hürmeti-çün sen elüm kesme bu etekden
Kıpularında çün Kıtmır ko kim dā‘im yatayın ben²¹²
193. Sürüni geldüm uş bunda gelen dostlar-ile bende
Hudāyā biylece ilet olarla varıcaḳ anda
194. İlahî çünki bilürsin murādum étmegil rüsvāy
Dédirme²¹³ maḥz-ı cūduñla nidem ben ne kılam vay vay
195. Egerçi ben yalancıyam katı küstāh dilenciye
Velī umamazam senden çalup maḥrumca incinem²¹⁴
196. Kerīmlerden birisinüñ eger gelse kıpasına
Benüm mişlüm bir aç uyuz su’āl étse ıpasına
- 19^b 197. ‘Aceb red eyleyüp anı kovabilemi şöyle aç
Umulmaz kim bu iş ola gide maḥrumca ol muḥtāc
198. Senüñ gibi Kerīm mi var yā bir bencileyin müflis
Pes imdi luṭf édüp koma ıo dostlaruñla fi’l-meclis
199. Hele tavşif-i evlāda vericek luṭf édüp destür
Recādur kim kóvulmayup kıpudan hoş olam mesrūr
200. Senüñ ‘avnüñle çün bildüm²¹⁵ bu dem ba‘zı Hasan hālin

²¹² yatayın ben: yataben A

²¹³ Dédirme: Dédim ki B

²¹⁴ senden çalup maḥrumca incinem: senden beni maḥrum elçiyem B

²¹⁵ bildüm: dédüm B

Diyem ger²¹⁶ lutfuñ olursa Hüseyn'ün dağı aḥvālin

201. *Elā yā eyyühe'l-iḥvān ṣalādur e'ş-şalāt oḳuñ*
Mu'aṭṭar oluben meclis güzel hoş ḳoḳular ḳoḳuñ

Fī beyān-ı sebeb-i ḥurūc-i ḥazreti'l-imām raḍiyallāhü te'alā 'anhü

[Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün]

- 20^a 202. Gel beru imdi diñle gine bir dağı acı ḥaber²¹⁷
Bir ḥaber kim bağırı yaḳup geçürür komaz eṣer
203. Yér ü gök ü ins ü cinn ü hem melekler ağlaşur
Taş degülseñ bir-ki ḳatre sende gözüñden düşür²¹⁸
204. Uş budur ol-kim²¹⁹ ol ana şaḳladı ol şişe'i
Tā ki bekleḡil ol Yezīd'e dekdi gör endişe'i
- A 205. 'Ammusı 'Utbe Yezīd'i şaldı Medīne şehrine
Tā Hüseyn'ün bey'atın alıp döne pes issine
206. Çün Medīne şehrine vardı érişdi ol pelīd
Tiz varup dédi imām'ül-mü'minine ol 'anīd
207. Bil ki senden bey'at ister ol imām'ül-müttaḳīn
- 20^b Dédi ḥāşā belki²²⁰ oldur ol imāmü'z-zālimīn
208. Kim işitdüm ben dedemden²²¹ dédi aña ehl-i nār
Ehl-i nār olan ḳişinüñ emri olar bī-ḳarār
209. Pes ben aña nice uyam çünki hāli eyledür

²¹⁶ Diyem ger: Diyem ki B

²¹⁷ Gel imdi diñle yine bir acı ḥaber B

²¹⁸ sen de gözünden düşür: gözden yaş düşür B

²¹⁹ ol-kim: kim ol B

²²⁰ belki: bil ki B

²²¹ Kim işitdüm ben dedemden: Kim dedemden ben işitdüm B

- Bī-vefadur²²² cümle işi mekr u āl ü hiledür
210. ‘Utbe böyle bildi ol dem çünkü anda bu işi
Tiz Yezīd’e bitı yazup virıbidı bir kışi
211. Kim Hüseyn uymaz saña ki²²³ işbu resme kavlı var
Pes cevabında bitinüñ dédi ol re’s-i şirār
212. Çün saña vara kitābum tiz cevābıyla bile
Al Hüseyn’ün başını gönder ki tā baña gele
- 21^a 213. Çün érişdi ol la‘inüñ kağıdı ol mişline
İmtişāl édüp o mişli itüñ ol it emrine
214. Muştafa’nuñ gözi nūrına ve re’s-i²²⁴ āline
Kaşđ kıldı kim o zālīm anda re’si alına
215. Kūfe’den niçe mekātib dağı geldi servere
Tā Medīne’den çıkup anda ‘Irāk’a tiz ére²²⁵
216. Pes şişe ışmarlanan anaya étdi meşveret
Ol da girdi gördi toprak kana dönmiş *fe’bteket*²²⁶
217. Dédi ana niçün ağlarsın nedur aslı bunuñ
Pes dédi aña o gün şoñun temām ol kışşanuñ
218. Eyle olsa ağlayu vardı dedesi kabrine
Kabri kocup yatur-iken uyhu geldi ‘aynına
- 21^b 219. Zāhir oldı aña nā-gāh ol sirācü’l-‘ālemīn
İki ‘aynı ortasında öpdı hayru’l-‘ālemīn
220. Dédi güyā éy habībī bulaşupsın²²⁷ kanlara

²²² dur: vü A

²²³ uymaz saña ki: uymazsa sana B

²²⁴ ve re’si: ve re’sin B

²²⁵ ére: ine B

²²⁶ febteket: beklet B

* “Ümmü Seleme toprağın kana döndüğünü görünce bu hal onu ağlattı.”

²²⁷ bulaşupsın: bulaşursan B

- Atañ anañ kardeşüñ müştâkdur ériş anlara
- A 221. *El-‘acel şümme’l-‘acel ā‘lā maḳāmuñ fi’l-cinān*
Līki olmaz bi’ş-şehādet vérmeyince anda cān
- A 222. Dédi yā ceddī ne ḥācet gine varmaḳ anda ben
Dédi olmaz yā Ḥabībī ṭatmayınca mevti sen
- A 223. Pes du‘ā étdi o server dédi Yā Rab şabr vér
Bu Ḥabīb’üme benüm hem daḫı a‘zam ecir vér
- 22^a A 224. Çün uyandı uyḳusından cem‘ eyledi ehli gelüp²²⁸
Dédi düşün cümle étdiler [ḡıriv]²²⁹ hālin bilüp
- A 225. Çün ḳamu ehl ü ‘ayālin aldı çıḳdı Kūfe’ye
Bir fiḡān ḳopdı ki anı kim diye o kim tuya
- A 226. Ol gün anda bī-nihāyet étdiler zār u firāk
Ḳadri yétmiş bir kişiyle ṭutdılar yol-ı ‘Irāk
- A 227. Ol arada uğradılar Kūfe’den bir kişiye
Ol ne dédi bu ne dédi diyelum ét taḫşiye
- A 228. Geldi vérdi ‘izzet-ile ol kişi aña selām
Vechini şordı ḫurūcuñ pes cevāp vérdi imām
- A 229. Hetk-i ‘ırz u ḳasd-ı māl olundı şabr étdük temām
Başumuza ḳaşd olındı ḳaçduk işbudur kelām
- 22^b A 230. Kūfe begi çün işitdi Kūfe’ye toḡruldı Şāh
Ol Yezīd’üñ oḡlı Hürr’i viribidi bā-sipāh
- A 231. Biñ kişiyle geldi érđi öyle vaḳtinde aña
Ḳıldılar pes öyleyi gözci ḳoyuban o yaña
- A 232. Çün ḳılındı tiz érişüp geldi vérdi Hürr selām

²²⁸ Mısranın vezni bozuktur.

²²⁹ Nüşhada “ḡırī” şeklinde yazılan kelime düzeltilmiştir.

- Aldı pes anuñ selāmın ol kemāl issi humām
- A 233. Ba‘dehu dédi ki kimsin dédi Hürri bin Yezīd
Dédi yā Hürri nef’a mı yā darra mı olduñ mürīd
- A 234. Dédi yā’bni binti server gönderildüm katl-içün
Līki Allāh şaşlasın kim red olam yarınki gün
- 23^a A 235. Bir kılıñ biñ pāresinden degmeyem ben birine
Līki luţf étdün gérü var anda ceddün yérine
- A 236. Zīra kaçd olmış-durur kim katl oluna hazretün
Olmasun-kim eyle olub yağa bizi hasretün
- A 237. Dédi dönmek kaçan olur başa yazılan gelür
Dönmezem pes giderem ölmek ere ‘ār mı olur
- A 238. Bu maħalde ihtilāf olup dénülmüş çok kelām
Diñle tafşilin diyelüm hep anuñ bir bir temām
- A 239. Kim dédi kim Mekke’deydi ol zemān şāh-ı cihān
Kim Medīne’deydi dédi nitekim kılduk beyān
- A 240. Hem mekātib geldüginün nicedür ol aşlı ne
23^b Şıdķ-ile gördiklerinün érişesin aşlına
- A 241. Maħz-ı hīle miydi k’étd’ehl-i Yezīd
Tā ki al-ıla şehīd étdüre āli ol pelīd
- A 242. Yāhu ğayrı aşlı mı var diyelüm taħķīkini
Diñle cān-ile gönülden nicedür tedķīkini
- A 243. Ba‘zılar dédi ki maħzā hīle idi bī-aşıl
Kaşd-ile étdürdi anı ol hayırsuz bed aşıl
- A 244. Ba‘zı dédi aşlı daħı var-idi hem hīlede
Nice oldu işid imdi aşl-ı tafşil hīlede
- A 245. Mustafā aşhābınuñ ba‘zı olurdı orada

- Kûfe içindeydi kimi kim taşra yurada
- 24^a A 246. Yétmiş iki pehlevânlar var-idi-kim bî-mişâl
Şöyle ki hoş kişilerdi cümlesi hep pür-ııışâl
247. Hâricîydi zâlîm-idi Kûfe Beg'i ol ııasîs²³⁰
Ehl-i dîne müşkil olur zâlîm olucak re'îs
248. İncinüp bunlar havâricden tedârük étdiler
Sünnîlerden on sekiz biñ kimsene ayartdılar
249. Pes kimesne viribidiler Hüseyn'e kim bile
Ehl-i dîne 'avni-çün eglenmeyüp anda gele
250. Çünkü kâşîd érdi aña Mekke'de vérdi peyâm
'İtimâd édemeyüp bir kimse gönderdi imâm
251. Olda geldi eyle buldı belki çok artmış çeri
- 24^b Ya'ni otuz beş biñ olmuş cân baş oynar her biri
252. Gine²³¹ adam şaldılar ol servere çıkdı hemân
Gel gör imdi ehl-i Mekke nice étdiler fiğân
253. Nice eyle étmeye anlar fiğân çünkim imâm
Çıkdı gitdi ay ıolundı büridi ğamdan ğamâm
254. Katı zulmet içre ıalup eylediler zâr u zâr
Ulu kiçi 'âm u hâş u oğul u kıız her ne²³² var
255. Çünkü âğâh oldu bunlar ol Yezîd-i pür-sitem
Tiz haber gönderdi Başra Beg'ine tiz kııl himem
256. Ol pelîd-i²³³ pür-ıılle de nice hîle étdi gör

²³⁰ ııasîs: Yezîd A

* Kûfe beyinin Ubeydullah b. Ziyâd olması sebebiyle A nüshasında verilen bilgi hatalıdır.
Kafiye ve anlam itibarıyla B nüshasındaki ifade tercih edilmiştir.

²³¹ gine: yine B

²³² her ne: her kim B

²³³ pelîd: Yezîd A

- On sekiz biñ er vérüp érişdi pes ol kûfte-ğor
- 25^a 257. ‘Askere dédi ki şehri cümle siz çevre aluñ
Yüz kişi alup dédi ki siz benüm-ile geluñ
258. Mekke yolında olarla geldi ol şāhib-hiyel
Mekke ehli şūretine édūben cümle hivel
259. Ellisiyle bindiler her biri bir ceyyid hecin²³⁴
Hep niķāb-ile bürūdiler olar hep yüzlerin
260. Kūfe’ye çūnkim érişdiler yakın pes ol pelīd²³⁵
Bir mūnādi gönderüp işmarladı muħkem şedīd
261. Déki āgāh oluñ érđi ol²³⁶ emīr’ül-mū’minīn
Şah-ı Merdān ol ‘Alī ibn-i Ĥūseyn-i²³⁷ ber-güzīn
262. Pes mūnādi geldi étđi anı kim²³⁸ ol it dédi
- 25^b Cümle karşı çıkdı ol-kim cümle²³⁹ şehir içindedi
263. Ulu kişi er u ‘avrat oğul u kız hāş u ‘āmm
Yüz yere urup ķamusı étđiler ‘izzet temām
264. Dédiler kim şād geldūñ éy emīr’ül-mū’minīn
Şimdiden gérū sečilür hāricīden ehl-i dīn
265. Tınmadın hiç kimseye tiz tahta geçdi ol dağal
Çūnki girdiler ķatına açdı yüzün ol zağal
266. Pehlevānlar ‘āciz u serkeşte hayrān ķaldılar
Hem oları niçe biñ kişi araya aldılar

*Basra’dan Kūfe’ye hareket eden “Yezīd” olmadığı için B nüshasındaki “pelīd” ifadesi tercih edildi.

²³⁴ her biri bir ceyyid hicin: her birisi ceyyid hecin B

²³⁵ pelīd: Yezīd A

²³⁶ ol: uş B

²³⁷ Alī ibn-i Ĥūseyn: Ĥūseyn ibn-i ‘Alī B

²³⁸ anı kim: anı ki A

²³⁹ cümle: külli B

267. Pes kimisin kırdı kimi gine döndiler aña
Dağı n'oldı hep diyelüm tüt kulağın bu yaña
- 26^a 268. Liki gāfil olma aña hāsılın dérem hemān
Şol ki nef'ī vardur andan nesne qalmaz bī-gümān
269. *Eş-şalātü ve's-selām diñ tā ki meclis nūr ola*
Ehl-i sünnet bula 'izzet hāriciler hor ola

Fī beyānı hāşılı mā vaqa'ahü fī arzı Kerbelā

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

270. Gel berü éy Sünnī Müslim²⁴⁰ gör cihānda ne olur
Şol ki taqdīr-i ilāhī başa yazdı ol gelür
271. Gör Hüseyin'i şehsüvārı nāmudārı kimdür ol
Eyle özge kāmīl-iken nice düşdi aña yol
272. Çün bu yoldan²⁴¹ yazmış-idi Haqq şehīdligi aña
Böyle düşdi zāhire bakup qalup qalma taña
273. Diqqat²⁴² ét sırrın tıyasın hem tıyana uyasın²⁴³
26^b Tıyup uyup diqqat²⁴⁴ édüp niçe cürmüñ tıyasın
274. Pes ne yoldan çıqdu ol-şāh evvelā dédüm saña
Şoñunı bilmek olursan²⁴⁵ müstemi' ol hoş baña
275. Nice çıkdı gerçi dédüm saña anuñ kışşasın
Liki şarf-éd sen Medīne Mekke'nün de hışşesin
276. Pes uñat diñle şoñında niçe oldı kışşası

²⁴⁰ müslim: diñle B

²⁴¹ yoldan: yüzdən B

²⁴² diqqat: riqqat B

²⁴³ hem tıyana uyasın: uyasın B

²⁴⁴ diqqat: riqqat B

²⁴⁵ olursañ: dilersenñ B

- Tā ki yérлу yérine uñat vérule hişsesi
277. Hāşılı çünkim birinden²⁴⁶ çıkdı ol cānlar cānı
Yér-yérin düşmān çerisi çıkdı tutmağa anı
278. Ol çü²⁴⁷ toğrudur gelince vardı varacağ yére
Düşmen egüridür öñürtdi taldı düşmen dā'ire
- 27^a 279. Çünki çıkmış oldu server dönmedi Hürri söz-ile
N'olacağı dénmiş-idi gider-idi sūz ile
280. Pes érişdi bir yére kim bildi adı Kerbelā
Dédi bunda érişiser bize kerb ü çok belā²⁴⁸
281. Dökülüser kanumuz hem yıkılısar yükümüz
Cevr-i²⁴⁹ düşmandan beğāyet yétiserdür yükümüz
282. Gördiler düşman çerisi çevre şuyı kaplamış
Ol arada bunlar-içün konacağ yér kalmamış
283. Bir kırac şusuz yére nā-çār oluban kaldılar²⁵⁰
Gördi düşmān leşkeri de anlar anda indiler
284. Ol Yezīd-i pür-sitemden érdi nā-gāh bir kişi
Kim Hüseyn'ün bey'atı yā başı bitürür işi
- 27^b 285. Ol çeriye baş olan 'Amr ibn-i Sa'd-ı bed-nihād
Sünni-iken hāricī olan sañu şerr'ül-'ibād
286. Tiz münādi gönderüp dédi ki mehl olsun size
Kim uyar mısız veya uymaz mısız déğün bize
287. Dédi Server Cum'a gécesi-durur koñ bu géce
Kodılar étdi 'ibādet ol gice uçdan uca

²⁴⁶ birinden: yérinden B

²⁴⁷ Ol çü: ol ki B

²⁴⁸ bize kerbü çok belā: bunda çok kerb ü belā B

²⁴⁹ Cevr: çevre B

²⁵⁰ kaldılar: kondılar B

288. Pes dédi yoldaşalarına éy benüm kardeşlerüm
Éy bile olan benüm yārenlerüm yoldaşlarum
289. Bunlaruñ qasdı bañadur siz gine dönüñ gidüñ²⁵¹
Luţf idüñ bir dürlü dağı olmasun eyle idüñ²⁵²
- 28^a 290. İşbu söze şanuğ olsun ol Hüdā kim anda ben²⁵³
Kılmayam sizden şikāyet eyle bilsün hep dönen
291. Dédiler anlar qamusı éy bizüm sultānumuz
Yoluña olsun fidā hep cümle hānumānumuz
292. Ne gönülle biz seni bunda koyuben gidevüz
Senden ayru éy ‘acep biz dünyede nicidevüz
293. El dutuşup küllisi and içdi kim dönmeyeler
Bil²⁵⁴ anuñ öñinde cümle cān u baş oynayalar²⁵⁵
294. Çün işitdi anlaruñ işbu kelāmın ol güzīn
Anlara kıldı begāyet hoş du‘ā vü aferīn
295. Pes dédi oğlı ‘Alī’ye al otuz kimse bile
28^b Var şudan yaña ola kim saña Hāqğ yārī kıla
296. On iki biñ kişi zabt étدی şuyı vérmediler
Cidd ü cehd édüp olar aşlā şuya érmediler
297. Pes yédi gün anlar anda hep şusuzca qaldılar
Hem namāzı da teyemmüm eyleyüben kıldılar
298. Pes viribidi olara bir kişi ol mu‘teber
Tā ki varup bile ol ki nicedür aşl-ı haber
299. Vardı dédi anlara kim niçe nāme yazdılar

²⁵¹ gine dönüñ gidüñ: siz yine dönün gérü B

²⁵² eyle idüñ: imden-gérü B

²⁵³ anda ben: édeyin B

²⁵⁴ Bil: Hep B

²⁵⁵ oynayalar: oynadılar B

- Oğuduñuz bizi bunda bu mıdı hem kaçduñuz
300. Kurre-i ‘ayn’ür-resül ibn-i’l-‘Alī’yyi’l-murteżā
Neyledi-y-idi size kim oldı bu işe sezā
- 29a 301. Yédi gündür hep şusuz buñaldılar²⁵⁶ ins ü devāb
Pes esirgeñ anları éy kavm-i dūn oldur şavāb
302. ‘Amr-ı naħsa merħamet geldi ydi ‘avn éde şehā
Rey ili²⁵⁷ vérib añā gine döndi iştiḥā
303. Dédi pes itler ḥanāzir içeler ol içmeye
Ṭatmaya bir kaçre şu ḥatta ki cāndan geçmeye
304. Zī-şekāvet-kim érişdi ol pelīde ol zemān
Dīni vérip dünyā aldı çıkdı yoldan ol hemān
305. Niçe şerler işledi işidesin tafşilin uş²⁵⁸
Ol sa‘ādetsüz utanmaz her ḥayrdan kalbi boş
306. Nédelüm āḥ nédelüm āḥ éy ‘azīzler nédelüm
29b Nefs ü dünyā vü şeyāṭīn mekrini nic’idelüm
307. Kim neye uğradısa hep dünyadan uğradılar
Kimi Fir‘avn u Yezīd ü kimi Nemrud oldılar
308. Kimi zālīm kimi mazlūm arada cenkler olur
Kimi ḥāric kimi meḥrūc²⁵⁹ kimisi daḥı olur
309. Fi’l-ḥakīka ḥubb-i dünyā daḥı nefis için-durur²⁶⁰
Yā o²⁶¹ Şeyṭān’uñ daḥı azgunlığı neyçün-durur
310. El-amān bu nefis-i serkeş şüm²⁶² elinden yā Mu‘īn

²⁵⁶ şusuz buñaldılar: buñaldılar şusuz B

²⁵⁷ Rey ili: Re’y ile B

²⁵⁸ Niçe şerler işidesin tafşilini édem uş B

²⁵⁹ meḥrūc: mecrūḥ A

²⁶⁰ ḥubb-i dünyā daḥı nefis için-durur: ḥubbi daḥı lezzeti nefis için-durur B

²⁶¹ o: ḥo B

²⁶² serkeş şüm: ser şüm B

- Saňa şıgınmağdan özge çäre yoğdur yā Metīn
311. Pes meded senden İlāhī yā ‘Afuvv²⁶³ ü yā ‘Aţūf
Cümlemüz kırtar bizüm lutt-ét e yā Rabb-i Ra’ūf
- 30^a 312. *Eş-şalātü ve ‘s-selām diñ tā ki meclis nūr ola*
Ehl-i sünnet bula ‘izzet hāriciler hor ola
313. Gel é sünnī sen seni ²⁶⁴ añlar bilürseñ sen seni
Hāriciler neylediler diyelüm diñle anı
314. Ol cihān şāhına vü evlādına aşhābına
Nice kıydılar²⁶⁵ işidüp ağla çok yana yana
315. Nice ağlanmaz²⁶⁶ buña kim taş ağaç katlanmaya
İt mi kaldı ol şehi yırtmağıçün atlanmaya
316. Yüz biñe yakın var-idi ol zemān anda çeri
Ol güzel Sultān-içün dişler bilerdi her biri
317. Pes dédi anlara ol cānlar cānı şāh-ı ricāl
Ben kimem bilür misiz billāh-i diñ bī-ihtilāl
- 30^b 318. Dédiler kim bilürüz dédi ki yā maqşūd nedür
Dédiler kim uyasın hük-m-i emīre yég odur
319. Dédi kim ibn-i nebī kim gördi uydı zālime
Līki çoñ ki gideyin ben gine kendü ilüme
320. Dédiler heyhāt ol olmaz aña yoğdur hiç sebīl
Pes yüzün göge dutup étdi gözinden yaş sebīl
321. Dédi Hāğğ’uñ hışmı katı oldı şol tã’ifeye

²⁶³ ‘Aţuf: Ğafūr B

²⁶⁴ sünnī sen seni: sünnī seni A

²⁶⁵ kıydılar: kırdılar B

²⁶⁶ ağlanmaz: ağlamaz B

- K'öldüre ibn-i Neb̄sin meyl édüben cīfeye
322. Dédi biri nice hışmısın Nebinüñ sen diye
Dédi yā Rab dut şunı-kim buncılayın kim diye
- 31^a 323. şoğdı bir 'akrep hemān-dem zehresin zehr étdi²⁶⁷ řāk
Bir nefes eglenmeyüp cān vérđi vü oldı helāk
324. Dédi kim feryād érürse²⁶⁸ kim aña dermān ére²⁶⁹
Yarın anda bizüm-ile cennet'e bile gire
325. Pes hemān-dem tövbe déyüp geldi Ĥur ibn-i Yezīd
Döndi düşman 'askerine²⁷⁰ kırdı kırkın ol ferīd
326. Hem řehīd olup sa'ādet buldı ol-dem ol dilīr
Ĥoř du'ālar édüp aña kıldı 'izzetler emīr²⁷¹
327. Gel gör imdi éy birader sen Ĥudā tađđirini
Nice bozar kıllarınun étdügi tedbīrini
328. Ĥurr'ı gör kim ol²⁷² Ĥurūc éden o-y-idi ol řehā
Hem öñinde onun²⁷³ řehīd olup öldi Ĥoř řafā
- 31^b 329. 'Amr'ı gör kim sünnī-iken řāniye²⁷⁴ gör neyledi
Dürlü dürlü řerr ü řūr u çoķ řekāvet eyledi
330. Budur aĥī ol yürekler yarup odlar şıdıran
Āh u vāh u nédeyin ben neyleyeyin dédiren
331. Niceler öñ kāfir-iken řoñra Ĥoř mü'min olur
Bundan ģmān-ile gidüp anda 'izzetler bulur

²⁶⁷ zehr étdi B

²⁶⁸ érürse: éderse B

²⁶⁹ ére: éde B

²⁷⁰ 'askerine: leşkerine B

²⁷¹ emīr: esīr B

²⁷² ol: o güñ A

²⁷³ o güñ: ol B

²⁷⁴ sünnī-iken řāniye: sünnī řānī iken B

332. Niçeler ber-‘aks oluben bundan ĩmānsuz gider
Vay anuñ şūm başına neyleyip ol anda néder
333. Gel beri imdi qarındaş²⁷⁵ géce gündüz yana gör
Dĭn yolında istiķāmet atına hem bine gör
- 32^a 334. Bil é Yahyā işbu qorķu saña artuķ ğayrıdan
Èy nice saĝlar cihānda õñ ölürler şayrıdan
335. Èlüñ öĝüđ ğüñi qo çün sen bilürsin hālũñi
Hālũñ işlah éde gör sen eyi düzdüñ qālũñi
336. Èllere dédüĝüñi sen duta gör²⁷⁶ miskĭn yüri
İstiķāmet atına sen bin yüri dömne ğerü
337. Lĭki senden istiķāmet mi olur senden n’olur
Ger olursa sāña maħzā rahmeti Hāķ’dan olur
338. Yā İlāhĭ ‘ayn-ı luţfuñla aña sen qıl nażar
Zĭra ‘ālem şuçlarından sāña érmez zerre żar
339. Hem seversin şuçlular²⁷⁷ şuçlarını ‘afv étmegi
32^b Hõş görürsin atmaĝı bir itcegüze etmegi
340. Dilũñçügem yalını geldüm qapuña étme red
Pādişāhlar pādişāhı qatı acam qıl meded
341. Cümle ‘ālem acımı ulu kiçi hep toylasañ
İstedüklü istedüĝün vérüben bay eyleseñ
342. Qatre eksilmez bihār-ı rahmetũñden bĭ-ĝümān
Dilũñçüĝüñ dilegin vérsen n’ola yā Müste‘ān
343. *Eş-şalātü ve’s-selām diñ tā ki meclis nūr ola*

---

²⁷⁵ qarındaş: éy qarındaş A

²⁷⁶ gör B

²⁷⁷ şuçlular: şuçlularuñ B

Ehl-i sünnet bula ʿizzet hāriciler hor ola

- 33^a
344. Diñleñ imdi éy ʿazīzler bir ʿācep işi dañı
Çıkdı düşman leşkerinden bir şaķı kişi dañı
345. Depdi atın dédi Şāha yā Hüseyn *ebşir minār*²⁷⁸
Nice cürʻet étdi görüñ ol saʿādetsüz hımār
346. Dédi şāh *huz hū ile ʻn-nār éy ilāhī bī-gümān*²⁷⁹
Çıkdı şāhuñ leşkerinden bir yigit çaldı hemān
347. Bir ayağın kesdi birinden aşıldı ol ata
Pāre pāre eyledi ol at anı ata ata
348. Oñ yüregümüz şovudı dédiler hep oñ u oñ
Eyle diñ siz de a²⁸⁰ yārenler kamu şābb-u şüyüh
349. Andan aşhāb-ı imāmuñ étdiler bir bir hurūc
Rākib olup atlara hem-çün kevākib ber-burūc
350. Özge cenkler édüben çok çok havāric kırdılar
Hep şehīdler oluban ʿālī maķāma érdiler
- 33^b
351. Çünki bildi ʿAmr-ı naħs u bī-vefā vü bī-şafā
Yaluñuz kaldı Hüseyn ibn-i ʿAliy-yi murtażā
352. Naʿra urup leşkere dédi hemān ol bī-emān
İlerü yürüñ ki iķdām vaķtidur işbu zemān
353. Çünki bildi ol imāmüʻl-müʻminīn ol nīk-nām
Kim havāric ķasd kırdılar aña cümle temām
354. Dédi kim tiz at eyerleñ uş nişān oldı ʿayān

²⁷⁸ minār: nebar B

* “Dedi: Ey Hüseyin seni ateşle müjdeliyorum.”

²⁷⁹ bī-gümān: bī-emān B

* “Dedi: Ey Rabbim onu şühesiz bir ateşe sürükle.”

²⁸⁰ Eyle diñ sizde a: Eyle sizde éy B

- Kim şehīd olmamuzuñ vaḳti érişdi bī-gümān
355. Pes at üstinde olalum ne olursaḳ bāri biz
Hem ayaḡ altında ḳalup ḥor u zār olmayasız²⁸¹
- 34^a 356. Ol zemān da üçdı ol Seyyidüñ oḡlı hemān
İkisi adı ‘Alī’ydi biri İbrāhim é cān
357. Ekber Aşḡar démek-ile olunurlardı temyīz
Ḥaḳḳı añla ḥoş temyīz éd²⁸² olmaḡıl ehl-i sitīz
358. Tırdı yérinden ulusı dédi yā zeyne’l-beşer
Baña destūr vér varayın def^c édeyin niçe şer
359. Dédi server²⁸³ éy ciġer-güşem revā nice görem
Kim seni kendü elümle itler aḡzına vérem
360. Dédi éy bābā dedem cānı ḥaḳḳı-çün ḳo beni
Tā şehīd olup önünde bulam anda ben seni
361. Ḥoş Ḥüseyn işitdi bunı aḡladı bī-iḥtiyār²⁸⁴
- 34^b İşidüp geldi anası eyledi çoḳ āh u zār
362. Dédi éy yavrıcaḡum ḳıyma baña yaḳma oda
Anası yalvarduḡınca ḳarşu yalvardı o da
363. Ümmi Külşüm ü Ruḳıyye daḡı ġayrı geldiler
Gel esirge bizi girme cenge ḳo sen dédiler
364. Muştafā’dan Murtażā’dan yadigārsın sen bize
Sen gidicek yanaruz odlar düşer cānumuza
365. Muştafā’ya beñzer-idi şüreti vü sīreti

²⁸¹ olmayasız: olmayavuz B

²⁸² éd: ol B

²⁸³ server B

²⁸⁴ Çün işitdi bunı aḡladı bī-iḥtiyār B

Cümle külli ol-idi şekli vü²⁸⁵ kıadd hem²⁸⁶ kıāmeti

366. Anlara dédi imām'ül-mü'minīn kıoñ vaz gelüñ
Başı yazılan gelür seksüz anı eyle bilüñ
- B 367. Oñ yedi yaşındadı ol pür letā'if pür 'iber
Yüzi enver gözi 'abher dişleri dürr ü güher
- B 368. Öpdi kıoçdı pes anı ol-dem imām-ı mu'teber
Acıyiban gözlerindeñ yaş[lar] aķar çün dürer
- B 369. Geydirüp sāz u silāhın pes eliyle üstüvār
Şaldı meydāne anı kendüsi kıaldı bī-karār
- B 370. Girdi meydāne hemān-dem ol bahādır şīr-i ner
Şīr-zāde pehlevān ü pür-kemāl ü pür-hüner
- B 371. Na'ra urup şīr-vār dédi ki meydāne gelüñ
Ben 'Alī ibn-i Hüseyn ibn-i 'Alī'yem key bilüñ
- B 372. Kim ki meydāne girürdi öldürürdi it gibi
Oñ iki bir yérden üşdi hep tağutdı kıurt gibi
- B 373. İki yüz kışi düşürdi o da dört yāre yédi
[Zāhir]²⁸⁷ artuğ-idi ammā mühliki olar idi
- B 374. Şoñra çaldı arķasından bir pelīd omurcuğın
Pes mecāli kıalması tutmaķlığa kıılıçcağın
- B 375. Döndi ol-demde hemān ağlayuraķ babasına
Dendi nice döyesin çün sen daħı babasına
- B 376. Görür oğlanuğın kıanlara boyanmış temām
Bürimiş gökyüzünü topraķ u toz u ğamām

²⁸⁵ vü: hem B

²⁸⁶ hem: ü A

²⁸⁷ “tāhir” kelimesinin yerine anlama uygunluğu bakımından “zāhir” kelimesi tercih edildi.

- B 377. Țutdı seyid atı vü aldı atından pes hemān
Țurđı dizi üstine Şu Şu diyüben vérđı cān
- B 378. Āh idüben ağladı ol Őāh-ı merđān-ı cihān
Miskin-āne işidüp geldi oda itđi fiđān
- B 379. Pes hemān-dem Zü'l-cenāh atına bindi ol dilīr
Tā ki meydāne girüp éde o dağı dār u gīr
- B 380. Ağladı çadır içinde bir Őabī isteyü Şu
Geldi çadır kapusına anı tiz vérüñ déyu
- B 381. Vérđiler aldı kucağına varup da anlara
Őuña bir içim Şu vérin déđi ol azđunlara
- B 382. Hāđ te'ālā tanığ olsun-kim Őikāyet étmeyem
Bu günāh-içün sizi ben yarın anda Țutmayam
- B 383. Urdı bir it ođ-ile ağzından ol oğlancığı
Eñsesinden çığup öldi yandı gözün inciği
- B 384. Ēy sa'ādet ehli sünnīler geliñ ağlaşalum
İŞbu derđiñ hasretindeñ kaynayuban taşalum
- B 385. Bunca kişi Şu Şu déyu Şöyle Şusuz oldılar
MuŐafā'nuñ kıızı oğlancuğları gör n'oldılar
- B 386. Şu déyüp feryād-ı zārī éder-idi her biri
Merĥamet étmeydi anlara hiç ol azđun çeri
- B 387. ȚaŐt-ı zerrīne döküp bular kıoyarlardı Şuyı
Bunlara karşı vérür görđi ite gör bed-Şuyı
- B 388. Buncılayın işi kāfir étmeye hiç kimseye
Buña taşlar döymeye mü'min olan nice döye
- 35^a 389. Pes diñ imđi ağlaşalum derđ-ile éy 'āŐıđān
Cān u dilden yanalum yağılaum éy Őādıđān

390. Kerbelā şusuzları yād-ile feryād édelüm
Niçe dürlü zārī-y-ile bunda bir ad édelüm
391. Şol kadar efgān u zārī édelüm bunda bugün
Derde düşsün taş u ağac oda urulsun dügün
392. Hem²⁸⁸şuşuzluğdan kurusun acı yaş döksün deñiz
Ġam ġamāmı ayı örtsün günde kalmasun beñiz
393. Buncılayın işi kimse bir dahı görmiş midür
Mü'min ü kâfir içinde şalıgım vérmiş midür
394. Buña hód yoğdur nihāyet gine aşla varalum
Soñra dahı n'oldı anı dahı déyüvérelüm
- 35^b 395. *Eş-şalātü ve 's-selām diñ tā ki meclis nūr ola*
Ehl-i sünnet bula 'izzet hāriciler hor ola
396. Çünki oğlancuğların defn étدی ol cān-ı cihān
Diledi-kim kendü meydāne gire ol pehlevān
397. Ehl-i beytinden қalanı cümle çevre uşdıлар
Bizi kime қor gidersin déyişüp ağlaşdıлар
398. Tañrı'ya işmarladum dédi vü depdi atını
Hep temām düzmiş-idi cümle yarağun yatını
399. Na'ra urup hamle kıldı leşkere ol nāmudār
Şaffı saffa қalbi²⁸⁹ қalbe urdı étدی tārümār
- 36^a 400. Her kime kim tīğ ururđı ol bahādır şīr-i ner²⁹⁰
İki pāre eyler-idi anı fi'l-hāl ta eyer

²⁸⁸ Hem: B

²⁸⁹ қalbi: қalbe B

²⁹⁰ ol bahādır şīr-i ner: şīr-vār ol şīr-i ner A

401. Gine²⁹¹ döndi çıkdı leşkerden hemān ol şehsuvār
Gördiler çok kanlar aqar-idi yérde zahmı var
402. Şusuzın yarılmış-idi gonce bigi²⁹² tudağı
Ağızı tölmişdi²⁹³ tozdan şolmışdı gülgün yanağı
403. Bağladılar zahmını döndi hemān ol pehlevān
Hamle kıldı leşkere hoş şır-vār ol pāk cān
404. Meymene vü meysere kalb ü cenāha²⁹⁴ urdı hoş
Hiç mecāl vérmez biçeri kime-kim olurdu tuş
- 36^b 405. Qopdı feryād u figān u dār u gīr ol arada
Ara yérde qaldı server yaluñuzca orada
406. Tīg u gürz ü gönderiyle üşdiler bī-ħad kilāb
Ol da kırdı ol kilābdan çok havāric bī-ħisāb
407. Yétmiş üç yérde érişdi yāreler aña qatı
Qanı çok aqup kesildi qalmadı hiç kuvveti
408. Hikmet-i Rahmān’idi ki anda ol ola şehīd
Yoħsa mümkin miydi aña zahm uraydı bir pelīd
409. Pes çü vaqt oldu ki uça bu yuvadan ol hümā
Ol riyāz-ı kudse érüp bula hoş neşv ü nümā
410. Bir aqulu oq érişüp nā-gāh érdi qalbine
37^a Yaqın oldu érmesi ceddiyle ceddi tūlbine
411. Oqı çekdi sürdi yüzün gözün anuñ qanına
Dédi böyle varayın ben anda ceddüm yanına
412. Qan çok aqup gālīp oldu aña ol her bir yére

²⁹¹ Gine: Yine B

²⁹² bigi: gibi B

²⁹³ tölmiş-idi: tölmiş B

²⁹⁴ qalb ü cenāha: qalb-i cenāhı B

- Şarmaşup at boynına düşdi hemān-dem ol yére
413. Atı anı koyuban hergiz atından gitmedi
Bekledi a‘dādan anı bir zemān terk tmedi
414. Kim gelürse depdi ezdi ayağı rdüğini
odı yanından omadı cümle hep gördüğünü
415. Āhir oa dutdılar kirbi gibi oldu teni
O da depdi vü ırdı alanı²⁹⁵ vü dürteni
- 37^b 416. ‘Āciz olup sürdi şāh’uñ anına yüzün gözin
Sıçrayup urtardı fi’l-āl tiz olardan kendüzin
417. Ērdi bir dem de imām’uñ ayline aymesine
Anı görüp düşdi ateş her biri sīnesine
418. ıldılar feryād u zārī vü figān bī-ad olar
Aıdup gül yüzler üzre ala gözlerden şular
419. Pes gelüp ol atcuğaz²⁹⁶ sürdi yüzün her birine
ıdı andan şoñra vardı hem Medīne şehrine
420. ün Medīne avmi anı gördiler ol āl-ile
Neva ıldılar amusı āl-ile vü āl-ile
421. Yérleri yardı tazarru‘ göklere ıdı figān
Şanasın opdı kıyāmet ol şehirde ol zemān
- 38^a 422. Bañlamaa ıkmış-idi ol arada hem Bilāl
Nā-gāh işidüp bunu oldu hemān-dem kendü lāl
423. Mescid üstinden yére düşdi hemān ol ‘andelip
Ba‘de-zan bang tmedi bir daı kendüye gelip
424. Bunda derd ok biz geledüm yine server emrine

²⁹⁵ alanı: alını B

²⁹⁶ atcuğaz: atcağız B

- Nice érişdi ecel anuñ mubârek ‘ömrine
425. Çün yére düşdi atından sağ yañağı üstine
Tiz érişdi iki itler başın almağ kaçdına
- A 426. Birisiydi ebter oğlı ol pelîd bed-ter Sinan
Biri ol Şimr-i la‘în ü bî-imân ü bî-emân
- 38^b 427. Dédi pes Şimr-i la‘în ol bed-ter oğlı ebtere²⁹⁷
Yüri şunuñ başını kes işini tiz bitüre
428. Dédi hâşâ kim kesem ceddî benüm hâsmum ola
Kaқыup indi atından kendüsi aldı ele
429. Çıkdı şāhuñ gögsine tutdı mübârek lihyesin
Diledi ki şoldura hūsn ü cemāli hilyesin
430. Ol sa‘ādetsüz imānsuz kesdi şāhuñ başını
Acı étdi bu cihānuñ cümle tatlu aşını
431. Çün döküldi kanı yére serverüñ ol-dem hemān²⁹⁸
Zelzele düşdi cihāne ‘ālemi tutdı fiğān
432. Yédi kat yer yédi kat gök ‘arş u kürsî nuh felek
İñleyüp bu hâsret-ile ağladı ins ü melek
- 39^a 433. Şeb karalar geydi çāk étdi yaqasın şubḡ-gāh
Mihr ü şefkatden şafağ kan ağlayup dögindi māh
434. Üç gün içre gün tutuldı dutdı zulmet ‘ālemi
Eyle kim görmezdi göz gözi vü ādem ādemi
435. Ol karañulıq içinde kopdı bir key katı yél
Taş u toprağı götürdi nitekim seyl eyle bil
436. Kamu hayrān oldılar cümle havāric ḥor u zār

²⁹⁷ bed-ter oğlı ebtere: ebter oğlı ebtere B

²⁹⁸ kanı yére server’üñ ol dem hemān: yére server kanı ol dem pes hemān B

- Bilmediler nice oldı nice olur kār u bār
437. Cum‘a günü idi ol gün hem de ‘Āşūrā’idi
Cümle hikmetden biri bu bizi taşura idi
- 39b 438. Ağlaşuban taşavuz hem çiglerümüz bişevüz
Hāb-ı gāfletden uyanup şah-ile bilişevüz
439. Ağlamak hoşdur huşūşā ol zemān anuñ-içün
Cāna cān oldur gel ağla evvelā cānuñ-içün
440. Sırr-ı ser vardur bilā-şek kim cihānuñ cānıdur
Niçe āyāt u ahādış bu sözüñ burhānıdur
441. Niçe burhān istenür buña ki key ezhar durur
İlle ol ister ki ol-çün²⁹⁹ Şimr-içün bed-ter³⁰⁰ durur
442. Pes gelüñ éy ‘āşıkān bir taşuban ağlaşalum
Cehd édüp anuñ-içün yananlara ulaşalum
443. Cümle ‘ālem anuñ-içün ağlaşuban yandı-çün
Anlar étdüğini biz de étmemek yā‘ni niçün
- 40^a 444. Bize elyağdur ki bu dem anuñ-içün yanavuz
Yaş yérine kıan akıdup kıanlara boyanavuz
445. Şeyhümüz sultānumuz anuñ ciger-gūşesidür
Şeyhi yolında mürīdüñ bu hū kim pişesidür
446. Cedd-i a‘lā kim-durur bāri anı bilmez misiz
Bu meşā’ib hep añadur cān fidā kılmaz mısız
447. Ümmetinden bir cemā‘at cem‘ olup ağlasalar
Dér melā’ik yā İlāhī ney-içün ağlar³⁰¹ bular

---

²⁹⁹ çün: pes B

³⁰⁰ bed-ter: ebter B

³⁰¹ ağlar: ağlaşur

- 40^b
448. Dér ki bir ‘ālim ulum aña meşāib olduğun
Eydivérđi ağlaşurlar pes biliben n’olduğun
449. Dér ki bilüñ yarlığadum cümlesin ben anlaruñ
Zī-sa‘ādet cānına anda bile olanlaruñ
450. Yā İlāhī diyeni işideni bunda dağı
Dostlaruñdan hiç ayırma bunda vü anda dağı
451. Déyici çok liki Yahyā gibi çok suçlusı yok
Eyle illā nice uyuyanı éder uyanuğ
452. Anda da eksük-durur amma bilür eksüklüğin
Eksigem éy Pādişāh likin şükr eksüklüğin
453. Yüzi ara sözi ışa eksicek bir uluñam
oma apundan İlāhī eskice pīr uluñam
- 41^a
454. Gine³⁰² aşla varalum kim ol avāric n’édiler
Nice odlar yauban ne fitneler aynatdılar
455. *Eş-şalātü ve’s-selām diñ tā ki meclis nūr ola*
Ehl-i sünnet bula ‘izzet āriciler or ola
456. ün arañulıė açıldı biri birin gördiler
Server’üñ başın götürüp ‘Amr-ı naħsa vardılar
- A
457. Şimr-i mel‘ün başı çünkü anuñ öñinde odı
Lerze bıradı anuñ endāmına heybet odı
458. Her ki gördi cümlesi bīhüş u ayrān oldılar
amu ol şeytān-şıfat Şimr ite la‘net ıldılar
459. ‘Amr-ı naħs aydur dirīgā olmasa yég-idi bu

---

³⁰² Gine: Yine B

- 41^b Nice gökcek inşâf éder görüñe o iti³⁰³ pu
460. Dédi çünki oldı turuñ menziline varalum
Baķıķalanın³⁰⁴ daķı cümle ney-ise görelüm
461. Ķamu bir kezden yürüdi ol-dem anda ol kilâb
Ķorkuban ditreşdi ol yürekleri olan kebâb
462. Şehribânū ĥâtun-idi iki daķı kız-idi
Hem ‘Aliyy-i Aşğar u üç daķı ĥâlası-y-idi
463. Bârigâhı cümle yağma kıldılar ol-dem temâm
Şoydılar ol âĥiret ĥâtunların bî-ihimâm
464. Şöyle ‘uryan her birin bindürdiler bir deveye
Başı da diküp sünüye döñdiler pes Kûfe’ye
42^a 465. Hem daķı ol ĥavm-i şüm u baĥtları dün éy aķı
Bile almışlardı on üç kişinün başın daķı
466. Allah Allah görüñ a bu itlerün étdüklerin
Bunlara la‘net nic’ olmaz³⁰⁵ bilécek n’étdüklerin
467. Ehl-i İslâm’dan gelür mi işbunuñ gibi ‘amel
Ne ĥadar ifsâd éderse ĥalbini tül-i emel
468. Ķullara bititmesün bunuñ gibi bir iş daķı
Belki hiç olmuş degüldür bir daķı bil éy aķı
469. Pes diñ imdi derd-ile feryâd-ile ağlaşalum
Taş daķı döymez bu işe taşışakda taşalum
470. Ağlayubilen çü³⁰⁶ ağlar ĥayrumuz öykünelüm
42^b Mümkün olduķca divinüp³⁰⁷ yolunup yükünelüm

³⁰³ o iti pu: ol iti görüne pu B

³⁰⁴ baķıķalanın: baķaķalanın B

³⁰⁵ Vezin gereği bu şekilde okundu.

³⁰⁶ çü: ĥū A

³⁰⁷ divinüp: didinüp B

471. Buncılayın bir muş̄bet bir daḥı olmuş mıdur
Kimse bir bōyle daḥı hiç iřidūp bilmiř midūr
472. Pes sa‘adet cānına řunuñ ki ağlar derd-ile
Derdi anuñ derd bağışlar ēriřicek her dile
473. Ŗykūn imdi ēy birāder ađlayasın kim bile
Ađlayımaszañ da bāri şayılasın sen bile
474. Yā İlāhī ađlayanı daḥı Ŗykūnenleri³⁰⁸
Bile řopar řoparıcaķ yarın ol gūn gūnleri³⁰⁹
475. Ol ‘azīzler kim belā-yı Kerbelā’yı çekdiler
Anlara bağışla geç ki bunda hep diz çökdiler³¹⁰
- 43^a 476. Daḥı hep³¹¹ oқuyanı diñleyeni hem yazanı
Ŗgūnin³¹² arturıvėrgil oñarı-vėr azanı³¹³
477. *Eř-řalātū ve ‘s-selām diñ tā ki meclis nūr ola*
Ehl-i sūnnet bula ‘izzet ḥāricīler ḥor ola

[Fā’ilātūn Fā’ilātūn Fā’ilūn]

478. Ba‘de hāzā diñle bu ḥikmetleri
‘Adle ni‘met zālīme³¹⁴ niķmetleri
479. Çūn ḥavāric Kerbelā’dan dōndiler
Kūfe’ye bir menzil ire řondılar
480. řımr itūñ menzili anda-idi

³⁰⁸ Ŗykūnenleri: Ŗykūneni B

³⁰⁹ yarın ol gūn añları: yarın anları B

³¹⁰ geç ki bunda hep diz çökdiler: bunda hep ne derd kim çekdiler B

³¹¹ hep: hem B

³¹² Ŗgūnin: Ŗgenin A

³¹³ azanı: anları B

³¹⁴ zālīme: zālīmlere A

- Ol³¹⁵ géce pes yalını anda-idi
481. Başı kodı anda bir teşt altına
Kendü meşgûl oldu her hâlâtına
482. Sünnet ehli idi hâtunı anuñ
Cân u baş oynar yolunda o cânuñ
483. Gördi bir nûr sâti' olmışken yüce
Hem işitdi bir inildi o géce
484. Bildi bunlar teştüñ altından-durur
Dédi Şimr'e şundağı ne nesnedür
- 43^b 485. Dédi bir hâricînüñ başı-durur
Kim Yezîd'e iltse yoldaşı-durur
486. İltüp anı çok mal almağdur murād
Dédi hâtun ne dénilür aña ad
487. Dédi adıdur Hüseyn ibn-i 'Alî
Çün işitdi bunı ol şân-ı 'alî
488. Düşdi uşşı gitdi fi'l-hâl orada
Çok zemân geçdi turunca arada
489. Turdı³¹⁶ dédi éy mecûsîden beter
Buncılayın ağduğ işden ne biter
490. Niçün incitdüñ Habîbullâh'ı sen
Yürüme sen dünyâda hergiz esen
491. Çıkdı katından hemân ağlayırak
Pes uyıdı anda ol çirkin barak
492. Vardı fi'l-hâl aldı başı eline

---

³¹⁵ Ol: O B

³¹⁶ Turdı dédi: Tur dédi A

- Nisve’i hāldaş kığırdı hāline
493. Öpdiler pes ol başı ağlaşdılar
Yanuban yaqıluban iñleşdiler
494. Ol³¹⁷ hātunlar-idi anda uyudı
Baş anuñ dizinde-iken uyudı
495. Görđi nā-gāh anları nūr bürüdi
Nūr içinde bir bulut da yürüdi³¹⁸
- 44^a 496. Çıkdı bulutdan iki ulu hātun
Yüzleri nūrında zerre ay u gün
497. Pes Hadıce Fātıma imiş olar
Geldiler başı alup ağlaşdılar
498. Bir cemā‘at dahı çıkdı-kim ricāl
İçlerinde biri bir nūru hışāl
499. Mustafā’idi meger ol hūb cemāl
Ġayrısı aşhāb u aħbāb u kibār³¹⁹
500. Geldiler hep başı ele aldılar
Hem öpüp cümle katı ağlaşdılar³²⁰
501. Ol analar³²¹ dēdiler ol bacıya
İste n’isterse³²² vērİLür rāciye
502. Muntazırlaruz saña tiz gel bize
Tā bulasın étdüğün oğlumuza
503. Çün şabāħ oldı eri geldi aña

---

³¹⁷ Ol: O A

³¹⁸ yürüdi: bürüdi A

³¹⁹ kibār: kemāl B

³²⁰ ağlaşdılar: ağladılar A

³²¹ analar: anaya B

³²² İste nōisterse: Her ne isterse B

- Dédi yā kāfir ʔalāk vér tiz baña
504. Şimdiden gérü baña olduñ harām
Turmazam bile senüñle bil temām
505. Pes ʔalāk vérüp getür başı dédi
Ol da muħkem ʔutup anı vérmedi
506. Öldürüp ol it anı étdi şehīd
Pes ʔarīb oldı aña külli ba‘īd
- 44b 507. Zī-sa‘ādet kim érişdi cānına
Vardı ol da ol analar yanına
508. Bize de étgil meded sen éy Eħad³²³
Anlaruñ ħürmetleri-çün yā Şamed
509. Bencileyin nice yüz biñ ‘āşiyi
Mücrim u ebter günehkār ʔāşiyi
510. Anlara bağıslaşañ ayırmasañ
Bile şaysañ dostlaruñdan ırmasañ
511. Nağş érişmez raħmetüñ ‘ummānına
‘Acz érişmez ʔudretünüñ kānına
512. *Eş-şalātü ve’s-selām diñ tā ki meclis nūr ola*
Tā ki ʔola meclisümüz şevķ-ıla³²⁴
513. Çün ħavāric Kerbelā’dan göçdiler³²⁵
Bir ʔonağ yér ʔıkdılar pes ʔondılar
514. Server’üñ cemālini gör neyledi

³²³ Eħad: Ĥudā A

³²⁴ Ehl-i sünnet bula ‘izzet ħāriciler ħor ola B

³²⁵ göçdiler: döndiler B

- Bir atı muhmel ‘acep iş eyledi
515. Uurım gormiş-imiiş şah’uñ meger³²⁶
Gider-iken n-gah nne dşer
516. O ki aşdı var-imiiş dndi hemn
T ki varup ala anı ol zemn
517. Geldi buldı şah’ı³²⁷ ğarķ olmiş ana
İşler olmiş aa kim taşlar yana
- 45^a 518. Başı gitmiş nie ok yre yemiş
Her biri³²⁸ muhlik atı yre-y-imiiş
519. Byle gormişken teraħħm tmedi
Ol ama‘ aşl ol itden gitmedi
520. şundi uur bağına t kim eze
şyle urdı şah anı t kim eze
521. Gine şundi dutdı beg şah vrmedi
Nice ekdi hi elin ırğırmadı
522. Kesdi şağın gine dutdı şol-ile
Anı da kesdi ki ala el-ile
523. Grdi n-gah bir cem‘at atlular
Kendler nr atları anatlılar
524. nlerince gn ğibi bir ğb ceml
Dr Reslulh’dur ol řaħib-keml
525. ağırıp birisi dr kim Ħamza’yam
Biri de dr Ca‘fer-i Tyyr menem

³²⁶ meger: o şer B

³²⁷ Geldi buldı şah’ı: Geldi şah’ı grdi B

³²⁸ Her biri: her biri bir B

526. Pes³²⁹ Hasanvan dér biri biri ‘Alī
Bile-idi Fāṭıma şān-ı ‘alī
527. Qaçdı gizlendi o bedbaht bir yére
Qorqusından gūyā yér anı yéye³³⁰
528. Pes olar cümle gelüp ağladılar
On sekiz biñ ‘ālemi tağladılar
- 45^b 529. Dédi Hāydar bilmezem ben neyleyem
Èy benüm yavricağum nic’eyleyem
530. Bu kesilmiş başuña mı ağlayam
Yā bu iki elüne mi ağlayam
531. Yā qan içre cism-i mecrūhuña mı
Yā üsārā ehl [ü] evlāduña mı
532. Dédi server qanı başı dostumuñ
Tiz buluñ başını bu dil-ḥastemüñ
533. Zāhir oldı başcuğazi³³¹ nāgehān
Qodı başı yérine tırdı hemān
534. Şarmaşuban servere çoğ ağladı
Cümle anlaruñ yüregın tağladı
535. Ağladılar cümlesi ḥadden aşā
‘Ālemi yaqdu fiğān başdan başā
536. Dédi oğul qātilüñ ma‘lūm durur
Elcügezlerüñ kesen dé kim-durur
537. Yatduğı yérden işāret eyledi

---

³²⁹ Pes: Ben B

³³⁰ yéye: bire A

³³¹ başcuğazi: başcağazi B

- Ol dédigifñüz kişi řuldur³³² dédi
538. Dédiler řur yā řaķī gelgil beri
Kim Resūlullāh kıgırur tiz yūri
- 46^a 539. Çūnki geldi dédi server yā řaķī
Ne-içūn řay³³³eyledūñ sen bu řaķı
540. Ben řavāricden degūl-idūm dédi
Dédi bu işden o řod çok yēñidi
541. Dédi yūri tağyir olsuñ řūretūñ
Yūzi řara çirkin oldu ol itūñ
542. Dér bunuñ rāvīsi bir gūn Mekke'de
Bir kiři gördūm mūkedder sikkede
543. Çağırup seyyidler ister orada
Gösterildi bulınandan yörede³³⁴
544. Dédiler kimsin ne kişisin dégil
Dédi adın dédiler řařā degil
545. Zīra ol şod gōkcek-idi sen çikin
Déyūvérdi işbu géçen kıřřasın
546. Ètdiler pes cūmle aña la'neti
Niķmete döndi pes anuñ ni'meti
547. Gör řama' n'itdi aña bil şikmeti
Sende bunda alıgōrgil 'ibreti
548. Ol řaķ'a³³⁵ yalvarı-gör leyl ü nehār
Gōzyařın dōk dā'imā kış u behār

---

³³² şoldur: şudur A

³³³ Ne-içūn řay': Niçūn řāyi' B

³³⁴ yurada: burada B

³³⁵ Vezin gereği bçyle yazmış kalsın mı?

- 46^b
549. H̄ayr-ıla h̄atm ola tā işüñ senüñ
Āl ü evlād ola hem işüñ senüñ
550. Āl ü evlād h̄ürmeti-çün yā Īlāh
Yoldaş eyle anlara éy Pādişāh
551. Ētme tebdīl ni‘metüñi niķmete
Kıl mübeddel niķmetüni ni‘mete
552. Şuçlarımız ne kadar kim çok olur
Nisbet olsa rah̄metüñe yoğ olur
553. K̄anķı suç-kim ululanursa saña
Yarlığarsın hem yaraşur şāñuña
554. Çün bilürsün sen murādum éy Raḥīm
Umuram anı édesin éy Kerīm
555. Pes ümīdüm kesme ey³³⁶ Raḥmān benüm
Daḥı kim mişlümse éy sultān benüm
556. Belki cümle ehl-i imānı temām
H̄ayr-ıla h̄atm eyle kad temme’l-kelām
557. *Es-salātü ve’s-selām diñ ‘aşk-ıla*
*Tā ki tola meclisümüz şevk-ıla*³³⁷
558. Diñle böyle bed³³⁸ hikāyet bir³³⁹ daḥı
Cān u dilden diñle anı éy aḥı
559. Ca‘fer’i Tayyār’un éy (yārānları)³⁴⁰

³³⁶ kesme ey: kesmedi A

³³⁷ Eş-salātü ve’s-selām diñ tā ki meclis nūr ola/ Ehl-i sünnet bula ‘izzet h̄āriciler h̄ör ola B

³³⁸ bed: bir B

³³⁹ bir: sen B

³⁴⁰ yārānları: yār yārları A

- Gözi nūri iki ođlancıklar³⁴¹
560. Kerbelā’da ikisi de bileği
Niçe it anlara dişler bileği
- 47^a 561. Ulusu on üç yaşında kişisi
On birindeydi bil éy dīn kişisi
562. Adı ulusnuñ İbrāhim’idi
Yüzi ay gibi teni çün sim-idi
563. Hem kişisinüñ Muḥammed’di éy yār
Meh cebīn ü müşteri ruḥ gül’izār
564. Çün şuhūd taht-ı şuhūda geçtiler
İşbu iki ma’şüm andan kaçdılar
- B 565. Tā Furāt’uñ sāhiline érdiler
Varup andan bir burķ içre girdiler
566. Geldi bir ḥātun şuya pes nāgehān
Gördi anları oturmuşlar nihān
567. Dédi kimlersiz neçün³⁴² gizlendüñüz
Ḥālünüzi gizlemeñ diñ ayduñuz
568. Dédiler biz Ca’fer ođullaruyuz³⁴³
Kerbelā’dan kaçā geldük qorqaruz
569. Bize luḥ itsen qonukluk eyleseñ
Bizi beytüñde bu géce gizlesen
570. Dédi zālīm ḥāricī-durur erüm
Qorqaram éyletmege yoğdur yérüm

---

³⁴¹ oğlancıklar: oğulcuqları A

³⁴² neçün: niçin

³⁴³ oğullaruyuz: oğlanlariyuz B

571. Nā-geh iltem sizi ol daħı gele
Korķulan iş oluban müşkil ola
572. Dédiler ola ki géce gelmeye
Tañla gine gidevüz o bilmeye
- 47^b 573. Pes iletđi anları ol³⁴⁴ evine
Tiz ta‘ām hazırladı tā kim yéne
574. Dédiler bize yémek hācet degül
Tek³⁴⁵ nemāz kıлмаğıçün yér eylegil
575. Yércegüz gösterdi kıldılar nemāz
Ètdiler ol Hālık’a nāz u niyāz
576. Çün temām oldı ‘ibādet yatdılar
İhtiyāten қаpuyı berkitdiler
577. Nā-geh ol it geldi depđi қаpuyı
Şöyle depđi yıқа-yazdı yapuyı
578. Anları tiz қoydı hātun kilere
Geldi andan қаpu açdı ol ere
579. Geldi oturdı ol it қақıyurak
Yére urdı üsküfü yatuyarak
580. Dédi hātun n’oldı saña éy kişi
Niçün işlersin bunuñ gibi işi
581. Dédi öldürdüк Hüseyn’i biz bugün
İki oğlan қаçup urdılar düğün
582. Pes Yezīd étđi adaklar³⁴⁶ bulana

---

³⁴⁴ ol: ol A

³⁴⁵ Tek: Belü A

³⁴⁶ adaklar: aţaklara A

- Tā kim isterse yügürüp olana
583. Ben de çok tolandum amma bulmadum
Ëy dirīgā ol aṭaḳdan³⁴⁷ almadum
- 48a 584. Dédi ḥātun éy ḥayrsuz ḥīre ḥar³⁴⁸
Ḥār-i ḥordur işbu ḥırsız tiz gider
585. *Tañrı 'dan kork hoş tut ehl-i beyti hoş
Yoḥsa eyelükden kalursın cümle boş*
586. Kaḳıyup bir yumruḳ urdı başına
Aḡular ḳatdı o zālīm aşına
587. Dédi ḥātuna yūri çok söyleme
Yiyecek vér az işi çok eyleme
588. Ol oḡlancuḳlar önüne ḳodıḡın
Ḳodı önüne yédi pes ol³⁴⁹ yoğun
589. Ol yér-iken diñle n'oldı hāli gör
Uyumuşlardı meger ol iki nūr
590. Ulucası düş görüp uyandılar
Dédi gördüḡin beḡāyet yandılar
591. Düş gören dédi ki éy ḳardeşcüḡüm
Vay benüm sevdücegüm yoldaşcuḡum
592. Gel beru ḳocuşalum şarmaşalum
Bu géce biz giderüz aḡlaşalum
593. Düşde gördüm-kim Resūlullāh bize

---

³⁴⁷ aṭaḳdan: adakdan B

³⁴⁸ ḥire ḥar: ḥiri ḥar A

³⁴⁹ ol: o A

- Dédi kim va‘de érişmişdür size
- B 594. Bunda açarsız orucı siz bilün
Diñ yürün yaraqlanıñ tiz tiz gelün
- 48^b 595. Pes hemañ-dem biri-birin qocdılar
Ağlaşup uşları gitdi düşdiler
596. Nā-geh anları işitdi ol pelid
Şordı hātunına anı ol ‘anid
597. Dédi qardaşımıñ oğlancukları
Bunda yédi³⁵⁰ anda qoydum anları
598. Dédi çok söyleme mum algıl berü
Aldı mumı girdi ol it içerü
599. Ayağ-ıla depdi ol ma‘şūmları
Görüp anı ürkdi muhkem cānları
600. Pes hemān-dem yatur-iken tırdılar
Başcuğazların egüp oturdılar
601. Dédi kimsin toğru söyleñ egmeñüz
Hālünüz ne bunda niçün geldünüz
602. Dédiler biz Ca‘fer oğullarıyuz
Toğrularuz egriligi bilmezüz
603. Qaçā-geldük kim ölmeden qorqaruz
Dédi qorqduğunuz ugradunuz
604. Ağlaşup pes ol ite yalvardılar
Gel kerem qıl bize kıyma dédiler
605. Niçe-kim yalvardılar hiç uymadı

---

³⁵⁰ yédi: idi B

- Sözlerini kulağına koymadı
- 49a 606. Ol itüñ bir kara qulı var-idi
Göñli ağ u müslim ü dindār-idi
607. Tiz oğudı qatına ol o qulı
Şunları öldür dédi ol bed-ıulı
608. Qul dédi hāşā kim édem ben anı
Étmezem ger³⁵¹ öldürürseñ de beni
609. Dédi öldür yā seni öldürürem
Öldürürseñ līkin āzād éderem
610. Qul dédi bel³⁵² ben seni öldüreyin
‘Ālemi qamu saña güldüreyin
611. Şıçradı fi’l-hāl yapışdı pes aña
Oğlı nā-gāh çıka-geldi ol yaña
612. Tıtdı qomadı anı öldürmege
Hālını ol zālime bildürmege
613. Çünki qurtıldı hemān dem ol pelīd
Esvedı kıldı hemān sā‘at şehīd
614. Döndi andan oğlına da söyledi
Gel beru şunları sen öldür dédi
615. Oğlu dédi éy utanmaz hıyreser³⁵³
Ne revādur bunları öldüreler³⁵⁴
616. Bunı dédi qaşd kıldı ol dağı
Kim atasın öldüreydi ol dađı³⁵⁵

---

³⁵¹ ger: kim B

³⁵² bel: gel B

³⁵³ hıyreser: hayırsuz B

³⁵⁴ öldüreler: öldürevüz B

³⁵⁵ dağı: sağı B

- 49^b 617. Pes şehīd étđi o zālīm anı da
Diledi bu kerre kendi anıda
618. Tiz kılıç aldı eline yürüdi
Yüregi ma‘şūmcaların eridi
619. Dédiler şat bizi kuluz diyelüm
Kul olalum kıyma tek ölmeyelüm
- B 620. Dédi illā olmaz öldürsem gerek
Nice kıyar bu anı gördi yürek
621. Çün ümīdi kesdiler ol sūhteler
Ulucasın gör ki öñ ölmek diler
622. Dédi pes aña e yā münkir ‘anīd
Kardeşümden béni öñ eyle şehīd
623. Tā ki ben kardeş firākın görmeyem
Añun öldüğü deme ben érmeyem
624. Tıtdı ulucasını pes ol mehīn
Kesdi başın şuya şaldı gövdesin
625. Batmadı şuya şu alup gitmedi
Gör a o zālīm muhābā étmedi
626. Kiçisine dağı kaşđ étđi ol it
O da aña ne dédi diñle işit
- 50^a 627. Dilerem senden Muḥammed ḥaḫḫı-çün
Gerçi bilürem işüñ yok Ḥaḫḫ-ıçün
628. Koyasın kardeşçüğüümüñ kanına
Bulaşuban eyle varam yanına
629. Kōdı bulaşdı çün anuñ kanına
Öldürüp anıda girdi kanına

630. Şuya şaldı gövdesin aldı başın
Turdı şuda koşdı kardeş kardeşin
631. Bir avaz geldi olardan budur o
Ümmetüz diyen işüdür bize bu
632. Bir ‘acep iş oldu ol-dem nāgehān
Şanasın yére yıkıldı āsumān
633. Cümle ‘ālem eyle şandılar hemān
Kim kıyāmet kopdu anda ol zemān
634. Şöyledür ba‘zı kütübde kim işit
Çünkim aldı başları gider ol it
635. İki de Qur’ān oğurlar-idi
‘İbret ehlin yola oğurlar-idi
636. Tā Yezīd önüne-dek oğudılar
Orada hatm eyleyiben kodılar
637. Yüzlerin gördi Yezīd aylar³⁵⁶ gibi
Qur’ān oğurlar temām şağlar gibi
- 50^b 638. Söykeniben turdı oturdı temām
Bir zemān tutdı saçalın bī-keām
639. Dédi aña sen³⁵⁷ niçün itdüñ bunu
Dédi tā alam şunu dédüñ anı
640. Öldürürken ne dédi bunlar dédi
Dédi şoldur³⁵⁸ ol ki ol anlar dédi
641. Gel esirge luřf édüp kıyma bize

---

³⁵⁶ aylar: anlar A

³⁵⁷ Dédi aña sen: Dédi pes aña B

³⁵⁸ şoldur: şudur A

- Uymayup uşda getürdüm ben size
642. Dédi ben de hiç teraḥḥüm étmezem
Ol dénenden saña zerre vérmezem
643. Var-idi anuñda bir kara ıulı
İntikām étmekde bilürdi yolu
644. Dédi tur bağla elini ardına
Boynına ip tak u hem bin atına
645. Döñe döñe ilet oraya ki bu
Anda étdi bu işi bu egri hu
646. Anda öldür cümle esbābın saña
Eyle étdi nice-kim dédi aña
647. Pes bırağdı esved anı ırmağa
Taşra atdı komadı şü turmağa
648. Yére gömdi taşra atdı yer dağı
Nice éder bilmedi ol bir dağı
- 51^a 649. Pes ḥaber vérdi Yezīd'e kışsa'ı
Oda yağdurdı o da al ḥişşe'i
650. Tañla bunı aña bundan³⁵⁹ sırrı sen
İhtiyār ét cān u dilden birri sen
651. Dünya 'aşıklarını böyle éder
Öldürür³⁶⁰ hep ol turur anlar gider
652. Gine yéñi çok muḥibler kazanur
Nice yıl anlar dağı çok³⁶¹ özenür

---

³⁵⁹ bundan: yine B

³⁶⁰ Öldürür: Öldürüp B

³⁶¹ çok: çoğ B

653. Cümle anları dağı hep öldürür
Kamu a‘dāyı olara güldürür
654. Ol yéner anı ki anı sevmeye
Aña vāşıl olmağa hiç ivmeye
655. Kadr-i hācetden aşırı geçmeye
Vaktli vaktüz şerbetinden içmeye
656. İbret ala ön³⁶² geçenlerden temām
Ulu kiçi pīr u yigit hāş u ‘ām
657. Bunuñ aşlı Allāh oñarmağ-durur
Géce gündüz aña yalvarmağ-durur
658. Vay aña kim anı Hāğğ oñarmaya
Ol sa‘ādet yüzünü hiç görmeye
659. Zī-sa‘ādet aña kim ol oñara
Cümle mağşūdına hep érüp göre
- 51b 660. Èy Hudā luğf ét oñar kamumuzu
Saña yalvard hāş u hem ‘āmumuzu
661. Yā İlāhī ebyazuñ hem esvedüñ
Hākimisin bil ki külli sūdedün
662. Her şey’üñ hükmi senüñdür yā İlāh³⁶³
Hikmet-iledür işüñ éy Pādişāh
663. Oñmağ azmağ cümle hükümüñ-iledür
Kimi şihhatle kimi iniledür
664. Pes sa‘ādet teslim ehlinüñ-durur
Līki gücdür teslim ehlinüñ-durur

³⁶² ön: ol B

³⁶³ Cümle şey’üñ hükmi senüñ yā İlāh B

665. Saña āsan yā İllāhī el-emān
Ger emānuñ érmeye gitdüm hemān
666. Nédeyin ben³⁶⁴ neyleyin bilmezem
Āl ü evlād itiyem hiç gitmezem
667. Anlara senden şefā‘at umaram
Yoḥsa étmezler kabul ki kórķaram
668. Saña şıgındum hemān senden medet
Gerçi mühmel işlerüm çok bī-‘aded
669. Hāşılı çünküm bilürsin hālümü
Nice ise kālumi hem³⁶⁵ bālümü
670. Derdüme dermāna kādırsın temām
Şey’i-lillāh sâ’ile budur kelām
- 52^a B 671. *Eş-şalātü ve’s-selām diñ tā ki meclis nūr ola*
Ehl-i sünnet bula ‘izzet hāriciler ḥor ola
672. Çün havāric Kerbelā’ dan gitdiler
Ol şehīdler anda kırk gün yatdılar
673. Her géce envār inerdi anlara
Zī-sa‘ādet anda olan cānlara
674. Gündüz arslanlar gelüp bekler-idi
Her biri hoş anları şaklar-idi
675. Ol yörede var-idi dört kal‘alar
Anda olurdu cuhūdlar³⁶⁶ çok meger

---

³⁶⁴ ben B

³⁶⁵ hem: vü A

³⁶⁶ cuhūdlar: cuhūd B

676. Her gece nūrı görürlerdi olar
Cümle bir gün bir yere cem^c oldılar
677. Dédiler kim turun anda varalum
Hāş kişilerdür oları³⁶⁷ görelüm
678. Vechi yoǵdur kim olar taşra tura
Pes varup defn édelüm cümle yere
679. Alet ü esbāb aluban geldiler
Görüp arslanlar añarı gitdiler
680. Anları hep cümle bir bir gördiler
Pes Hüseyñ'ün çatına da érdiler
681. Görécek anı dédiler işde bu
Begleridür bunlaruñ budur ulu
- 52b 682. Ayrıca defn eylediler pes anı
Bir yere defn étdiler ayruǵını
683. İki ılǵun³⁶⁸ çıbıcaǵın kesdiler
Başda ayaǵda birerce dikdiler
684. Çünkü anlar ol ikisin dikdiler
Kudretiyle ol çıbıklar bitdiler
685. Şimdi daǵı hem ziyārete varan
Eyle dérler ol ağacları gören
686. Çevresine bir divār da çekdiler
Kapu urup³⁶⁹ bergidiben gitdiler
687. Bu cuhūdlar ne hoş étdiler görüñ

---

³⁶⁷ oları: olar A

³⁶⁸ ılǵın: ılǵun B

³⁶⁹ urup: uruban A

Pes havāricden temām yüz döndürüñ

688. Anlar étdüğini kāfir étmedi

Buncılayın kimse hiç iş étmedi

689. Bunlara la³⁷⁰ étmegüñ uş vechini

Diyü-vérem işidesin sen anı

690. Ƙoyalum bunı bu arada bugün³⁷¹

Diyelüm ol ƙavm-i dūnuñ n'étdüğün

B 691 *Eş-şalātü ve 's-selām diñ tā ki meclis nūr ola*

Ehl-i sünnet bula 'izzet hāriciler ħor ola

692. Pes³⁷² havāric Şimr evinden³⁷³ göçdiler

Küfe'ye ğayet yakın erişdiler

53^a 693. Bildi pes geldiklerin Küfe begi

Dérđi³⁷⁴ 'asker ƫalaşırak it bigi³⁷⁵

694. Hüküm ƫıldı on biñ er oldı süvār

Küfe'nüñ şehrini ƫıldılar ħişār

695. Tā kimesne anda el³⁷⁶ götürmeye

Ƙorƫuban nā-geh işin bitürmeye

696. On biñ-ile şehre girdi 'Amr-ı naħs

Der-peyince Şimr'i ol mağbūn necis

697. Dikmiş-idi sünülere başları

³⁷⁰ La³⁷⁰: la³⁷⁰ B

³⁷¹ Ƙoyalum burada bunı biz bugün B

³⁷² Pes: Çün B

³⁷³ evinden: elinden B

³⁷⁴ Dérđi: Vérđi B

³⁷⁵ bigi: gibi B

³⁷⁶ al: māl B

- Anı görenler dökerdi yaşları
698. Muştafā'nuñ hānedānı kızların
Üştüre bindürmiş-idi hep yalın
699. Yüzlerin gün görmedük hātunları
Neyledi o zālimi gör anları
700. Kūfe halkı gördiler çün anları
Āh édüp yandı yakıldı cānları
701. Kimi ağlar kimisi zārī kıılır
Kimisi hasret odına yakılır
702. İşbu resme yürüdiler pes olar
Tā serāyuñ kapısına érdiler
703. Tahtı üstinde otururdu ol it
Neylediler ol gelen itler işit
- 53^b 704. Girdiler şeytānuñ ol yoldaşları
Kodılar taht ileyinde başları
705. Hem getürdiler dahı hātunları
İldiler bir şuffe üzre anları
706. Kızıl altun bir legence kodılar
Pes Hüseyñ'ün başın aña kodılar
707. Tā 'Ubeyd'ün öñine iletdiler
Gördiler ol gelip dir dir ditrer
708. Tıurarak çün gine geldi kendüne
Çekdi aldı başı dizi üstine
709. 'Amr ile Şimr'i kığırdı illeri
Cengi şordı pes dédiler her biri
710. Çünkü érdiler Hüseyñ'ün sözine

- Döndi baqdı ol it anuñ yüzine
711. Ƨamdı başdan dizine bir Ƨatre Ƨan
Ƨonun uyluğın delüp oldı revān
712. İndi tahta deldi hem tahtı dağı
Tahtuñ üstinde olan rahtı dağı
713. Yére indi deldi yéri de temām
Geçdi gitdi yére şöyle³⁷⁷ ve's-selām
714. Nitekim étdi tímār oñulmadı³⁷⁸
Ol süñük oyluğı hergiz oñmadı
- 54^a 715. Niçe-kim ol misk-i 'anber Ƨurudı
Yédi eve Ƨoğusu varur-idi
716. 'Āğıbet ol renc-ile öldi ol it
Nice öldi Ƨalanın dağı işit
717. Pes havāric bir yére baş Ƨoşdılar
Şam'a kim ilter déyu tanışdılar
718. Dédiler 'Amr'uñ işidür bu yine
Bunları ilte Yezīd'üñ Ƨatına
719. Uydı aña 'Amr-ı nağs u Ƨaltabān
İlede Şam'a buları ol 'avān
720. Şimr-i kelbi dağı aldı ol bile
Aña enseb bir dağı yā kim ola
721. Başları hātunları hep aldılar
On biñ erbindi nakāre çaldılar
722. Yürüdiler Kūfe'den Şam iline

³⁷⁷ yére şöyle: şöyle yére B

³⁷⁸ Nitekim itdi tímār oñulmadı: Nitekim o nāledi oñulmadı B

- Girüben toğru Dımışk' uñ yolına
723. Var-idi ol yolda bir deyr-i 'azım
İki biñ yıldan tururđı ol kadım
724. Tutmış-idi anda bir rāhib maķām
Taşra çıkmamış-idi kırk yıl temām
725. Kudretiyle ol gün ol çıkar meger
Kūfe'den yaña dönüp kıldı nazār
- 54^b 726. Görđi bir leşker 'azım uř³⁷⁹ geldiler
Var-idi bir murğ-zāri kondılar
727. Bađdı görđi üstlerine nūr iner
Çok firiřtehler³⁸⁰ dağı iner çıkar
728. Dédi bu hikmet ne hikmetdür 'acep
'Azm édüp bilmeklige kıldı taleb
729. Görđi başını Hüseyn' uñ nāgehān
Berķ urur pūr-nūr olup³⁸¹ tolmıř cihān
730. Geldi ol 'asker ķatına ol hemān
Dédi kimdür uluñuz édüñ beyān
731. 'Amr-ı naşsı déyüvérdiler aña
Yürüdi pes ilerü andan yaña
732. Geldi aña 'izzet ikrām eyledi
Vaşf-ı hālin aña cümle söyledi
733. Dédi-kim bir ĥacetüm var řapuña
Yüz süriyü geldüm işde řapuña

---

³⁷⁹ uş: ĥōř B

³⁸⁰ firişteh: ferişteh B

³⁸¹ nūr olup: nūr-ile B

734. İşbu başlaruñ birini isterem
Tañlacak ben gine size tapşırım
735. ‘Amr-ı naḥs aydur yüri var al³⁸² birin
Līki eglenme getür tizcek yerin
736. Geldi şundi ol Hüseyn’uñ başına
Tā ki alup vara gide işine
- 55^a 737. Dédiler ço alma anı git géri
Ol alınmaz ço yérinde gel beri
738. Çünkü şöyle boş vérilmez bildi ol
Vardı kırk biñ altun aldı geldi ol
739. Geldi kodı ‘Amr’uñ öñinde anı
Dédi éy beg bellü bilgil sen beni
740. Kim emīnem işbudur içinde ben
Bu géce inan baña ol başı sen
741. Vérdi pes aldı yügirdi deyrine
Vardı meşgöl oldu kendü seyrüne
742. Gécenüñ bir baḥşı geçdi nāgehān
Deyr içi gündüz gibi oldu ‘ayān
743. Gördi hem cümle melā’ikden tolu
İçlerinde bile bir niçe ulu
744. Birine dérler ki bu Ādem şafī
Birisidür bunlaruñ Nuḥ-ı nebī
745. Biri İbrāhim’dür İsmā‘il biri
Bunlaruñ her biri ḥaḳ peygamberi

---

³⁸² var al: algıl B

746. İçlerinde bir ulu nūr daḥı var
Cümlesinden ol münevver şāh-vār
747. Ol Muḥammed Muṣtafā'idi meger
Şağ yanında hem Ebūbekr ü 'Ömer
- 55^b 748. Bu yaña 'Osmān u Ḥaydar şīr-i ner
Bunları görüp hemān düşdi ol er
749. Bir zemāndan 'aqlı geldi başına
Baş-ile oldı temām ol āşinā
750. Aldı başı dizi³⁸³ üstinde ḳodı
Dégil éy şāh hürmetüñ ḥaḳḳı dédi
751. Ne kişisin bu kerāmet sende var
Kendüzüñi baña eyle āşikār
752. Söze geldi pes Ḥaḳḳ'ıñ emri-ile
Söyledi bülbül bigi³⁸⁴ dili-ile
753. Aña bildürdi temām kim-idügin
Añladı ol daḥı anuñ dédügin
754. Çün anı bildi dédügin añladı
Āh u zārī eyleyüp çoğ inledi³⁸⁵
755. Kendi³⁸⁶ zünnārın bıraḳdı ol hemān
Şıdḳ-ıla īman getürdi bī-gümān
756. Yudı başı eyledi ol key temīz
Şaçdı aña dürlü ḫıybi³⁸⁷ ol 'azīz
757. Eydur-idi éy dirīgā bilmedüm

---

³⁸³ dizi: dir A

³⁸⁴ bigi: gibi B

³⁸⁵ çoğ inledi: çoğ ağladı B

³⁸⁶ Kendi: Kesdi B

³⁸⁷ ḫıbi B

- Dünya dérmeklige niyyet kılmadum
758. Ger baña ma‘lüm olaydı bu nişān
Yére altün tılduraydum bī-kerān
- 56^a 759. Şimdi vérüp bunı hoş ben aladum
Tapusunda tā ölince kıladum
760. Böyle diyüp ağlar-idi zār u zār
Şubh olunca kıaldı şöyle³⁸⁸ bī-karār
761. Çün şabāh oldı havāric geldiler
Deyre girüp başı andan aldılar
762. Geldi o da ‘Amr-ı naḥsa söyledi
Gördüğün bir bir hikāyet eyledi
763. Gözsüze gör şağıra işid dédi
Buña göre sen de bir iş ét dédi
764. Çünkü hāli öyledür işitmedi
Hakḳ’a yarar aşla bir iş étmedi
765. Yüridi leşker nakāre urdılar
Niçe şehre niçe kūya érdiler
766. Her yérüñ Sünnileri étdi³⁸⁹ figān
Gözlerinden yaş yérine aqdı kan
767. Söz uzak çün şāma yakın geldiler³⁹⁰
Varuban Şām’uñ iline girdiler
768. İl vilāyet kavmi karşı geldiler
Anlara ta‘zīm ü ‘izzet kıldılar

---

³⁸⁸ kıaldı söyle: şöyle kıaldı B

³⁸⁹ étdi: kıldı B

³⁹⁰ geldiler: vardılar B

- 56^b
769. Çün işitdi ol Yezîd-i pür-sitem
Dédi karşı çıkuban édüñ himem
770. Tılb tılb [u] cavk cavk ol leşkere
Karşı çıkdılar havāric anlara
771. Öylelik yoldan³⁹¹ oları aldılar
Altı günde şehr-i Şām'a geldiler
772. Şehr öñinde bir yere kondurdılar
İzzet ikrām-ile hoş indürdiler
773. Üç gün anda şādılıklar kıldılar
Dünye bulup dīni yavu kıldılar³⁹²
774. Başları şöyle sünüde kodılar
Hem havātin devede oturdılar
775. Şad hezāran halk-ı 'ālem hāş u 'ām
Anlara kıldı temāşā şād u kām
776. Muştafā'nuñ hanedānı kavmine
Bağun a şol³⁹³itlerüñ étdüğine
777. Kendüler zevk ü şafālar étdiler
Anlara cevr ü cefālar étdiler
778. Ağlaşuñ pes gine gine ağlaşuñ
Kimse mişlin gördi mi hiç bu işüñ
779. Āh u zāriler édüñ hoş derd-ile
Tā ki te'siri érişe³⁹⁴ her dile
780. Ağlayubilenlerümüz ağlaya

---

³⁹¹ yoldan: yérden B

³⁹² kıldılar: kıldılar B

³⁹³ şol: şu A

³⁹⁴ te'ósiri érişe: te'ósir ide anda B

- Ġayrumuz aġlar miṣālin baġlaya
- B 781. Öykünü dek aġlaşavüz kim bile
Ola kim hep yarlıġanavuz bile
- 57^a B 782. *Eṣ-ṣalātü ve's-selām diñ tā ki meclis nūr ola*
Ehl-i sünnet bula 'izzet hāriciler ġor ola
783. Üç gün anda çün temām oturdılar
Kalkup andan cümle şehre girdiler
784. Tañlacaġ-idi kapudan girdiler
Öyle-idi kim serāya érdiler
785. Halk-ı 'ālem anlara üşmiş-idi
Kimi şād u kim ġama düşmüş-idi
786. Bir sa'ādet ehli-kim adı Sa'īd
Tāciri sünnī idi sālīm sedīd
787. İttifāġ anda bulındı ol zemān
Girdi bir mescid içine nāgehān
788. Görđi bir kavm aġlaşurlar zār u zār
Anlaruñ derdinden oldu bī-ġarār
789. Dedi neyçün aġlaşursız³⁹⁵ yā kirām
Halk-ı 'ālem şādılıġdayken temām
790. Dédiler yoġsa³⁹⁶ ġarip misen kişi
Görmedün mi taşrada gelen başı
791. Ol 'Alī oġlı Hüseyn'üñ başıdur

³⁹⁵ niçün aġlaşursız: neyçün aġlaşur A

³⁹⁶ Dédiler yoġsa: Dédi bunda B

- Ol havātin h̄v̄iṣ ü [hem]³⁹⁷ yoldaşudur
792. Çıkdı fi'l-ḥāl gördi işbu heybeti
Tāḳati taḳ oldı gitdi kuvveti
- 57^b 793. Zāri kılup aḡladı ḡāyet ḳatı
Bī-mecāl olup dükendi tāḳatı
794. Pes tırup tiz girdi bir ḥalvet eve
Yırttı dülbendin temām ive ive
795. Başların örtmege vέρdi anlara
Degdi birer pāre hep ol cānlara
796. Şehribānū ḥāzretine yétmedi³⁹⁸
Aña bütün futa vέρdi yırtmadı³⁹⁹
797. Zīra gördi açığ-idi başları
Yénleri⁴⁰⁰ başda aḳardı yaşları
798. Başların örtüp du'ālar étdiler
Mümkin olduḡca bürünüp gitdiler
799. Geldi çün 'asker serāy ḳapusına
Geldiler ḥācipler⁴⁰¹ olar ḳapusına
800. 'İzzet-ile 'Amr'ı Şimr'i aldılar
Tā Yezīd'ün meclisine geldiler
801. Girüp öñinde temām baş ḳodılar
Ḳalkup aña çoḡ du'ālar étdiler⁴⁰²
802. Ol daḡı taḥsīn édüben⁴⁰³ anlara

³⁹⁷ havātin h̄v̄iṣ ü [hem]: Hüseyn'ün eşi hem B

³⁹⁸ yétmedi: degmedi B

³⁹⁹ yırtmadı: bölmedi B

⁴⁰⁰ Yénleri: Begleri B

⁴⁰¹ Geldiler ḥācipler: Geldi hāricler B

⁴⁰² étdiler: kıldılar B

⁴⁰³ édüben: kıluben B

- Vérdi hil‘at ol iki mağbūnlara
803. Şordı anlara temām ol nābekār
Kim nice kıldılar āḥir kār u bār⁴⁰⁴
- 58a 804. ‘Amr-ı naḥs aña rivāyet eyledi
Kıṣṣa’ı bir bir ḥikāyet eyledi
805. Pes buyurdı başları getürdiler
Taḥtı öñinde ol itüñ ḳodılar
806. Bir kızıl⁴⁰⁵ altun legençe ḳodılar
Pes Ḥüseyn’üñ başın aña⁴⁰⁶ ḳoydılar
807. Taḥtı üzre öñine iletdiler
Ḳoyup öñinde serirüñ gitdiler
808. Dédi ḳanı aḳribā vü ḥ’iṣümüz⁴⁰⁷
Cedlerimiz daḥı niçe kişümüz
809. Kim olar Bedr-i Ḥuneyn’üñ cengine
Girüben düşdiler Aḥmed cengine
810. Èy n’olaydı saḡ olalardı bugün
Bunları görüp édelerdi düğün
811. Dādın aldum ben Muhammed’den bugün⁴⁰⁸
Sevgülüsün kırdım oğlanlarınıñ
812. Bir küçücük gürz elinde var-idi
Ol pelid ya‘nī ki o ṣāhvār-idi
813. Urur-idi ol Ḥüseyn’üñ başını

---

⁴⁰⁴ kār u bār: bār-ı kār A

⁴⁰⁵ kızıl: kızılca A

⁴⁰⁶ aña: anda B

⁴⁰⁷ aḳribā vü ḥ’iṣümüz: aḳrabā vü iṣimüz B

⁴⁰⁸ bugün: anuñ B

- Ağzın u yüzün gözün hem kaçını⁴⁰⁹
814. Kānı çıkdı yaruban tutacağıın⁴¹⁰
Şıdı dişcügezlerinde oyugun
- 58b 815. Belki içüp aña dökdi cur'asın
Neyledi gör ol la'ın Tañrı haşın
816. Ol ağzı kim Muştafā öper-idi
Hem mubārek dilini şoqar-idi
817. Neyledi gör aña ol itden kötü
Pes aña [nic'étmeyeler] la'neti
818. İş bulardur aña la'net étdüren
Ehl-i islāmı bu yola gitdüren
819. Bunuñ üzre nice olmaz la'n aña
Nice étmez kimse dahl ü ta'n aña
820. Gel berü imdi diñle işbu kışsa'ı
Tā alasın kışşadan bir⁴¹¹ hişşe'i
821. Ol arada bir Yahūdi var-idi
Adı 'İmrān kendüsi dindār-idi⁴¹²
822. Dédi şāha bu kimüñ başı-durur
Kim bu hāliyle burada bu durur⁴¹³
823. Dédi bu bir düşmanumuñ başıdur
Dédi nedür adı ol ne kişidür
- 59a 824. Az kişiye beñzemez işbu kişi
Müşkil étdüñ éy kişi sen bu işi

⁴⁰⁹ yüzün gözün hem kaçını: yüzünü hem gözünü B

⁴¹⁰ tutacağıın: dudacağıın B

⁴¹¹ bir: sen B

⁴¹² dindār: dildār B

⁴¹³ burada bu durur: bu arada turur B

825. Atasınıñ anasınıñ adını
Eydivérgil bilişini yādını
826. Dédi adıdur Hüseyn ibn-i ‘Alī
Fāṭıma añası adıdur velī
827. Gine dédi Fāṭıma kimüñ kızı
Ol Muḥammed kızıdur ʒo yā bizi
828. Dédi Dāvūd’ dan beru baña degin
Seksen iki ata geçdi éy la‘ın
829. Hep Yaḥūdī elüm öperler benüm
Hem ayağum şuyın içerler benüm
830. Ol Muḥammed kim Resūlullāh idi
Arañuzda daḥı gitdi gitmedi
831. Anuñ oğlanuqların bu ḥāl-ile
Öldürürsin mekr u ḥīle āl-ile
832. Sad hezāran la‘net olsun cānuña
Hışm érişsün cümle ḥānumānuña
833. Saña benzer bir la‘ın iblis işi⁴¹⁴
Görmemişdür dünyede hiç bir kişi
834. Pes hemān çekdi kılıcın yüridi
Dili-ile hem şehādet dér-idi
- 59b 835. Araya alup şehīd eylediler
Ol dīn aldı anlar elden vérdiler
836. Zī-sa‘ādet-kim bu kişi oldı tüş
Nāgehān vuşlat şerābın étdi nüş

---

⁴¹⁴ işi: eşi B

837. Bu ‘azīzūñ hürmeti-çün yā İlāh
Ḥayr-ile ḥatm ét bizi éy pādiṣāh
- B 838. *Es-salātü ve’s-selām diñ ‘aşk-ıla*
Tā ki tola meclisümüz şevk-ıla
- 839 Pes dédi ol-dem Yezīd-i serserī
Ol esīr olanları aluñ beri
840. İldiler öñüne ol ḥātunları
Miḥnet odına dutuşmuş cānları
841. Başı açuḳ anlaruñ yalın ayak
Toza topraḡa bulaşmış gül yañāḳ
842. Var-idi bir şuffe karşı ol ite
Anda oturdı olar⁴¹⁵ baḳ ‘ibrete
843. Bir nedīmi var-idi dédi aña
Bu ḥavātīnūñ birin vérgil baña
844. Dédi ḳanḳısın dilerseñ al anı
Geldi tutdı Ümmi Külşüm elini
845. Beg seni vérdi baña bil éy nigār⁴¹⁶
Dédi o da çek elūñ éy ḥākisār
- 60^a 846. Fāṭıma’nuñ kızıyam ben yā ḥāḳīr
Kim olasın sen veya kimdür emīr
847. Çün nedīm işitdi feryād eyledi
Taşra çıkdı kendüye dād eyledi

---

⁴¹⁵ olar: bular B

⁴¹⁶ Gül‘izār: nigār B

* Vezin itibarıyla B nüshası tercih edildi.

848. Ol elini kim⁴¹⁷ yapışdıydı aña
Kesdi fi'l-ḥāl geldi pes dédi aña
849. İşbudur kim saña degdi imdi⁴¹⁸ el
Èy nigārın gel baña eyle ḥelāl
850. Döne geldi hem Yezīd'e söyledi
Sögdi aña katı nefrīn eyledi
851. Dédi aña éy la'īn ü ey 'anīd
Senden it yégdür toñuz yég éy pelīd
852. Hiç cevap vérémedi ol ḳaltabān
Eyle dédi çıkdı gitdi ol hemān
853. Niçe-kim istendi hiç bulunmadı
Ḳancaru gitdügi de bilinmedi
854. Allāh oñarduğın kim azıdur
Oñmaḳ azmaḳ daḫı başda yazıdur
855. Yā İlāhī sen oñargıl bizi sen
Çünki her başda yazarsın yazı sen
856. Her ne yazduñsa bilürsin sen hemān
Saña yalvarmaḳdur oñmağā nişān
- 60^b 857. Yol vér imdi yalvaralum biz saña
Ḳoma ḳapuñdan varalum ṭapuña
858. El-ğıyāş ü el-ğıyāş ü el-emān
Saña şıgındıḳ odur derman hemān
- B 859. *Es-salātü ve's-selām diñ 'aşḳ-ıla*

---

⁴¹⁷ kim B

⁴¹⁸ imdi: bu B

(Fī-bahri'l-remletü'l müseddes el-maḥzūf (‘alā vezni Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün)⁴¹⁹

860. Pes Yezīd-i naḥs ḥüküm⁴²⁰ étđi géru
Ol ḥavātin geldiler hep ilerü
861. Kıdılar feryād u zārī vü fiğān
Dād elüñden dédiler éy bed-gümān
862. Yér yérin çağırdılar vā Aḥmedā
Vā Ḥüseynā vā ‘Aliyyi’l-murtażā
863. Kıandasız görüñ bizüm ḥālümüzi
Bu Yezīd öñinde aḥvālümüzi
864. Kızcugazlaruñı gör a yā Resül
Karavaş déyü getürđi bu fużül
865. Ümmi Külüşüm aña döndi söyledi
Kıanķı zālim buncılayın eyledi
866. Éy utanmaz ḥāricī bed-baḥt u şüm
Rūsbi oğlı vü ḥaramzāde zalüm
867. Bu senüñ ‘adliñ midür éy nābekār
Kim bizi böyle getürdüñ ḥor u zār
- 61^a 868. Buncılayın niçe nefrīn eyledi
Gör Yezīd’i daḥı ol ne söyledi
869. Diler-idüñüz ki taḥtı ʔutasız
Saltānat oyununu siz utasız
870. Tañrı sizi oraya érgürmedi

⁴¹⁹ B nüshasında yer alan bilgide bölümün vezni ifade edilmektedir.

⁴²⁰ ḥüküm: ḥüküm A

- Bizden alup tahtı size vérmedi
871. Ümmi Külşüm dağı vérdi hoş cevāb
Ne dédiyse cümle dédi hep şavāb
872. Anı kodı pes Yezīd-i hūre-ser
Ol ‘Aliyy-i Aşğar’a kıldı nazār
873. Ümmi Külşüm gibi aña da dédi
Ol da anı muhkem ilzām eyledi
874. Yédi yaşındaydı Zeynelābidīn
İşbu bahşı kılduğında ol emīn
875. Dédi andan soñra aña ol Yezīd
Ne dilersiz diñ⁴²¹ véreyin ber-mezīd
876. Dédi seyyid dilegüm senden odur
Babamuñ başın yine baña buyur
877. Dédi hoş vérdüm anı var al yūri
Dağı dilek var-ise dile géri
878. Dédi bir dilek dağı oldur saña
Babamı öldüreni vérgil baña
- 61b 879. Tā bugün dādumı andan alduram
Tā anı öldüreni ben öldürem
880. Dédi kimdür ayduñ añı öldüren
Dédiler şāha ki leşker dişiren⁴²²
881. Şūretā ‘Amr’ı biraz azarladı
Dağı bir gayrı dilek dile dédi
882. Dédi seyyid destūr olsun gidelüm

---

⁴²¹ diñ: dé A

⁴²² dişiren: deñşüren B

- Olan oldu taq̄d̄ir-idi n'idelüm
883. Dédi olsun size çok ni'et vérem
Hil'at-ile altun-ile gönderem
884. Dédi seyyid anları ben niderem
L̄iki senden ğayrı nesne dilerem
885. Dilerem destür ola yarın baña
Hıṭbe oq̄uyam budur dilek saña
886. Qahqahayla güldi dédi hoş ola
L̄iki imām gine kendüzi⁴²³ kıla
887. Dédi seyyid rāzı oldum ben aña
Hıṭbe'i okuduğum yéter baña
888. Pes bu 'ahdi anlar indi⁴²⁴ kıldılar
Bir arada anları q̄ondurdılar
889. Beş yüz altun on daḫı gümüş-ile
Viribidi taḫta cāmeler bile
- 62^a 890. Ümmi Külşüm anı kılmadı q̄abul
Dédi buñunla mı aldar bizi ol
891. Öldüre q̄ardeşlerimi zulm-ile
Ya'ni bunu q̄an bahāların kıla⁴²⁵
892. Almayam altunı q̄oyam yarına
Hıḫ Te'ālā q̄oya anda yérine
893. Anlara pinhān⁴²⁶ altun u gümüş
İlter-idi yér yérin yād u biliş

---

⁴²³ kendüzi: kendüsi B

⁴²⁴ anlar indi: bunlar anda B

⁴²⁵ kıla: vére B

⁴²⁶ pinhān: penhān B

894. Dürlü tonlar daḥı cümle müslümān⁴²⁷
İledürlerdi hem anlara nihān
895. *Çün şabāḥ oldı vaḳit oldı temām*
Mescide geldi cemā'at hem imām
896. Beklediler çün mü'ezzinler yine
Çıkdı bir Ḥāricī member⁴²⁸ üstine
897. Niçe dürlü herze sözler söyledi
Niçe gaybet niçe bühdān⁴²⁹ eyledi
898. Çün ne dédiyse dédi indi géru
Şoñra Zeynelābidīn tırdı oru
899. Dédi imdi éy Yezīd dérem saña
Dünki va'cenden icāzet vér baña
- 900 Olmış-idi ol peşīman sözine
Baḳmadı ol-dem 'Alī'nüñ yüzine
- 62b 901. Dédi yérinden sözini söylesün
Ol arada bildügin şerḥ eylesün
902. Ḥalk ayıtdılar ki çıksun koñ⁴³⁰ hele
Nā-residedür çıkarsa ne ola
903. Ağdı member üstine ol mu'teber
Ol faşīḥ ü ol belīḡ ü pür-hüner
904. Başladı tevḥīdi étđi ber-uşul
Eyledi ardınca hem na't-ı Resul

---

⁴²⁷ müslümān: mü'minan B

⁴²⁸ member: minber B

⁴²⁹ bühdān: bühtān B

⁴³⁰ koñ: ko B

905. Pes beyān étdi temām ol vaşf-ı hāl
Hak feşāhat vérmış-idi ber-kemāl
906. Söyledi hep cümle kendü hālını
Atasınıñ⁴³¹ kavmiñüñ aḥvālını
907. Kerbelā’nuñ kışşasın şerḥ eyledi
Şöyle-kim taş u ağaçlar ağladı
908. Mescid içre çün cemā’at diñledi
Bir [ğırīv]⁴³² kopdı ki tağ taş iñledi
909. Kaşd olındı-kim ğuluvv-i ām ola
Hāricīler cümle hep bed-nām ola
910. Anı gördi ol Yezīd’i nābekār
Kırdı yérinde pes ol hākisār
911. Tırdı çağırdı⁴³³ mü’ezzine ki tır
Tiz nemāzı kılalum⁴³⁴ kāmēt getür
- 63^a 912. Çün mü’ezzin tırdı kāmēt eyledi
Ol cemā’at hem⁴³⁵ kıyāmet eyledi
913. Pes kılındı Cum’a taşra geldiler
Her biri işlü işine taldılar
914. Şām’uñ ehli ulu kiçi hāş u ‘ām
Kıldılar aña [ğulüv]⁴³⁶ cümle temām
915. Kaşd⁴³⁷ kıldılar serāyın yıqalar
Çıkaralar anı oda yaqılar

---

⁴³¹ atasınıñ: atasıyla B

⁴³² “ğırīv” şeklinde yazılan kelimenin doğru yazımı tercih edildi.

⁴³³ ki B

⁴³⁴ nemāzı kılalum: nemāz kılalalar B

⁴³⁵ hem: hep B

⁴³⁶ “ğulū” şeklinde yazılan kelimenin doğru yazımı tercih edildi.

⁴³⁷ kaşid: kaşd A

916. Nāgehānī bir bulut ƙopdı hemān
Ƙapladı ŧehr ũstũni hep ol zemān
917. Eyle tũtdı ƙarañulıƙ ‘ālemi
Halk ayıtdı-kim ƙıyāmet ola mı
918. Yağdı tolu yağmur-ile esdi yél
İndi tağlardan Dımıŧƙ ũstine sél
919. ŧehrũñ aldı bir yanın gitdi temām
Niçe’i hep bũrũdi ğamdan ğamām
920. Yũz biñ adam artuƙ eyledi helāk
ŧehr içini cānavārdan ƙıldı pāk
921. Hem havāda ƙuŧcuğazlar bī-ħisāb
Tağda cānavār ƙırıldı⁴³⁸ bī-kiṭāb
922. Pes Dımıŧƙ içinde ƙopdı bir fiğān
ŧanasın yére yıƙıldı āsumān
- 63^b 923. Halk-ı ŧām’uñ bir yére cem‘ oldılar
Pes gelũp ol ite ğavğā ƙıldılar
924. Hep⁴³⁹ [ğulũv]⁴⁴⁰ édũp dédiler hep aña
Èy utanmaz iŧbu ħāli ğör saña
925. Muŧafā’nuñ bunca ehlin ƙırduñuz
Anlaruñla mekr ũ hīle ƙılduñuz
926. Nidelũm dér éy vezīr ol bī-ħaber
Dédi ol dem pes aña⁴⁴¹ Mervān-ı ħar
927. Gũnder éy ŧeh⁴⁴² bunları sen bir yaña

⁴³⁸ Tağda cānavār ƙırıldı: Cānavār ƙırıldı tağda B

⁴³⁹ Hep: Hem B

⁴⁴⁰ “ğulũ” ŧeklinde yazılan kelimenin doğru yazımı tercih edildi.

⁴⁴¹ Dédi aña pes o dem B

⁴⁴² ŧeh: ŧah B

- İşbudur fikrüm benüm ögdin şaňa
928. Nāgehān yoḥsa ğuluvv-i ‘ām olur
Tāc u taḥtı işbular elden alur
929. Yédi günden şoñra yarağ eyledi⁴⁴³
Oқudı ol anları hoş söyledi⁴⁴⁴
930. Dédi imdi ne dilersiz ayduñuz
Қanda göñlüñüz⁴⁴⁵ dilerse gidüñüz
931. Sīm ü zerden her ne dérsiz véreyin
Bile kimse қоşayın göndereyin
932. Dédiler vérdigüñi biz almazuz
Dünya-ile hiç saña aldanmazuz
933. Tañrı bizüm dādumuz senden ala
Şanmağıl-kim қıldıғuñ saña қала
- 64a 934. Şimdi gönder bizi hele gidelüm
Tā Medīne’ye varup şabr édelüm
935. Var-idi bir pehlevān-ı pür-hüner
Sünnī-yi şāfi-idi ol pāk-güher
936. Pes Yezīd anı қatına oқudı
İlt Medīne’de buları қо dédi
937. Şehribānū Ümmi Külsüm’i nigār
Ḥaste-idi ikisi de bil éy yār
938. Hem oñun ikisi de қıldı güzer
Her ki geldi dünyeye kalmaz gider

⁴⁴³ yarağ eyledi: yarağ étdiler B

⁴⁴⁴ Oқuyup anları hoş söylediler B

⁴⁴⁵ Göñlüñüz қanda B

939. Anları anda haqına qodılar
Qaygu-ile oradan gönüldiler⁴⁴⁶
940. Çün Medīne şehrine yaklaşdılar
Halk-ı şehriñ kamu karşu çıqdılar
941. Pes alup anları şehre geldiler
Bākī ‘ömri anlar anda qaldılar
942. *Es-salātü ve’s-selām diñ ‘aşk-ıla*
Tā ki tola meclisümüz şevk-ıla

Hātīme fi’l-mevā’ıza ve’l-münācāt

[Mefā’ılün Mefā’ılün Fe’ülün]

943. Gel imdi ‘ibret al sünnī bulardan
Buları gör neye geldi nelerden
- 64a 944. Dü ‘ālem şāhınuñ oğlanlarıyken
Dağı kızları hem gelinleriyken
945. Öpüp oğşadığı⁴⁴⁷ hoqqa ağızlar
Ol ay yüzleri⁴⁴⁸ ol güneş beñizler
946. Benüm gözüm nürü cismümde cānum
Ciger-güşem enīsüm dil-sitānum⁴⁴⁹
947. Déyüp oğşadığı server Hüseyñ’üñ
Dişin başcuğazın server⁴⁵⁰ Hüseyñ’üñ

⁴⁴⁶ gönüldiler: göneldiler B

⁴⁴⁷ oğşadığı: oğşadığı B

⁴⁴⁸ yüzleri: kızları B

⁴⁴⁹ dil-sitān: büsitān B

⁴⁵⁰ server: enver B

948. İřitdük neyledi dūřmen oları
Dağı kavminde ol sevgölüleri
949. Dağı hep cümle geçen enbiyānuñ
Đađ'ıñ ĥāřřü'l-ĥavāřı evliyānuñ
950. İşitdük cümle çekdügin olaruñ
Ol eltaf řab'ı⁴⁵¹ ol aĥsen ĥūlaruñ
951. Cihān da hep neler çekdi o cānlar
Çeküp erişdiler ā'lāya anlar
952. Erişdiler çü ā'lāya é dervīř
Delīl oldılar evlāya⁴⁵² é dil-rīř
953. Çün anlardur delīl şeksüz uy imdi⁴⁵³
Ço ġayrıyı uy anlara uy imdi⁴⁵⁴
954. Yédügi nefis itünündür yuyındı
Yuy anı dürlü ni'metler yéyindi
- 65^a 955. Olardur ol yola şoğru řulāvuz
Uyalum tā ki Allāh'ı bulavuz
956. Gel imdi uyalum pes éy şarındaş
Girüben yollarına biz éy yoldaş
957. Velī taĥķīķ idelüm diñle anı
Temām dutup bize sen ġūř-i cānı
958. Sevüp cümlesin illā birisini
Ėönülđen řeyĥ édīn ço ġayrısını
959. Ki böyle olmayınca yol yürinmez

---

⁴⁵¹ şab'ı u B

⁴⁵² evlā: ūlā B

⁴⁵³ şeksüz uy imdi: señsüz uyindi A

⁴⁵⁴ Ço ġayrıyı uy anlara uy imdi: Ço ġayrı uy olara hey uyundi A

- O kim maḳṣūd-i aṣlīdir görünmez
960. Eger isterseñ anı bu zemānda
Emīr Sultān'a gel bulasın anda
961. 'Avām sözin işitme ki⁴⁵⁵ ölüdür
Ulu aña ölü diyen delüdür
962. Eger taḥḳīkin isterseñ é⁴⁵⁶ ḡalip
Ḳucacuğa érerseñ ola ḡalip
963. Ki bilesin ne kişidür o server
Nice olur yol erine o rehber
964. Saña dér hoş nice étdi Peyember
Gel imdi buña andan bir ḡaber ber
965. Ḥuşuşā āl ü evlāduñ biridir
Mustafā'dur kudüretten beridür
- 65^b 966. Siyādet āşiyānınuñ hümāsı
Sa'ādet āsitānı rehnümāsı
967. Feşāhat gülşeninüñ bülbülidür
Belāgat bāḡınuñ tāze gülidür
968. Leṭāfet taḡtınıñ hem pādīşāhı
Mesākīn 'askeri pūşt u benāhı
969. O 'askerden⁴⁵⁷ birisi ben ḡaḳīrem
Beḡāyet müflis ü hem key faḳīrem
970. Kitābumda ḡarıcuḡ ipligidür
Çekirge ayaḡı daḡı bigidür⁴⁵⁸

---

⁴⁵⁵ ki: kim B

⁴⁵⁶ i: éy B

⁴⁵⁷ 'askerden: 'askerde B

⁴⁵⁸ begidür B

971. Kulam ben hem bu sultān eşigine
Bilür misin o kimdür eşigi ne
972. Resūlullāh eşigidür eşigi
Ma‘ārif tıflınuñ oldur béşigi
973. Buradan añlanur ol daħı kimdür
Velī añlayımaz ol er ki kimdür
974. Egerçi kıl olan ister āzādlık
Baña kulluq-durur bihter az adlık
975. İlāhī ol ‘anākı⁴⁵⁹ kıl müyesser
‘Acep senden ıraklığı kim ister
976. Ĥudāyā kuluñam kaçmış kapuñdan
Beğāyet bu‘da düşmişem tapuñdan
- 66^a 977. Beni luṭf ét gine⁴⁶⁰ ilet kapuña
Ṭurayın tā ebed dā’im tapuña
978. Kitābum ṭuḥfe éd⁴⁶¹ hem dostlaruña
Ki tā vére şafā sermestlerüñe
979. Oқuyup diñleyüp feryād édeler
Du‘ādan ben za‘īfi yād édeler
980. Olaruñ yād-ıla tā olmayam yad
İlāhī nefis elinden dād u feryād
981. Ayırma āl ü evlāddan kerem kıl
Emīr Sultān қatında muḥterem kıl
982. Anuñ aḥbābı⁴⁶² içinde kitābum

---

⁴⁵⁹ ‘anākı: ‘inākı B

⁴⁶⁰ gine: yine B

⁴⁶¹ éd: ét B

⁴⁶² aḥbāb: aḥbār B

- Oğuyup dînleyüp fetḥ ola bâbum
983. Èrişem ehline hem Kerbelâ'nuñ
Alam pes lezzetin kerb ü belânuñ
984. Hüseyn ile Hasan sultanlarumuñ
İlet yanlarına o cânlarunuñ
985. Kitâbumdan naşîbüm anı eyle
Ebed hizmetler-ile⁴⁶³ şöyle toyla
986. Kitâb oldu temâm Şa'ban ayında
Hamîsüñ gécesinde hoş-âyende
987. Güni de on birinci gün-idi bil
Tokuz yüz beşde-idi hem daḥı yıl
- 66^b 988. Olurduḡ ol zemânda Yaylacıḡ'da
Mubârekce maḥaldür⁴⁶⁴ Yaylacuḡ da
989. İlahî bu maḡâmı eyle âbâd
Cihân-durduḡça dursun işbu bünyâd
990. Tavâf édenlere hem ol arayı
Naşîb eyle éy Haḡḡ dâr-ı rızâyı
991. Édenler cân u dilden bunda hizmet
Recâdur bula senden anda ḡurbet
992. Güni hoş ayı hoş hem-çün yeri de
Ümiddür 'afv ola ölü diri de
993. Habîbullâh ayıdur çünki Şa'ban
Recâdur göçevüz reyyân u Şa'ban

⁴⁶³ hizmetler-ile: hidmetlerine B

⁴⁶⁴ maḥaldür: mahalde B

994. Temām oldı şükür el-ḥamdülillāh
Dilümüzde zikir el-ḥamdülillāh
995. Şalāt u hem selām olsun Resūl'e
Sa'ādet menba'ı 'aynı uşūle
996. Daḥı hem āle vü aşḥāba olsun
Aña cümle uyan aḥbāba olsun
997. Bunuñ hem ḳātibine nāzımına
Oḳuyup diñlemekçüñ 'āzimine
998. Sebeb olup bunı hem oḳudana
Oḳuyup diñleyici oḳudana
999. İlä yevm'il-cezā rāğıblarına
Ulu kiçi kamu ṭāliblerine
1000. Diyenler cān u dilden buña āmin
Olar da bulsun anlaruñ maḳāmın
Temmet-i bi-'avnillāhi Te'ālā
Tāriḥ fi-şehr-i Şa'bān
Fī senete semāniye
Ve şelāşin
Ve tis'a
Mi'e

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kerbelâ olayı yaşandığı günden itibaren sadece kendi coğrafyasında değil daha geniş coğrafyalardaki Müslüman toplumlarda da elemle anılarak anlatılmış ve bu anlatı geleneği zamanla kendini ilim ve sanat alanlarında da ifade etme imkânı bulmuştur. Bu elemli hadise Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında verilen eserlerle müstakil bir tür oluşturmuş ve bu türün genel adına “Maktel-i Hüseyin” denilmiştir. Bu konuda yazılan ilk makteller Arap edipler tarafından kaleme alınmış, Arap edebiyatından sonra ilk önemli makteller ise Türk edebiyatında yazılmıştır.

Edebiyatımızda bu türde kaleme alınan ilk eser Şâdî Meddâh’ın m. 1362 yılında kaleme aldığı Maktel-i Hüseyin’dir. Türk edebiyatında Şâdî Meddâh’ın Maktel-i Hüseyin’inden sonra yazılan ikinci eser ise Yahyâ b. Bahşî’nin 905 (1499) yılında tamamladığı Maktel’idir. Eser bu sahada yazılan ikinci Maktel olması, Bahşî’nin Maktel’inin yazılış tarihinin Türk edebiyatı sahasında örnek alınan Hüseyin Vâiz Kâşifi’nin Ravzatü’ş-Şühedası’ndan önce kaleme alınması ve eserde verilen kıssalardan bazılarının farklılığı nedeniyle de ayrı bir önem arz ettiği düşünülmektedir.

Mevcut iki nüshası bulunan Maktel-i Hüseyin’in kullandığı dil ve şekil açısından daha eski tarihli olan Ankara nüshası esas alınarak eserin tenkitli metni oluşturulmuştur. Yazım özellikleri ve şekil açısından daha kötü durumda bulunan Bursa Yazma Eserler Kütüphanesi nüshasındaki farklar dipnotlarda gösterilmiştir. Daha önce tam olduğu düşünülen Ankara nüshasında eksik iki varak tespit edilerek 972 beyit olarak bilinen eserin toplamda 1000 beyitlik bir hacime ulaştığı görülmüştür. Eserin transkripsiyonunda ve tenkitli metnin kurulmasında müellif nüshasına yaklaşmak gayesi güdülmüştür. Metin tamiri ihtiyacı doğan yerlerde eserin ve dönemin genel dil özelliklerine dikkat edilerek doğru ibareler seçilmesine gayret edilerek eserin şekil ve imla hususiyetleri korunmuştur.

Halk tipi mesneviler içinde sınıflandırabileceğimiz Maktel-i Hüseyin’in yazıldığı dönem ve eserin imla hususiyetleri göz önüne alındığında Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil özelliklerini yoğun bir şekilde ihtiva ettiği

gözlemlenmektedir. Bu yönüyle eserin tipik bir Eski Anadolu Türkçesi metni olduğu düşünülmektedir. Eserde bugünkü konuşma ve yazı dilinden düşmüş veya anlam ve yapı yönünden değişerek kullanılmaya devam etmiş arkaik kelimelerin kullanımı oldukça yaygındır, yapılan inceleme sonucunda eserde arkaik yapıda 80 kelime tesbit edilmiştir. Maktel'in bu özelliğinin dönemin dil hususiyetleri ve söz varlığını göstermesi açısından önemi aşikârdır.

Yaşadığı dönemde ilmi şahsiyeti, müderrisliği ve mutasavvıf kişiliği şöhret bulan Yahyâ b. Bahşî Türk Edebiyatı, fıkıh, ahlak, sözlük bilimi ve Arap dili gibi birçok alanda eser vermiş çok yönlü bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaynaklarda, Yahyâ Efendi, Bahşî-Zâde Yahyâ Efendi, Kuzlali Yahyâ Efendi ve daha birçok isimle zikredilen Bahşî genellikle Yahyâ b. Bahşî ismi ile bilinmektedir. XV. yüzyılın sonlarıyla XVI. yüzyılın başlarında yaşadığı belirtilen Bahşî'nin hayatı ve ölüm tarihi hakkındaki bilgiler sınırlı olmakla birlikte bu bilgilerin yer yer yanlış ve ihtilaflı olduğu da görülmektedir. Bu itibarla Yahyâ b. Bahşî'nin hayatı ile ilgili biyografik ve tarihi kitaplar üzerinde yapılan araştırmanın yanında müderrislik yaptığı medrese ile kendi kurduğu tekke ziyaret edilerek eldeki bilgiler muhakeme edilmiş ve önemine binaen yaşadığı dönemde temas kurduğu Emir Sultan ve II. Bayezid ile ilgili rivayetler nakledilerek hayatı ve ölüm tarihiyle ilgili bilgiler aydınlatılmaya çalışılmıştır. Müellifin çeşitli konularda telif ettiği eserler ve ona nispet edilen eserler kütüphane kayıtlarından ulaşılan nüshaları da zikredilerek tanıtılmış ve hakkında çalışma yapılanlar ayrıca belirtilmiştir.

Yahyâ b. Bahşî'nin edebiyat, dini ilimler, dil çalışmaları ve sözlük bilimi gibi birbirinden farklı alanlarda telif ettiği eserler göz önüne alındığında müellifin XV. yüzyıl dini ve tasavvufi Türk edebiyatının önemli bir temsilcisi olarak bu sahadaki yerini aldığını görmekteyiz. Bu denli bir şairin eserlerinin ve hayatının sonraki araştırmacılar tarafından araştırılıp şairin bilinmeyen yönlerinin de ortaya çıkarılması gerektiği aşikârdır.

KAYNAKÇA

- ATEŞ, Ahmed ve TARZİ, Abdülvehhâb. *Farsça Grameri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1976.
- AKÇAY, Ali İhsan. “Emir Sultan’ın Halifelerinden Gönenli Yahyâ bin Bahşî ve Mevlidi, *Emir Sultan ve Erguvan*, Editör: Enes B. Keskin, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2007.
- AKSU, Ali. “Kerbela Literatürü”, *Çeşitli Yönleriyle Kerbela Bildiriler Kitabı, C. I, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Sivas 2010, ss. 341-377.
- ATLANSOY, Kadir. *Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri*, Bursa: Asa Kitabevi, 1998.
- AVCI, Casim. “Kûfe”, *DİA*, C. 26. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- AYCAN, İrfan. “Mervân I”, *DİA*, C. 29. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004.
- AYVERDİ, Ekrem Hakkı. *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri*, C.1, İstanbul: Baha Matbaası, 1966.
- Baldırzâde Selîsi Şeyh Mehmed. *Ravzâ-i Evliyâ*, Haz. Mefail Hızlı-Murat Yurtsever, Arasta Yayınları, Bursa, 2000
- BALTACI, Cahid. *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul: İrfan Matbaası, 1976.
- BANARLI, Nihad Sâmi. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C. 1*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004.
- BAŞ, Eyup, “İslâm Tarihinde Matem/Yas Kültürü ve Kerbelâ”, *Çeşitli Yönleriyle Kerbela Bildiriler Kitabı, C. II, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Sivas 2010, ss. 379-387.
- BİLGE, Mustafa. *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1984.
- Bursalı, Mehmet Tahir. *Osmanlı Müellifleri*, C. 1, haz. Fikri Yavuz-İsmail Özen, İstanbul: Meral Yayınevi, 1975.
- DİLÇİN, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.
- Ebu Mihnef, *Kerbela Vakıası (Vak’atu’t Taf)*, çev. Nuri Dönmez, İstanbul: Kevser Yayınları, 2010.
- Ekrem Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri*, C.1, İstanbul: Baha Matbaası, 1966.
- EROĞLU, Süleyman, “Yahya Bin Bahşî ve Maktel-i Hüseyin’i”, *Çeşitli Yönleriyle Kerbela Bildiriler Kitabı, C. II, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Sivas 2010, ss. 43-61.

- FIGLALI, Ethem Ruhi. “Ali el-Ekber”, *DİA*, C. 2. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.
- FIGLALI, Ethem Ruhi. “Hasan”, *DİA*, C. 16. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1987.
- FIGLALI, Ethem Ruhi. “Hüseyin”, *DİA*, C. 18. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1987.
- FIGLALI, Ethem Ruhi. “İsnâaşeriyye”, *DİA*, C. 23. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Fuzulî, *Hadikatü's-Sü'eda*, haz. Şeyma Güngör, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.
- GÜNGÖR, Şeyma. “Maktel”, *DİA*, C. 27. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- GÜNGÖR, Şeyma. “Maktel-i Hüseyin”, *DİA*, C. 27. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- İSLAMOĞLU, Abdülmecit, “Hacı Nüreddin Efendi ve Hüseyin'in Maktel-i Adlı Eseri”, *Çeşitli Yönleriyle Kerbela Bildiriler Kitabı, C. II, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Sivas 2010, ss. 17-43.
- İsmail Belig, *Güldeste-i Riyâz-i İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Ankara: Anıl Matbaa, 1998,
- İsmail Belig. *Güldeste-i Riyâz-i İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Ankara: Anıl Matbaası, 1998.
- KANDEMİR, M. Yaşar. “Ümmü Seleme”, *DİA*, C. 42. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- KARACA, Eyyup. *Lemhu'l Mesâ'ili'n Nahviyye fî Şerhi'l 'Avâmili'l-Birgiviyye adlı eseri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016.
- Kâtip Çelebi. *Keşfü'z-Zunûn*, C. 3, çev. Rüştü Balcı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014.
- KILAVUZ, Ahmet Saim. “Zeynelâbidîn”, *DİA*, C. 44. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- KILIÇ, Ünal. “Kerbela Vakası (Tarihi Süreç)”, *Çeşitli Yönleriyle Kerbela Bildiriler Kitabı, C. I, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Sivas 2010, ss. 15-48.
- KILIÇ, Ünal. “Yezîd I”, *DİA*, C. 43. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- KILINÇ, Aziz. “Ezine Yöresinin Folklorik Yapısında Manevi Ziyaret Yerleri”, *Sayı 29 (2004): Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (Erişim: 06.05.2019). ss. 95-99.
- KÖKSAL, M. Āsım. *Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, İstanbul: Köksal Yayıncılık, 2001.

- KURTULUŞ, Rıza. “Kerbelâ”, *DİA*, C. 25. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002
- LİMAN, Hatice. *Yahyâ Bin Bahşî'nin Menâkıb-ı Emir Sultân (Menâkıb-ı Cevâhir) Adlı eseri (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2008.
- Maktel, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 6 İstanbul: dergâh Yayınları, 1896.
- Mecdî Mehmed Efendi. *Şakâyk-ı Nûmâniyye ve Zeyilleri*, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, C. II-V, Haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996.
- Mehmed Şemseddin. *Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, haz. Mustafa Kara-Kadir Atlansoy, Bursa: Uludağ Yayınları, 1997.
- Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1984.
- Osmanzâde Hüseyin Vassâf. *Sefîne-i Evliyâ*, C. 1, çev. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, İstanbul: Seha Neşriyat, 1990.
- ÖNGÖREN, Reşat. *Osmanlılar' da Tasavvuf*, İstanbul: İz Yayıncılık. 2000.
- ÖZ, Mustafa. “Kerbelâ”, *DİA*, C. 25. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- ÖZÇELİK, Kenan, “Türk Edebiyatında Yazılmış İlk Maktel-i Hüseyin Kimin Eseridir?”, *Çeşitli Yönleriyle Kerbela Bildiriler Kitabı, C. II, Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Sivas 2010, ss. 7-17.
- ÖZGÜDENLİ, Osman Gazi, “Rey”, *DİA*, C. 35. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008.
- PALA, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Leyla ile Mecnun Yayınları, 2002.
- SARAÇ, Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi: Biçim- Ölçü- Kafiye*, İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2011.
- SARICIK, Murat. “Hür b. Yezîd”, *DİA*, C. 18. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Şādî Meddâh, *Maktel-i Hüseyin*, haz. Erdoğan Erbay ve Selahattin Tozlu, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları, 2015.
- Taşköprülüzâde Ahmet Efendi. *Şakâiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniye*, “*Osmanlı Bilginleri*”, çev. Muharrem Tan, İstanbul: İz Yayıncılık, 2007.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri. *Osmanlı Türkçesi Grameri III*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2017.
- TOMAR, Cengiz. “Şam”, *DİA*, C. 38. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.

UZUN, Mustafa, “Fırat”, *DİA*, C. 13. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.

UZUN, Mustafa, “Kerbelâ”, *DİA*, C. 25. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı. *Karesi Meşâhiri*, haz. Mehmet Sarı ve Ahmet Karahan, Balıkesir: Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı, 1999.

Yahyâ bin Bahşî, *Maqtel-i Hüseyin*, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi (AÜ DTCF)Muzaffer Ozak-1/248.

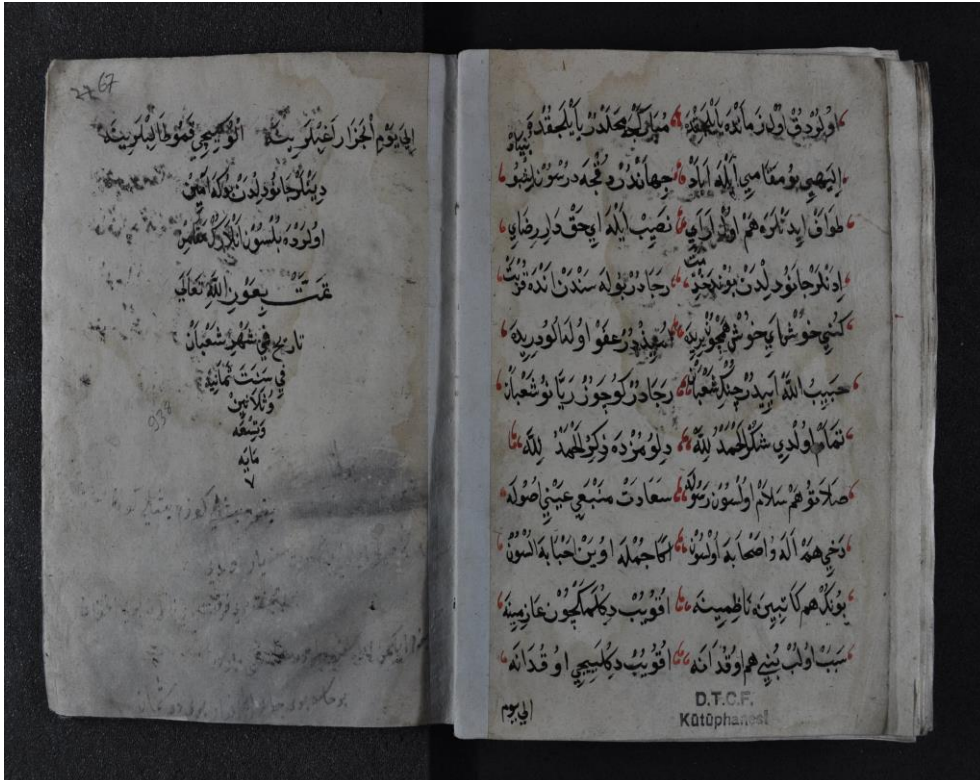
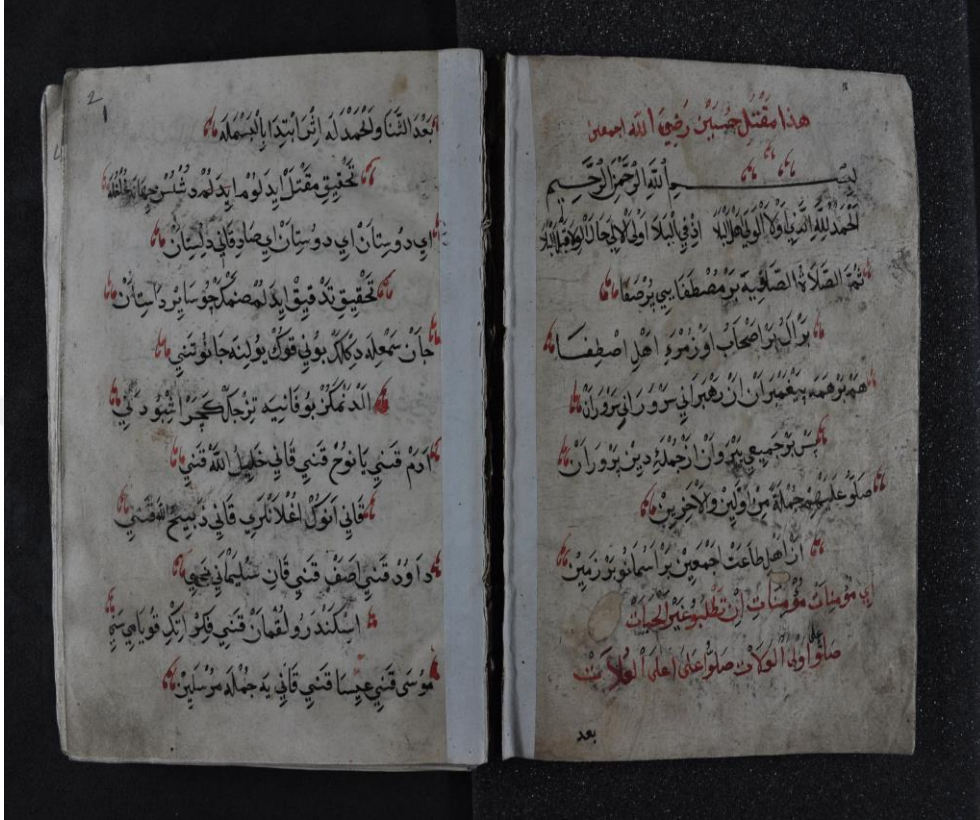
YİĞİT, İstanbul. “Müslim b. Akîl”, *DİA*, C. 32. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.

YÜKSEL, Ahmet Turan. “Ubeydullah b. Ziyâd”, *DİA*, C. 42. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.

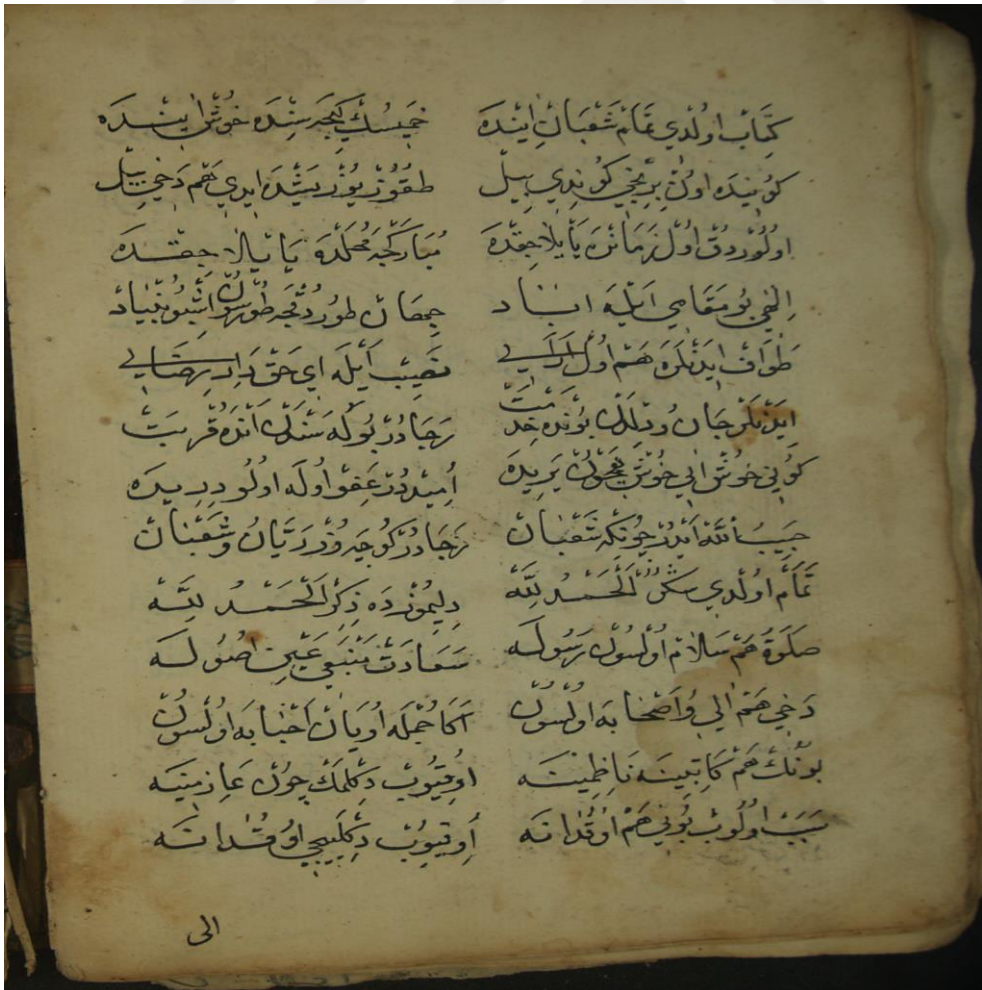

EKLER

EK 1: DTCF NÜSHASININ İLK VE SON SAYFALARI

EK 2: BEEK NÜSHASININ İLK VE SON SAYFALARI

EK 3: YAHYÂ B. BAŞÎ'NİN YAYLACIK'TAKİ TÜRBESİ

**EK 4: YAHYÂ B. BAHŞÎ'NİN MÜDERRİSLİK YAPTIĞI
TUZLA'DAKİ I. MURÂD HÜDÂVENDİGÂR CAMİİ**

